

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ประจำปี 2561

รหัสสัญญาเลขที่ RDC61S0006

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวสุกัญญา	สุขสุพันธ์
2. นางสาวฮาดีเมาะ	มะดีออเราะ
3. นางสาวอัสมะ	สุหลง

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(รายงานนี้ยังไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถนำมาอ้างอิงได้)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การดำเนินโครงการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ติดตามหนุนเสริมกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนในมีคุณภาพและสามารถขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม 2) สร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม และสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการดำเนินงานเชิงปริมาณพบว่า

1) สามารถสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้รับการอนุมัติทุนวิจัยจำนวน 9 โครงการ

2) สามารถติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยปีงบประมาณ 2561 ที่กำลังดำเนินการอยู่ จำนวน 2 โครงการให้เกิดความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

3) สามารถติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยล่าช้า ให้สามารถปิดโครงการได้เรียบร้อย จำนวน 5 โครงการ และมี 1 โครงการที่อยู่ระหว่างการจัดทำรายงานรายงานฉบับสมบูรณ์และรายงานการเงิน

4) เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในลักษณะของการเข้ามาต่อยอดสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในรูปของการเข้ามาอบรมให้ความรู้ การเชิญทีมวิจัยไปเป็นวิทยากร และสนับสนุนงบประมาณดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม จำนวน 2 โครงการ ได้แก่ โครงการ RDG59S0038 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ (โครงการ 9101) จำนวน 264,000 บาท และโครงการ RDG59S0047 ได้รับงบประมาณจากสำนักงานเกษตรอำเภอแม่ลาน จำนวน 86,000 บาท ศอ.บต.สนับสนุนงบประมาณจำนวน 30,000 บาท และ พัฒนาชุมชนอำเภอแม่ลานคัดสรรเป็นสินค้า OTOP จำนวน 350,000 บาท

ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

1.การติดตามสนับสนุนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาโครงการที่มีคุณภาพและติดตามสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยให้บรรลุตามแผนงานเกิดผลเชิงรูปธรรม

1) บทเรียนการพัฒนาโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ ต้องให้ความสำคัญกับการเลือกพื้นที่ที่ประชาชนมีความตื่นตัว มีประสบการณ์การทำงานวิจัยและงานพัฒนามาในระดับหนึ่งจะทำให้การวิจัยมีความสำเร็จ โจทย์วิจัยต้องเป็นปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ ต้องสร้างการรับรู้แนวคิด หลักการกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อเพิ่มความมั่นใจว่างานวิจัยเป็นเรื่องที่ชุมชนทำได้และทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน

2) ขั้นตอนการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

(1) การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ ลดความหวาดระแวง

จากชาวบ้าน ทำที่ของพี่เลี้ยงต้องวางตัวอย่างสงบเสงี่ยม แต่งกายสุภาพ ไม่ทำตัวหรือแสดงตนว่าเป็นผู้รู้ รวมทั้งต้องสร้างบรรยากาศให้ทุกคนรู้สึกผ่อนคลาย กระตุ้นให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ตลอดจนต้องอธิบายบทบาท เงื่อนไขการสนับสนุนที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนของการพัฒนาโครงการวิจัยต่อไป

(2) ศึกษาข้อมูลบริบทของพื้นที่ร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นทบทวนและรับรู้ข้อมูลสถานการณ์ของพื้นที่ไปพร้อม ๆ ใช้เครื่องมือการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นสื่อในการเรียนรู้ร่วมกัน

(3) เจาะลึกประเด็นวิจัย หลังจากทีชุมชนเลือกประเด็นปัญหาวิจัยที่เป็นความสนใจร่วมของคนในชุมชนแล้ว บทบาทของพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่กระตุ้น ตั้งคำถาม ชวนคิดวิเคราะห์หาสาเหตุ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ความรุนแรงและผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้และนำมาซึ่งความตระหนักร่วมในการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน แล้วออกแบบกระบวนการวิจัย

(4) ยกร่างข้อเสนอโครงการ พี่เลี้ยงจะทำหน้าที่เป็นเลขนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนจากเวทีต่าง ๆ มาเรียบเรียงตามแบบฟอร์ม แล้วนำไปที่มิจัยชุมชนตรวจสอบและช่วยเติมเต็มให้สมบูรณ์

(5) ชักซ้อมทีมวิจัยเตรียมความพร้อมในการนำเสนอโครงการวิจัย เพื่อสร้างความมั่นใจและความชัดเจนในการนำเสนอ

(6) การนำเสนอโครงการวิจัย ทีมวิจัยนำเสนอและตอบถามเพิ่มเติม บทบาทพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่จัดประเด็นข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาเป็นแนวในการปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

(7) ปรับปรุงข้อเสนอโครงการตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการนัดประชุมทีมวิจัยในโครงการทั้งหมดมาประชุมออกความเห็นเพื่อปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความสมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

3) การติดตามสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยให้บรรลุตามแผนงาน เกิดผลเชิงรูปธรรม มีขั้นตอนดังนี้

(1) วิเคราะห์องค์ประกอบและประเมินศักยภาพของทีมวิจัยเพื่อวางแผนการหนุนเสริมที่เหมาะสมกับศักยภาพของทีมวิจัย หากนักวิจัยที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีประสบการณ์ทำงานวิจัยมาก่อน โหนดก็จะเข้าไปสนับสนุนอย่างใกล้ชิดเข้าร่วมทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

(2) เตรียมความพร้อมทีมวิจัย เพื่อให้ทีมวิจัยได้รับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะรายละเอียดในสัญญาโครงการ เกณฑ์การใช้จ่ายเงินงบประมาณ และการแบ่งบทบาทหน้าที่ในระหว่างทีมวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป็นไปตามกรอบของสกว.

(3) ลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนโครงการและร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นหน้าที่ที่พี่เลี้ยงจะละเลยมิได้ เพราะการลงพื้นที่ของพี่เลี้ยงจะช่วยเพิ่มกำลังใจ เพิ่มความมั่นใจ และเพิ่มมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของทีมวิจัย

(4) การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย ใช้ 2 รูปแบบ คือ การพัฒนารายโครงการ เป็นการหนุนเสริมกระบวนการในลักษณะ Training on the job และการพัฒนาศักยภาพในระดับกลุ่มโครงการวิจัย โดยศูนย์ประสานงานจะจัดประชุมเครือข่ายวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ มาให้ความรู้แก่นักวิจัยในลักษณะการอบรมปฏิบัติการเต็มรูปแบบ

5) การสร้างช่องทางการสื่อสาร มี 3 ช่องทางคือ ช่องทางการจัดประชุมเครือข่ายนักวิจัย ไลน์กลุ่มเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี และ ทางโทรศัพท์ เพื่อแลกเปลี่ยน ติดตาม กระตุ้นเตือน การดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน

2.การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม โดย

1) ศึกษาความต้องการและความสนใจของแต่ละกลุ่ม เพื่อประเมินความต้องการด้านความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม

2) เพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม โดยการ (1) เชิญวิทยากรผู้มีประสบการณ์ตรงมาให้ความรู้และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ทางสังคมมาอบรมให้ความรู้เชิงปฏิบัติการ (2) จัดกิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์และมุมมองใหม่ ๆ ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ โดยได้พาไปศึกษาดูงานกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่มีประสบการณ์ทำธุรกิจเพื่อสังคม (3) ประชุมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และ (4) ทดลองปฏิบัติการการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม โดยนำข้อมูล ความรู้ ความคิดจากการอบรมและศึกษาดูงาน ไปปรับใช้ในการปรับปรุงการทำงานในระดับพื้นที่

3) ติดตามประเมินผลและสรุปบทเรียนการดำเนินงาน ด้วยการเชิญตัวแทนกลุ่มมาประชุมแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงาน ประเมินผล สรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาการทำงานของกลุ่มให้พัฒนาในทางที่ดีขึ้น

3. สร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการ

1) จัดประชุมตัวแทนกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากที่อยู่บนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อหารือแนวทางการสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชน

2) พัฒนาศักยภาพเครือข่าย ด้วยวิธีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/บทเรียนการทำงานจัดกิจกรรมศึกษาดูงานการพัฒนาโลกในพื้นที่ที่มีประสบการณ์

3) กระตุ้นให้เกิดการหนุนเสริมกันภายในเครือข่าย โดยศูนย์ประสานงานจะส่งเสริมให้กลุ่มที่มีประสบการณ์เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การทำธุรกิจและการบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการตลาดให้กับกลุ่มเศรษฐกิจให้กับกลุ่มใหม่ ๆ ที่ยังอ่อนประสบการณ์

4) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีภารกิจสนับสนุนกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก ประชุมร่วมกับศูนย์ประสานงานและเครือข่ายฯ และนำเสนอทิศทางการดำเนินงานให้รับทราบ เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน และเชิญไปร่วมเรียนรู้การดำเนินงานของสมาชิกเครือข่าย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
สารบัญ	ข
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	18
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	34
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	41
ภาคผนวก	
- ภาคผนวก 1 สรุปย่อโครงการ	43
- ภาคผนวก 2 ประมวลภาพ	55

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ดำเนินการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจชุมชน มีเป้าหมายในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร ชาวนา ชาวสวน และชาวประมงให้สามารถลุกขึ้นมาจัดการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ผ่านเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ต้องการเป็นต้นแบบเมืองเกษตรอุตสาหกรรมก้าวหน้า เพื่อให้เป็นสังคมแห่งความหลากหลายที่น่าอยู่และสันติสุข โดยเน้นประเด็นยุทธศาสตร์ในการสร้างเสริมเศรษฐกิจที่เข้มแข็งจากรากฐานเกษตรอุตสาหกรรม ผลผลิตฮาลาล การค้า การบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งการดำเนินงานของหน่วยงานประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีปี 2560 มีความสำคัญกับการหนุนเสริมกระบวนการวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนผ่านการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการประกอบอาชีพ สนับสนุนอาชีพทางเลือกเชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือเครือข่ายได้สร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นในหลายมิติ เช่น การเกิดนักวิจัยที่มีศักยภาพ มีความรู้ และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ มีเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องอาชีพ การบริหารจัดการกลุ่ม การทำนาปลอดภัย การทำจักสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งยังได้ส่งต่อความรู้แก่นักเรียนนักศึกษาในพื้นที่ ซึ่งระหว่างกระบวนการการศึกษาวิจัยและการขับเคลื่อนการพัฒนากลายเป็นเครื่องมือลดช่องว่างความสัมพันธ์และความหวาดระแวงระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่สีแดงจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เนื่องจากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิด การแบ่งปันความรู้และกิจกรรมการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่กลายเป็นการสร้าง ความเข้าใจ ลดช่องว่างความสัมพันธ์และเพิ่มความไว้วางใจกันในพื้นที่

อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานปี 2560 ยังพบว่าหน่วยงานสนับสนุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนยังมีการบูรณาการ การทำงานและเวทีแลกเปลี่ยนไม่ครอบคลุม ส่งผลให้การสนับสนุนไม่กระจายถึงกลุ่มอาชีพบางกลุ่ม กลุ่มที่มี ศักยภาพและเข้มแข็งมักจะเข้าถึงโอกาส ได้รับการสนับสนุนมากกว่า ส่วนกลุ่มที่เริ่มสร้างใหม่ๆ มีโอกาสน้อยที่จะ เข้าถึงการสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้และการเงิน นอกจากนั้นกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนยังพบว่า กลุ่มอาชีพจากราก ฐานเกษตรและประมงบางส่วนยังขาดความรู้และความสามารถในการจัดการธุรกิจ การบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็ง และ การเข้าถึงช่องทางการตลาดเพื่อกระจายผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้มีรายได้ไม่มาก กลุ่มเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ยกระดับความรู้และทักษะให้เป็นมืออาชีพมากขึ้น เช่น กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนฐานเกษตรกรรมชาวนาชาวสวนและ ชาวประมง

ดังนั้น ในปี 2561 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้กับชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชน ขยายช่องทางการตลาดที่ เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน บนความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้ง

การพัฒนาการทำงานร่วมด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากลุ่มเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อยกระดับไปสู่การเป็นเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อสังคมที่เข้มแข็งต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การติดตามหนุนเสริมกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนในมีคุณภาพและสามารถขยายผลอย่างเป็นรูปธรรมเป็นอย่างไร
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรมเป็นอย่างไร
3. การสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามหนุนเสริมกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนในมีคุณภาพและสามารถขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม
3. เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มชาวนา ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยคัดเลือกพื้นที่นาร่อง ซึ่งเคยเป็นทุ่งข้าวในอดีตและเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม 7 อำเภอคือ อำเภอโคกโพธิ์ มายอ ยะหริ่ง ยะรัง หนองจิก สายบุรีและปะนาเระ

1.2 กลุ่มอาชีพทางเลือก ที่พัฒนาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของผู้หญิงที่ลุกขึ้นมามีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพเสริมร่วมกัน เพื่อเพิ่มรายได้ควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน ในปีนี้จะขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังกลุ่มหญิงหม้ายที่มีในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพทางเลือกเพิ่มรายได้และเพิ่มกำลังใจ

1.3 สภาเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย คณะทำงานมาจากคนที่มีจิตอาสาและเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและฐานกลุ่มอาชีพทั่วไป ปัจจุบันมีคณะทำงาน ที่หมุนเวียนมาร่วมขับเคลื่อนจำนวน 50 ราย

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรสำนักงานสหกรณ์ ธกส. สถาบันอาหารฮาลาล มอ.ปัตตานี สถาบันฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิรักไทย ศูนย์ธุรกิจวานิดา ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน เครือข่ายความมั่นคงทางด้านอาหาร สภาเกษตรกร กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร สมัชชาจังหวัดปัตตานี หอการค้าจังหวัดปัตตานีและองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี ฯลฯ

2. พื้นที่เป้าหมาย จังหวัดปัตตานี

3. เนื้อหาการวิจัย

1) กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชน
ให้มีคุณภาพและสามารถขยายอย่างเป็นรูปธรรม

2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้
เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม

3) การสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่าย
กลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ขอบเขตเวลา ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2560- 30 กันยายน 2561

5.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงคุณภาพ

1. เกิดกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก
จังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี กองทุนฟื้นฟูเกษตรกรและศูนย์ธุรกิจ
เพื่อสังคม รวมทั้งเครือข่ายโหนด สกว.ที่ส่งเสริมประเด็นเศรษฐกิจชุมชน

2. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดปัตตานี เป็นที่รับรู้และมีการใช้ประโยชน์จากองค์
ความรู้ รวมทั้งได้รับการต่อยอดในระหว่างและหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย

เชิงปริมาณ

1. เกิดโครงการวิจัยใหม่ ได้ข้อเสนอโครงการที่มีคุณภาพ อย่างน้อย 6 โครงการต่อปี และสามารถติดตาม
สนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินงานให้บรรลุตามแผนงานเกิดเชิงรูปธรรม

2. เกิดการติดตามโครงการที่กำลังดำเนินงาน 6 โครงการ อยู่ระหว่างการปรับเอกสารเพื่อจัดทำสัญญา

3. เกิดการติดตามโครงการล่าช้า จนดำเนินการปิด 6 โครงการ ภายใน 3 เดือน (ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึง
ธันวาคม 2560)

4. มีการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย RE จำนวน 6 เรื่อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนและกำหนดเป็นกรอบความคิดในการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดและเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. พี่เลี้ยงนักวิจัยและกระบวนการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ทฤษฎีการเรียนรู้
4. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน
5. เศรษฐกิจฐานราก
6. แนวคิดและปรัชญาทางการตลาด
7. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดและเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ด้วยการเน้นให้ “คน” ในชุมชนท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน

เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อกำหนดโจทย์ / คำถามวิจัย การทบทวนทุนเดิมในพื้นที่ การออกแบบการวิจัยและการวางแผนปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติจริงเพื่อสร้างรูปธรรมในการตอบโจทย์วิจัยหรือแก้ปัญหาในพื้นที่วิจัย การประเมินและสรุปบทเรียน เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยชาวบ้าน คนในชุมชนท้องถิ่น นักวิชาการ ข้าราชการ นักพัฒนา และผู้ทรงคุณวุฒิที่จะได้เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้และกลไกการจัดการปัญหาและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่การวิจัย

สกว. เริ่มสนับสนุน “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” เมื่อเดือนตุลาคม 2541 โดยจัดตั้งสำนักงานภาค (สกว.สำนักงานภาค ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยยุทธศาสตร์ที่สำคัญเน้นที่การมุ่งเข้าไปเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นให้ “คน” ในชุมชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อกำหนดโจทย์ / คำถามวิจัย การทบทวนทุนเดิมในพื้นที่ การออกแบบการวิจัยและการวางแผนปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การทดลองปฏิบัติจริงเพื่อสร้างรูปธรรมในการตอบโจทย์วิจัยหรือแก้ปัญหาในพื้นที่วิจัย การประเมินและสรุปบทเรียน เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยชาวบ้าน คนในชุมชนท้องถิ่น นักวิชาการ ข้าราชการ นักพัฒนา และผู้ทรงคุณวุฒิที่จะได้เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้และกลไกการจัดการปัญหาและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่การวิจัย

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีแนวความคิดและเป้าหมายหลักๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. คน (Man) เป็นเรื่องของ การสร้างคน การพัฒนาศักยภาพบุคคล (Human Resource

Management) ในแง่การพัฒนาความคิด ทั้งมโนทัศน์ วิสัยทัศน์และกระบวนทัศน์ใหม่ต่อการพัฒนาสังคม ที่มีพื้นฐานสอดคล้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการมองมนุษย์ทุกคนอย่างมีคุณค่า มีศักยภาพมากกว่าการยึดถือปัจเจกชนเป็นที่ตั้ง การมองเรื่องการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic approach) มากกว่าการแยกส่วน การให้ความสำคัญในการระดมความคิดเห็นร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือการให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้ ความจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจมากกว่าการใช้ความรู้สึกส่วนตัว การทำงานเป็นทีมรวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถในกระบวนการวิจัย (research process) เช่น การวิเคราะห์ปัญหา (problem analysis) และการวางแผน (planning) การประชุมอย่างมีส่วนร่วม (Participation process) การบันทึกข้อมูล การจับประเด็นและการเชื่อมโยงข้อมูล การวิเคราะห์และการสรุปข้อมูล (Analysis and Conclusion) การจัดระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และการประสานศักยภาพภายนอกมาหนุนเสริมการทำงาน เป็นต้น

2. ความรู้ (knowledge) เป็นเรื่องของการสร้าง สังคมความรู้แห่งอนาคต ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (sustainability) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจหรือดำเนินการใดๆ ของท้องถิ่น สังคมและประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ความจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผล (knowledge-Based) และการมีส่วนร่วมจากทุกคนโดยเฉพาะกลุ่มคนระดับรากหญ้า (grass root) ไม่ใช่มาจากการใช้ความคิดเห็นส่วนตัวของคนบางกลุ่ม ในการตัดสินใจหรือกระทำการใดๆ เกี่ยวกับเรื่องของส่วนรวม โดยอาศัยอำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ขณะเดียวกันเป็นการสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างหลากหลายเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาท้องถิ่นและสังคม ตลอดจนเป็นการยกระดับความรู้สู่การสร้างแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ จากฐานราก (Grounded Theory) เพื่อเป็นต้นแบบในการศึกษาวิจัยและการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมแห่งอนาคต

ดังนั้น แหล่งความรู้ใหม่จะไม่ใช่มาจากตำราต่างชาติแต่เพียงแหล่งเดียว หากแต่จะมาจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นพื้นฐานสำคัญจากการเรียนรู้ของสังคมทุกระดับผ่านกระบวนการศึกษา กระบวนการวิจัย และกระบวนการพัฒนาประเทศ และที่สำคัญเป็นกระบวนการที่สร้างความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแห่งการค้นหาคำรู้ความจริงของคน เนื่องจากความรู้ในความจริงเป็นความหมายใหม่แห่งความเท่าเทียมกัน ของคนในสังคมแห่งอนาคต เพราะเป็นที่มาของการรักษาผลประโยชน์และการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตัวเองและส่วนรวม

3. เครือข่ายกับการเรียนรู้ (Learning Network) เป้าหมายระยะยาวแล้วก็เพื่อที่จะพัฒนาสังคมใหม่ให้เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการสร้างสังคมแห่งความจริงที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นสังคมแห่งการค้นหาและค้นพบความรู้ความจริงอย่างมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนอย่างหลากหลาย ทั้งในกระบวนการศึกษารวบรวมข้อมูล การวิพากษ์วิจารณ์ การหาข้อสรุป และการตัดสินใจ โดยเน้นการพัฒนาจากฐานข้อมูลท้องถิ่นของคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น และโดยคนท้องถิ่นอย่างหลากหลายเป็นสำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การหนุนช่วยระหว่างกัน การดึงศักยภาพที่หลากหลายมาหนุนเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ การมองเป้าหมายส่วนรวมมากกว่าเป้าหมายของบุคคลและคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ลดช่องว่างและข้อขัดแย้งอันเกิดจากข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาของแต่ละองค์กรและหน่วยงาน(<https://www.vijaitongtin.com>)

2. พี่เลี้ยงนักวิจัยและกระบวนการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วิจารณ์ พาณิชย(2539:11) ได้กล่าวว่า นักบริหารงานวิจัยกับนักวิจัยเป็น”หุ้นส่วน”ในการสร้างฝันให้เป็นจริง และในการทำงานสร้างจินตนาการ ซึ่งหมายถึงการตั้งโจทย์วิจัยนั้น สาธารณชนโดยทั่วไปควรได้มีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วน ด้วยโดยทางอ้อม ระบบการวิจัยและนักวิจัยจะต้องไม่แยกตัวออกจากสังคม จะต้องมียุทธวิธีการรับรู้ความต้องการของ สังคมและนำมาสังเคราะห์เป็นโจทย์วิจัย และเมื่อผลการวิจัยสำเร็จจะต้องมียุทธวิธีการให้สาธารณชนได้รับรู้ผลประโยชน์ จากผลการวิจัยนั้น

บทบาทและลักษณะที่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(RC) ประกอบด้วย

- 1.มีประสบการณ์วิจัยมาก่อน หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การพัฒนามาก่อน เน้นที่ประสบการณ์การพัฒนา
- 2.มีทักษะในการประสานงาน ให้คำปรึกษา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รักการเรียนรู้
- 3.รู้จักชุมชน รู้จักพื้นที่ทำงาน
- 4.มีเวลาทำงานอย่างพอเพียง
- 5.มีวิญญูณของการให้
- 6.ต้องการให้งานประสบความสำเร็จ
- 7.รับฟังความคิดเห็น

นอกจากนี้ วิจารณ์ พาณิชย ยังได้อธิบายภารกิจของนักบริหารงานวิจัยว่าควรทำภารกิจดังต่อไปนี้

- 1.สร้างความชัดเจนในเรื่องภาพรวมของระบบการวิจัยของประเทศและทำให้รู้จักกันโดยทั่วไป
- 2.ทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นวิจัยที่มีความสำคัญสูงของประเทศและทำให้เป็นที่รู้จักกัน

โดยทั่วไป

- 3.จัดกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาชุดโครงการ
- 4.จัดกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาชุดโครงการ
- 5.จัดกระบวนการเชื่อมโยงนักวิจัยเข้าด้วยกันและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็น “เจ้าของ” โครงการวิจัยร่วมกัน
- 6.เชื่อมโยง “ผู้ใช้” กับนักวิจัยเข้าด้วยกัน เพื่อให้งานวิจัยเป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้ มีผู้ใช้เข้ามาร่วม

วิจัยหรือร่วมลงทุนด้วย

- 7.จัดเงื่อนไขและให้แรงจูงใจในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้เกิดการทำงานวิจัยอย่างทุ่มเท
- 8.จัดกระบวนการเพื่อนำผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์
- 9.จัดกิจกรรมเพื่อให้สาธารณชนเห็นคุณค่าของงานวิจัย

โกลน สนั่นก้อง(2551:103-104) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของRC/nodeมีเกณฑ์การพิจารณา 4 ระดับ ดังนี้

1. ศึกษาจากรูปธรรมโครงการวิจัยที่เกิดขึ้น(ที่ได้รับการสนับสนุนไปแล้ว) ว่ามีผลสำเร็จเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีประเด็นศึกษาในระดับโครงการวิจัย ได้แก่

- 1.1 ความร่วมมือและความทุ่มเทในการทำงานวิจัยของนักวิจัย ทีมงานและชุมชนโดยรวม
- 1.2 ผลจากกระบวนการวิจัยและผลสุดท้ายทั้งที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่และเอกสารงานวิจัย
- 1.3 การขยายผลและการรับใช้ท้องถิ่นหรือรับใช้สังคมโดยรวมของกระบวนการและผลการวิจัย
- 1.4 การบริหารจัดการโครงการวิจัยที่ลงตัว โปร่งใสและอยู่ภายใต้หลักการการใช้งบประมาณ ฯลฯ

2. ศึกษากระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัย ตั้งแต่การพัฒนาโครงการวิจัยไปจนถึงการเผยแพร่และขยายผลงานวิจัย หรืออาจหมายถึงการบริหารจัดการโครงการวิจัยของ RC/Node เลยก็น่าจะได้ โครงการวิจัยแต่ละโครงการแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันในประเด็นศึกษา สภาพพื้นที่และสถานการณ์ปัญหา ความพร้อมและความสนใจของกลุ่มคน ดังนั้นกระบวนการสนับสนุนโครงการวิจัยแต่ละโครงการย่อมมีรายละเอียดและบทเรียนที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันในบางเรื่องโดยเฉพาะเรื่องที่ต้องการความชัดเจนร่วมกัน หรือเป็นระเบียบกฎเกณฑ์บางอย่างที่นักวิจัยจำเป็นต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะระเบียบการเงินบัญชี เป็นต้น

3. ศึกษาแนวคิดการมองงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และแนวทางในการทำงาน ว่ามีความชัดเจนมากน้อยเพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อและความศรัทธาต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้ไม่ได้แปลว่าอุดมการณ์อื่นไม่ดี หรือไม่สามารถนำมาใช้พัฒนาท้องถิ่นได้ เพียงแต่เป็นการนิยามความหมายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่า ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้และใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน

อุดมการณ์วิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบที่เกิดขึ้นกับสังคมไทย ตลอดจนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงที่ผ่านมา รวมถึงการมองแนวทางปลดแอกจากภาวะทุกข์ซ้ำๆ ของชุมชนท้องถิ่นและรากเหง้าของปัญหาที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ซึ่งในยุคข้อมูลข่าวสารนี้ใครก็พูดได้เหมือนกัน แต่ในทางปฏิบัติอาจไม่เข้าใจไม่เหมือนกันหรือตีความต่างกัน แต่ท้ายที่สุดต้องให้ความสำคัญกับคนที่ทำกับมือและสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติจริง

4. ศึกษาจากการบันทึกกระบวนการทำงานและการสรุปบทเรียน ซึ่งสะท้อนแนวคิดและการปฏิบัติของ RC/Node ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ หรือมีความเข้าใจไปในลักษณะใด เพราะบันทึกกระบวนการและผลงานช่วยให้เกิดทักษะการลำดับ การเรียบเรียงข้อมูลของคนทำงานเอง พร้อม ๆ กับเป็นการสรุปประเมินผลบทเรียนการทำงาน เพื่อปรับปรุงเป็นระยะๆ และเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลผลได้ผลเสียไปในตัวด้วย หรือเป็นการพิจารณาของคนทำงานเองว่า ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องอะไรเป็นหลัก อะไรเป็นประเด็นรอง ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ขณะเดียวกันก็เป็น การให้ความสำคัญกับการบันทึกข้อมูล การเขียนรายงาน โดยไม่มีข้อสงสัยใดๆ เลย และเป็นความสำคัญโดยตรงกับวัฒนธรรมการวิจัยด้วย

กาญจนา ทองทั่ว (2551) ได้กล่าวถึงบทเรียนการทำงานร่วมกับชุมชนวิจัยที่สำคัญคือ

1. ต้องรู้ภูมิหลังของทีมวิจัยหลักๆ ให้ได้มากที่สุด เพราะจะทำให้ทำงานได้ง่ายขึ้น ภายใต้งैอนไข ข้อจำกัดต่างๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละคน

2. เมื่อต้องการความจริงใจ ก็ต้องไปทำงานด้วยความจริงใจด้วยเช่นกัน พี่เลี้ยงควรเล่าเรื่องของตัวเองให้ทีมวิจัยได้รู้ว่า เราคือใคร มาจากไหน เคยทำอะไรมาแล้วบ้าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3. แนวความคิดต้องตรงกัน คือ ก่อนเริ่มทำงานพี่เลี้ยงกับทีมวิจัยต้องทำความเข้าใจโจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ และกระบวนการวิจัยให้ตรงกัน เพื่อตรวจสอบแนวคิด ความเข้าใจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จะได้ไม่หลงทางในการทำวิจัย

4. ชวนคิด ชวนตั้งข้อสังเกต ในการวางแผน สรุปผลการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง พี่เลี้ยงต้องช่วยทำ โดยมีหน้าที่กำหนดประเด็น ตั้งข้อสังเกต ตั้งคำถามให้กับทีมวิจัย เพื่อเป็นการต่อยอดความคิดและฝึกฝนให้ทีมวิจัยรู้จักจับประเด็น

5. พูดให้น้อย ฟังให้มาก การทำงานวิจัยพี่เลี้ยงต้องระลึกอยู่เสมอว่า นักวิจัยคนนอกอย่าแสดงตนว่าเป็นพระเอกของเรื่อง โดยการคิดเอง พูดเองแทนนักวิจัยทั้งหมด สิ่งนี้จะทำให้นักวิจัยขาดความเชื่อมั่นในตัวเองและยังเป็นการลดบทบาทของทีมวิจัยชาวบ้านลง ทำให้ทีมวิจัยขาดความเชื่อมั่นได้ กลับกัน ถ้าทีมวิจัยได้ลองทำเอง เขาจะมีความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น

6. ทุกคนต้องการการยอมรับ เป็นธรรมชาติของคนที่ต้องการการยอมรับ ทีมนักวิจัยชาวบ้านก็เหมือนกัน พี่เลี้ยงนักวิจัยต้องเข้าใจในจุดนี้และควรยกย่องให้เกียรติกับนักวิจัยชาวบ้าน พี่เลี้ยงต้องคิดดีและมีทัศนคติในเชิงบวก และมองหาจุดดีของนักวิจัยให้ได้ เพื่อบอกกล่าวให้เขาได้รับรู้ ยิ่งถ้าพูดบอกในที่ประชุม ก็จะทำให้ นักวิจัยมีความภาคภูมิใจในตัวเอง

7. ไม่มีใครรู้ทุกเรื่อง คำพูดที่ว่า “ยิ่งอ่านมาก ยิ่งคุยกับผู้รู้มาก ก็ยิ่งรู้มาก” เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของพี่เลี้ยง และนักวิจัยทุกคนที่จะต้อง มี คือ การแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ นั้นไม่หยุดนิ่งและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถพี่เลี้ยงในการสนับสนุนงานวิจัย

ปัจจัยที่ทำให้โครงการวิจัยมีประสิทธิภาพ

การประมวลความคิดเห็นของทีมวิจัยโครงการเด่นจากการจัดเวทีสังเคราะห์ความรู้โครงการเด่นผ่านมุมมอง “คนทำวิจัย” ของสกว.สำนักงานภาค เมื่อวันที่ 17-18 ธันวาคม 2547 ได้ข้อสรุปด้านปัจจัยความสำเร็จของโครงการวิจัย ดังนี้

1. ชุมชนให้ความสำคัญกับปัญหาของตนเองและร่วมมือกันในการแก้ปัญหา นั้น ๆ ของตัวเอง
2. มีพี่เลี้ยงที่ดี ให้คำปรึกษาได้ตลอด เกาะติดพื้นที่ หนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง
3. มีการบริหารจัดการทีมวิจัยที่ดี จัดสรรคนให้เหมาะสมกับงานและใช้เครื่องมือที่เหมาะสม
4. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา
5. การประสานงานและมีความผูกพันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดการสานต่องาน
6. การมีนักวิชาการมาหนุนช่วย

3. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ (สังัด อุทรานันท์, 2527:129-143) คือ กลุ่มทฤษฎีการวางเงื่อนไขหรือกลุ่มพฤติกรรมและกลุ่มทฤษฎีปัญญา ซึ่งแต่ละกลุ่มมีทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎี สำหรับทฤษฎีที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และสามารถนำมาเป็นแนวคิดในการใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้กับนักวิจัยได้คือทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนี้ เป็นแนวคิดของ แบนดูรา (Bandura 1977: 16 อ้างถึงใน ภัทรธิดา ผลงาม. 2544 หน้า 28) ซึ่งมีความเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์ นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว เกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น และการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่เหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยประสบการณ์ตรงหรือไม่ก็โดยการสังเกตองค์ประกอบทางชีววิทยามีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้โดยพฤติกรรม นั่นก็ คือองค์ประกอบในตัวบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรม ในการอธิบายกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์

แบนดูรา ได้อธิบายรูปของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรม องค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 นี้จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน.

พฤติกรรมองค์ประกอบส่วนบุคคลและองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน กล่าวคือพฤติกรรมของมนุษย์สามารถกำหนดสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็สามารถกำหนด พฤติกรรม พฤติกรรมสามารถกำหนดองค์ประกอบส่วนบุคคล องค์ประกอบส่วนบุคคลก็สามารถกำหนดพฤติกรรมได้เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน องค์ประกอบทาง สิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ซึ่งตัวกำหนดพฤติกรรม มี 2 ประการ คือ ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมซ้ำ ๆ มนุษย์จะคาดการณ์ไว้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์อะไรตามมา และตัวกำหนดพฤติกรรมอีกประการหนึ่ง คือ ตัวกำหนดที่เป็นผล ซึ่งได้แก่ผลของการกระทำ มนุษย์จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ ได้รับผลทางบวก และจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลทางลบ

วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ มี 2 วิธี คือ การเรียนจากผลของการกระทำ และวิธีการเรียนรู้จากการเลียนแบบ โดยที่การเรียนรู้จากผลของการกระทำเป็นการ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งจะทำหน้าที่ 3 ประการ คือให้ข้อมูล จูงใจ และ เสริมแรง ส่วนการเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบกระทำ พฤติกรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม การเรียนรู้จากตัวแบบอาศัย กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นผลสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการทางกาย และ กระบวนการจูงใจ

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ยังได้กล่าวถึงการควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาไว้ว่า การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็น กระบวนการทางปัญญา ความเชื่อและความหวังนี้จะทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับ การกระทำของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถ ของตนเองและผลที่จะเกิดขึ้นและสิ่งจูงใจ (<https://www.gotoknow.org/posts/458173>)

หลักการที่ควรเน้นในการเรียนรู้

1. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมในตัวเอง การสะสมความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน สามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้โดยตัวผู้เรียนเอง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้จึงแตกต่างกันไปตามตัวผู้เรียนแต่ละคน
2. บุคคลมีการเรียนรู้ในอัตราที่แตกต่างกัน
3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องอยู่เสมอ เป็นกระบวนการอันยาวนานตลอดชีวิต
4. การเรียนรู้มีผลมาจากการเร้าความรู้สึก ต้องใช้ความรู้สึกในการรับรู้ทุกทาง
5. การเสริมแรงบวกจะช่วยให้เพิ่มการเรียนรู้ หากมีการเสริมแรงบวกจะทำให้บุคคลกระทำสิ่งนั้นซ้ำๆอีก
6. บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดโดยการกระทำ จึงควรใช้การฝึกอบรมในสถานการณ์จริง
7. การเรียนรู้ที่ดีที่สุดต้องเรียนรู้จากส่วนรวมมาสู่ส่วนย่อย และกลับไปสู่ส่วนรวมอีก หมายความว่า ในการเรียนรู้นั้นควรจัดการฝึกอบรม โดยเริ่มจากภาพรวม หรืองานรวมทั้งหมดก่อน แล้วจึงกระจายแยกไปที่ละส่วนของงานย่อย

4.แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนมีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะแรงงานเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่ต้องจ้าง เป็นสิ่งที่มามีกับสถาบันครอบครัวโดยทั่วไปครอบครัวคิดถึงการอยู่รอดก่อนแล้ว จึงสะสมและค้าขาย พึ่งแรงงานในครอบครัวพึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตัวเองและพึ่งชุมชนก่อนและหากจะขายซึ่งเป็นขั้นตอนที่สูงก็จะขายในตลาดใกล้ตัวตลาดภายในประเทศ แนวคิดนี้มุ่งให้คำนึงถึงชุมชนศีลธรรม ครอบครัว เพื่อนบ้านและท้องถิ่นเป็นหลัก

มงคล ด้านธานินทร์ ได้ให้แนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน จะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศ และต้องสัมพันธ์ กับการเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การทำงานเพื่อการดำรงชีพอยู่ร่วมกัน ชาวบ้าน สนใจในการรวมกลุ่ม อาทิจากปลูกพืช กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร การบริการ เพื่อให้เกิดพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจ เพื่อให้คุ้มกับการลงทุนหรือเพื่อกำไร ผลที่เกิดตามมาทำให้คนมีความสุข ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

โสภณ สุภาพงษ์ กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองและการเติบโตโดยมีทุกอย่างพอเพียง ได้แก่ การมีการแบ่งปันพอเพียง มีตลาดพอเพียง มีวัตถุดิบพอเพียง มีความรู้พอเพียง มีการผลิตพอเพียง และมีความดีพอเพียง โดยค่อยๆ เติบโตในสังคมชนบทนั้นมีพื้นฐานทางการเกษตร ดังนั้นความพอเพียงในสังคมชนบท คือ การปลูกทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ปลูกที่เหลือก็ขาย พอขาดได้ก็มีเงินออมซึ่งในระบบเศรษฐกิจชุมชนนั้น ชุมชนสามารถร่วมมือกับ องค์กรภายในการค้าขาย แต่ต้องเป็นองค์กรที่เปิดเผยและให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของจนสามารถกลายเป็นองค์กรชุมชนที่ พึ่งตนเองได้ โดยองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้นั้นมีพื้นฐานมาจากครอบครัวแต่ละครอบครัว และชุมชนที่มีการบริโภค พอเพียงและ มีเงินออกมาร่วมกันเพื่อจัดทำารผลิต การค้า และสวัสดิการร่วมกัน

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง พฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน โดยเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการ ช่วยกันดำเนินงานด้วย ตนเองทั้งหมด หรือบางส่วนโดยประสานทำงานกับ พหุภาคีและผู้คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อบุคคล ครอบครัวและชุมชน

สรุป แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมทางการผลิต การแปรรูป การขายผลผลิต การซื้อ และการบริโภคในชุมชน อาจจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ และกำไรในชุมชน

แนวคิดพื้นฐานของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีดังนี้

1) เริ่มที่ชุมชนในชนบทหรือภาคเกษตรกรรม ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจ พื้นฐานของประเทศ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภาค จุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน คือ ยึดชุมชน เป็นหลัก ประชาชนต้องสามัคคีร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันการพึ่งตนเองและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นเสมือน พุนทางสังคมโดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตพื้นฐาน คือ เกษตรผสมผสานซึ่งภาครัฐ ภาคเอกชน ต้องเข้าไปให้การ ช่วยเหลือสนับสนุน จัดหาสระน้ำในแปลงไร่นาของเกษตรกร และทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ให้เป็นแหล่งน้ำสำรอง สำหรับเติมน้ำในแหล่งน้ำในแปลงไร่นา ขณะเดียวกันก็เป็นมาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาภัยแล้งในช่วงฤดูภัยแล้ง ด้วย ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าว ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก

2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน โดยการใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเป็นปัจจัยที่เชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิกเพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น การรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายทางการผลิต กลุ่มเพื่อระดมทุน กลุ่มเพื่อการแปรรูปผลผลิต กลุ่มเพื่อการตลาด และกลุ่ม อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น

3) การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยที่ประชาชนในชนบทมีการรวมกลุ่มมานานแล้ว ซึ่งมีทั้งที่ประสบปัญหาและที่ประสบผลสำเร็จ มีการพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งสามารถ พึ่งตนเองได้ก็มีอยู่มากมาย แต่กลุ่มเหล่านั้น กระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยง ดังนั้นหากจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มชาวบ้านจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น โดยจะต้องสำรวจว่า มีกลุ่มชาวบ้านอยู่ที่ไหนบ้าง ทำอะไรกันอยู่ และมี ความสามารถในการบริหารงานกันอย่างไร ในขณะเดียวกันจะต้องรู้ว่ากลุ่มชาวบ้านนั้นมีปัญหามีข้อจำกัดมีอุปสรรคใน การดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อให้ภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงตามความต้องการ อันจะทำให้เกิดการ พัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานแบบพึ่งตนเองของชุมชนได้

4) สนับสนุน ส่งเสริมการตลาดรูปแบบต่างๆ ปัญหาพื้นฐานภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน คือ “ตลาด” ซึ่งเมื่อชาวบ้านทำการผลิตผลผลิตทางการเกษตรแล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่ เป็นธรรม แนวคิดในการแก้ปัญหาดังกล่าว คือ การจัดให้มีตลาดนัดชุมชน หรือลานค้าชุมชน ในทุกอำเภอเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีตลาดที่ขายผลผลิตได้อย่างเป็นธรรม และ

ประชาชนในเมืองเองก็ซื้อผลผลิตได้ในราคาถูก ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรและกลุ่มอาชีพ ก็สามารถใช้น้ำค้ำชุมชนเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิต ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ดี ยิ่งขึ้นและยังเป็นสถานที่ที่จะทำให้ภาคธุรกิจได้เข้ามาคัดเลือกซื้อ สั่งซื้อผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปจำหน่าย

5) จัดให้มีเวทีประชาคมเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนในทุกระดับเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรัชญาหรือ แกไขปัญหาของชุมชนเอง วางแผนจัดทำโครงการและการแสวงหางบประมาณในลักษณะแบบ “คิดเอง ทำเอง” ระหว่างเพื่อนด้วยกัน โดยมีผู้แทนจากส่วนราชการหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนคอยเสริมความช่วยเหลือให้ เป็น “เวทีประชาคมเศรษฐกิจชุมชน/หมู่บ้าน” และขยายเป็นเวทีประชาคมในระดับอำเภอต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” ดังนี้

(5.1) มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคปัจจัยสี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร จึงควรผลิตเพื่อบริโภคเองให้ได้มากที่สุด ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า “ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาตนเองให้ได้หมดทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ เกษตรกรอาจเริ่มต้นพึ่งตนเองจาก 10 เปอร์เซ็นต์ เป็น 20 เปอร์เซ็นต์แล้วค่อยๆ ยกระดับขึ้นไปเรื่อยๆ ก็ได้” รูปแบบการผลิตที่เป็นพื้นฐานและเป็นอุดมคติ เพื่อการพึ่งตนเอง คือ ทำเกษตรแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรของท้องถิ่นที่ผ่านมาเน้นการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อขายได้เงินไปซื้อข้าวอาหาร สิ่งของเครื่องใช้มาบริโภคทำให้มีหนี้สินไม่เป็นตัวของตัวเอง สถาบันครอบครัวและชุมชนล่มสลายเพราะรายได้ไม่ เพียงพอต้องอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองและภาคอุตสาหกรรม สิ่งจำเป็นต่าง ๆ ล้วนถูกกำหนดราคาโดยกลไกตลาดสินค้าบริโภคจึงมีราคาสูง คนส่วนใหญ่จึงเกิดภาระหนี้สิน แต่เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจะส่งเสริมให้ครอบครัวมีผลผลิตเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอ ส่วนที่เหลือจึงนำไปขาย ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดจึงเป็น “กำไร” เกษตรกรเป็นผู้กำหนด หรือตัวกระทำต่อตลาด ไม่ใช่กลไกตลาดเป็นผู้กำหนด

(5.2) การรวมกลุ่มของชาวบ้านระดับชุมชน หมู่บ้าน และตำบลจะทำให้เกิดพลังและเกิดการต่อรองในระบบตลาดได้ในขณะที่เศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มพ่อค้าและสมาคมอุตสาหกรรมมากกว่า แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่ง ตนเองมุ่งให้ชาวบ้านเป็นทั้ง เจ้าของทุนและผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจเอง โดยถือว่า วัตถุดิบ แรงงาน ทักษะ ทุนและยุทธศาสตร์ ทางธุรกิจต้องอยู่ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเองของสมาชิกชุมชน รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในการบริหารจัดการ สนับสนุนการทำวิจัยเพื่อการพัฒนา ผลผลิตและเทคโนโลยีการผลิต รวมทั้ง ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนธุรกิจชุมชนให้มีอนาคตการรวมตัวเป็นกลุ่มของชาวบ้านเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นและขาดไม่ได้ หากไม่รวมตัวกันเศรษฐกิจตลาดจะทำลายชุมชนเพราะการแก่งแย่งแข่งขันตลาดก็จะปั่น ป่วนเพราะคนในชุมชนและในประเทศขาดกำลังซื้อ

(5.3) ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ของชุมชนใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเป็นแกนกลางของการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งการทำความดี มีสัจจะ มีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และคำสอนพระพุทธศาสนาทั้งหลาย โดยที่สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งแบบแผนพฤติกรรมในสังคมและเป็นมิติในการทำธุรกิจพร้อมกันไป ระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่กำกับด้วยคุณธรรม ส่วนระบบเศรษฐกิจแบบตลาดตามหลักเศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์นั้นมุ่งใช้วัตถุ คือ กำไร เป็นแรงจูงใจในการทำธุรกิจเพียงอย่างเดียว การขายสิ่งที่ตนมี และการส่งออกเพื่อให้ได้เงินตราจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ

(5.4) การประสานเชื่อมโยง ระหว่างแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ โดยระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไม่ได้ปฏิเสธระบบตลาด แต่ถือว่าตลาดมีความจำเป็นแต่ต้องเปลี่ยนความสำคัญทางการค้าระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้า นักธุรกิจ และระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคลมาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับพ่อค้าเป็นกลุ่มกับปัจเจกชน ชุมชนเป็นเจ้าของหรือผู้ประกอบการเองและมีการสร้างเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอ จังหวัด ภาคและประเทศอาณาจักรธุรกิจและอำนาจการต่อรองของชุมชนก็จะมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศมากขึ้นด้วย

สรุป แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง โดยเริ่มต้นจากการปรับกระบวนการพัฒนาแบบแยกส่วน ไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันว่าเมืองและชนบทไม่สามารถแยกส่วนกันได้ ในการพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรมและการบริการเกื้อกูลกัน ขณะเดียวกันควรสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน คือ “การสร้างอาชีพหลากหลาย” โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากร เทคโนโลยีที่เหมาะสมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้ รายได้ทรัพยากรความเอื้ออาทรต่อกันอันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้การพัฒนาอย่างยั่งยืน

5.เศรษฐกิจฐานราก

“เศรษฐกิจฐานราก” คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชนวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือเกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก

ระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความรู้ทางพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาดการผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกัน สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชน (ในมิติของการเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ การมีส่วนร่วมของคนในตำบล) ต่างๆ ทั้งขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่ขึ้น โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัยพร้อมกับมีเทคนิค วิทยาการและความรู้เทคโนโลยี มาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทาให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิตผู้สร้างงานบริการต่างๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์ หลากหลายมีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลาย พอเพียงเพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัย สามารถมีพื้นที่ และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม

องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

- 1) มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกันความสามารถที่จะเจรจาต่อรองและประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็งสามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคม อาชีพวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน และของคนในชุมชน
- 3) มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคมทุนคนพื้นฟูทรัพยากรวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์
- 4) มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายได้รายจ่าย การผลิต ฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับภายนอก เป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจการติดตาม วัดผลและรายงานผล
- 5) มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้
- 6) สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายแลสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัดภูมิภาค หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ประเด็นต่างๆได้ เช่นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมิภาควิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น
- 7) มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการการดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล
- 8) มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต
- 9) ความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน
- 10) คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องราวการพัฒนาในพื้นที่รวมทั้งความรู้ในสังคมอื่นๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานครอบครัวมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

6. แนวคิดและปรัชญาทางการตลาด

ในการประกอบธุรกิจ การตลาดเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องทราบ เพื่อให้กลุ่มผู้ซื้อและกลุ่มผู้ขายสนองตอบต่อเป้าหมายอย่างถูกต้องและเหมาะสมและต้องคำนึงถึงประโยชน์ของบริษัทลูกค้าและสังคม เมื่อใดก็ตามที่มีผลประโยชน์ขัดกัน นักการตลาดก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาจัดลำดับความสำคัญให้แก่สถาบันดังกล่าวด้วย (สุปัญญาไชยชาญ 2538,171) จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ

1. แนวคิดที่เน้นการผลิต (the production concept) เป็นแนวคิดที่เน้นความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการของกิจการมากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการ ความปรารถนาของกลุ่มผู้ซื้อแนวคิดนี้เกิดขึ้นในยุคเริ่มต้นใช้เครื่องจักรในการผลิตสินค้าและเมื่อมีความก้าวหน้าในเทคโนโลยีการแนวคิดที่เน้นการผลิต

2. แนวคิดที่เน้นตัวผลิตภัณฑ์ (the product concept) เป็นแนวคิดการตลาดที่ยึดว่าผู้บริโภคต้องการสินค้าที่มีคุณภาพสูงและสามารถนำมาใช้งานได้อย่างดี เน้นลักษณะผลิตภัณฑ์ที่เป็น

3. แนวคิดที่เน้นการขาย (the selling concept) เป็นแนวคิดที่เน้นการผลักดันสินค้าจากผู้ผลิตให้ถึงมือผู้ซื้อโดยเร็วและเป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ วิธีการนี้ผู้ขายจะเสนอผลิตภัณฑ์แล้วค่อยจูงใจลูกค้าด้วยการใช้เครื่องมือการขายต่างๆ ได้แก่ การใช้พนักงานขายการส่งเสริมการขาย ตลาดจนการใช้โฆษณา เพื่กระตุ้นให้ผู้ซื้อสินค้าได้มากที่สุด แนวคิดนี้มีจุดอ่อนที่ว่าผู้ขายต้องการขายสินค้า

4. แนวคิดที่เน้นการตลาด (the marketing concept) เป็นแนวคิดการตลาดที่องค์กรธุรกิจสามารถบรรลุเป้าหมาย โดยการนำเสนอสินค้าหรือบริการ และสื่อสารคุณค่าไปยังตลาดเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพที่เหนือกว่าคู่แข่ง หรือเป็นธุรกิจที่มุ่งเน้นความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ธุรกิจดำรงอยู่ได้ ในแนวคิดนี้มักจะมีคำขวัญหรือคำเตือน เช่น “ลูกค้าคือพระราชา” “ลูกค้าเป็นฝ่ายถูกเสมอ” “ลูกค้าคือนายของเรา” “ลูกค้าคือหุ้นส่วนเพื่อกำไร” บริษัท แอล.แอล. บี (L.L. Bean) ซึ่งดำเนินธุรกิจจำหน่ายเสื้อผ้าและเครื่องมือสำหรับเล่นกีฬากลางแจ้งทางไพรซ์นิย บริษัทได้เขียนโปสเตอร์เป็นข้อความที่จูงใจให้พนักงานของตนให้บริการแก่ลูกค้าเป็นอย่างดี ด้วยคำพูดดังนี้ “อะไรคือลูกค้า ลูกค้าคือบุคคลที่สำคัญที่สุดในบริษัทแห่งนี้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือทางไพรซ์นิยก็ตาม ลูกค้าไม่ได้พึ่งเราแต่เราต่างหากที่พึ่งลูกค้า ลูกค้ามิใช่ผู้ขัดจังหวะการทำงานของเรา... แต่ลูกค้าคือวัตถุประสงค์ในการทำงานของเรา การให้บริการแก่ลูกค้า”

แนวคิดการตลาดมีมุมมองจากภายนอกสู่ภายใน เริ่มจากการกำหนดเป้าหมาย มุ่งเน้นความต้องการของลูกค้า การประสานกิจกรรมทั้งหมดที่จะมีผลกระทบต่อลูกค้าและได้รับผลกำไรจากการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

1.แนวคิดที่เน้นการตลาดเพื่อสังคม เป็นแนวคิดที่องค์กรธุรกิจได้พิจารณาถึงความต้องการ และความพอใจของตลาดเป้าหมาย มีการนำเสนอสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าเป้าหมายต้องการด้วยประสิทธิภาพที่เหนือคู่แข่ง ขณะเดียวกันสามารถอนุรักษ์และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมด้วยปัจจุบันองค์กรธุรกิจชั้นนำมีแนวคิดการตลาดเพื่อสังคม 2 แนวทาง ดังนี้

1. การตลาดเพื่อสังคมที่เน้นเรื่องจริยธรรม โดยเน้นในเรื่องจรรยาบรรณ กฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัยต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม อีกทั้งความมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งส่งเสริมสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และอื่นๆ

2. การตลาดเพื่อสังคมที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม

2. แนวคิดทางการตลาดสมัยใหม่ จะเห็นว่ากิจการขนาดใหญ่ทันสมัยจะพยายามเชื่อมโยงตนเองเข้ากับลูกค้า ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยล่าสุดในการผลิตและให้บริการ ทั้งในประเทศและนอกประเทศมีการศึกษาความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะปรับปรุงสินค้าและบริการ มีการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกับประชาชนทั้งที่เป็นลูกค้าในปัจจุบันและประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่ลูกค้าในปัจจุบัน เนื่องจากการแข่งขันมีสูง ดังนั้นกิจการที่มีชื่อเสียงเช่น ไนกี้ โค้ก แมคโดนัลด์ จึงต้องดำเนินการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และยังต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพทางการตลาดและคู่แข่งที่มีความสำคัญของการตลาดงานการตลาดเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาและการสร้างให้เกิดความต้องการซื้อ รวมทั้งการสนองความต้องการซื้อหรือดีมานด์ (demand) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ 2534, 8) องค์การธุรกิจทุกประเภทจำเป็นต้องใช้การตลาดเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ให้กับธุรกิจ อันจะนำผลไปสู่การสร้างกำไรให้กับธุรกิจ ระบบเศรษฐกิจของไทยจำเป็นต้องอาศัยการตลาดเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศสูงมาก การตลาดจึงมีความสำคัญดังนี้

ความสำคัญของการตลาดต่อเศรษฐกิจและสังคม

1. การตลาดช่วยสร้างรายได้ให้กับประเทศ เนื่องจากการตลาดช่วยสร้างความต้องการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ความต้องการนี้อาจเป็นความต้องการภายในและภายนอกประเทศก็ได้
2. การตลาดช่วยยกระดับการครองชีพของประชาชนเนื่องจากการตลาดจะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนได้คิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของประชาชน
3. การตลาดช่วยให้เกิดการหมุนเวียนของปัจจัยการผลิต โดยการนำปัจจัยการผลิตที่มีอยู่มาผลิตเป็นสินค้าเพื่อบริการแก่ผู้บริโภค
4. การตลาดช่วยเพิ่มการผลิตเพื่อสนองความต้องการซื้อให้เพิ่มขึ้นทำให้มีการลงทุน

ความสำคัญของการตลาดต่อองค์การ

การตลาดมีความสำคัญต่อองค์การ ดังนี้

1. การตลาดเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับองค์การ และนำไปสู่การสร้างกำไร
2. การตลาดเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า ทำให้ธุรกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น
3. การตลาดช่วยลดต้นทุนต่อหน่วยในการผลิต เนื่องจากการใช้เครื่องมือการตลาดไปเพิ่มปริมาณการผลิตด้วยการใช้วิธีการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด ทำให้องค์การสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้
4. การตลาดช่วยให้นักธุรกิจมีความคิดริเริ่มและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ มาสนองตามความต้องการของผู้บริโภค ทำให้องค์การธุรกิจเจริญเติบโต

ความสำคัญของการตลาดต่อบุคคล

การตลาดมีความสำคัญต่อบุคคล ดังนี้

1. การตลาดทำให้บุคคล คือ ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถติดต่อซื้อและขายสินค้าซึ่งกันและกันได้ โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางหาผู้ซื้อและผู้ขาย
2. การตลาดทำให้ผู้ขายทำการผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ
3. การตลาดช่วยให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคมีการกินดีอยู่ดีขึ้น เพราะเมื่อมีตลาดทำให้มีสินค้าซึ่งผู้บริโภคสามารถเลือกสินค้าได้หลายแบบตามที่ต้องการ
4. การตลาดเป็นการสร้างอาชีพให้กับบุคคล เพราะการตลาดสร้างให้เกิดอาชีพทางการผลิต การขาย การโฆษณา เป็นต้น
5. การตลาดช่วยให้บุคคลนำความรู้เกี่ยวกับการตลาดไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้วยการนำหลักการตลาดไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆ ได้

7. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ (2536: 346 - 347) กล่าวถึงเครือข่ายสังคมว่าหมายถึงสายสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆอีกหลายคนใน สังคม โดยต้องมีปฏิสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเครื่องใช้ไม่สอย การบริการระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นกลุ่มไม่เป็นทางการ องค์การทาง สังคมต่างๆ เปรียบเสมือนสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆและขณะเดียวกันบุคคลนั้นๆก็เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่นๆในเครือข่ายสังคมซึ่งมีผลกระทบต่อกิจกรรมของบุคคลอื่นๆเช่นกัน

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2545: 9) ได้อธิบายถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายว่า คือการที่ปัจเจกบุคคลหรือสถาบันมารวมกันเป็นกลุ่มซึ่งต้องมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันอย่างใดก็ตามเพียงการรวมกลุ่มเท่า นั้นยังไม่อาจเป็นเครือข่ายงานได้หากจะให้ เป็นเครือข่ายต้องมีปัจจัยอีกข้อ คือ ความร่วมมือกันที่จะติดต่อสื่อสาร ความเต็มใจที่จะประสานงานกัน ข้อสำคัญสมาชิกต้องมีการยอมรับที่จะทำกิจกรรมร่วมกันไม่ใช่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเท่านั้นนอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับขั้นตอนของการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมภายในเครือข่าย เพราะจะสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะร่วมมือกันของเครือข่าย ส่วนหลักปฏิบัติในการสร้างเครือข่ายได้แก่

1. ระบุมกลุ่มหรือบุคคลที่สามารถทำหน้าที่กระตุ้นหรือทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้
2. การจัดการเครือข่ายที่ดี ต้องมีศิลปะในการสานประโยชน์ ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน
3. ในการพัฒนา การปฏิบัติและติดตามผลของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆของเครือข่ายจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างสมาชิกเครือข่ายผู้ได้รับผลประโยชน์และผู้ให้ทุน
4. จำเป็นต้องมีความสนใจร่วมกันวัตถุประสงค์และทัศนะร่วมกันและมีวิธีการทำงานที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายจัดเป็นแนวคิดที่สำคัญและถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการอธิบายภาพการเคลื่อนตัวจากกลุ่มสู่การรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการหรือสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆได้

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัลยา มิชมาและคณะ(2555).ศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้และการสร้างความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา การศึกษากระบวนการเรียนรู้และการสร้างความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาโมเดลสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางสนับสนุนการสร้างความรู้ของเกษตรกร การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีคำถามการวิจัย คือ เกษตรกรมีกระบวนการเรียนรู้สร้างความรู้ในการ ผลิตพืชใหม่อย่างไร ซึ่งมีพื้นที่ศึกษาที่เป็นตัวแทนพื้นที่ปลูกยางพารามานาน คือบ้านเทพนิมิต ตำบลหนองชน อำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ตัวแทนพื้นที่ปลูกยางใหม่คือ บ้านคำไฮ ตำบลหาดแพง อำเภอศรีสงคราม จังหวัด นครพนม ผู้ให้ข้อมูลระดับชุมชน ประกอบด้วยผู้รู้ ผู้นำชุมชน จาก 2 หมู่บ้าน จำนวน 16 ราย ผู้ให้ข้อมูลระดับ ครัวเรือน คือ ตัวแทนครัวเรือนเกษตรกรที่มีบทบาทในการผลิตยางพาราจาก 2 หมู่บ้าน จำนวน 19 ราย รวบรวม ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์โดยมีประเด็นคำถามหลัก ร่วมกับการสังเกตในพื้นที่ โดยรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มิถุนายน 2553-เมษายน 2554 ข้อมูลที่ได้นำมาจัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผล

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีรูปแบบการเรียนรู้โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่ม A จำนวน 4 ราย เป็นกลุ่มค้นคว้า สร้างความรู้และปรับใช้ให้เหมาะกับตนเอง เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงและการศึกษาเพิ่มเติมจาก บุคคลและสื่อการเรียนรู้อื่นๆ กลุ่ม B จำนวน 15 ราย เป็นกลุ่มนำเอาชุดความรู้มาปฏิบัติและปรับใช้ให้เหมาะกับ ตนเอง การเรียนรู้โดยการนำเอาความรู้ไปปฏิบัติ เมื่อประสบปัญหาใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายใน ชุมชน ซึ่งกลุ่ม A คือกลุ่มสร้างความรู้ โดยใช้วิธีการทดลองปฏิบัติและสังเกตผลในพื้นที่ตนเองเพื่อผลิตชุดความรู้ใหม่ด้านการผลิตยางพารา

วันวิสาข์ โชคพรหมอนันต์และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2558).ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการร้านค้า ศึกษาความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการร้านค้า เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ประกอบการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ประกอบการร้านค้าและเพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการร้านค้าที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบการ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ค่าเอฟและวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ด้านความเป็นตัวของตัวเอง ด้านความมีวินัยด้านความกล้าเสี่ยงด้านความก้าวร้าวในการแข่งขัน ด้านความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้และด้านความใส่ใจในความสำเร็จอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ด้านความเป็นตัวของตัวเองและด้านความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ของผู้ประกอบการร้านค้าที่มีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะของผู้ประกอบการต่างกัน ผู้ประกอบการที่มีข้อมูลระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่แตกต่างกัน คุณลักษณะของผู้ประกอบการด้านความ

ก้าวร้าวในการแข่งขันและด้านความไม่ใส่ใจในความสำเร็จมีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในการประกอบการ ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยนี้คือ ผู้ประกอบการต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมทางด้านการบริหารจัดการ ภูมิศึกษาต่างๆ เพื่อให้การประกอบธุรกิจนั้นมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้นและเพื่อให้การดำเนินธุรกิจของตนเองให้ประสบความสำเร็จ

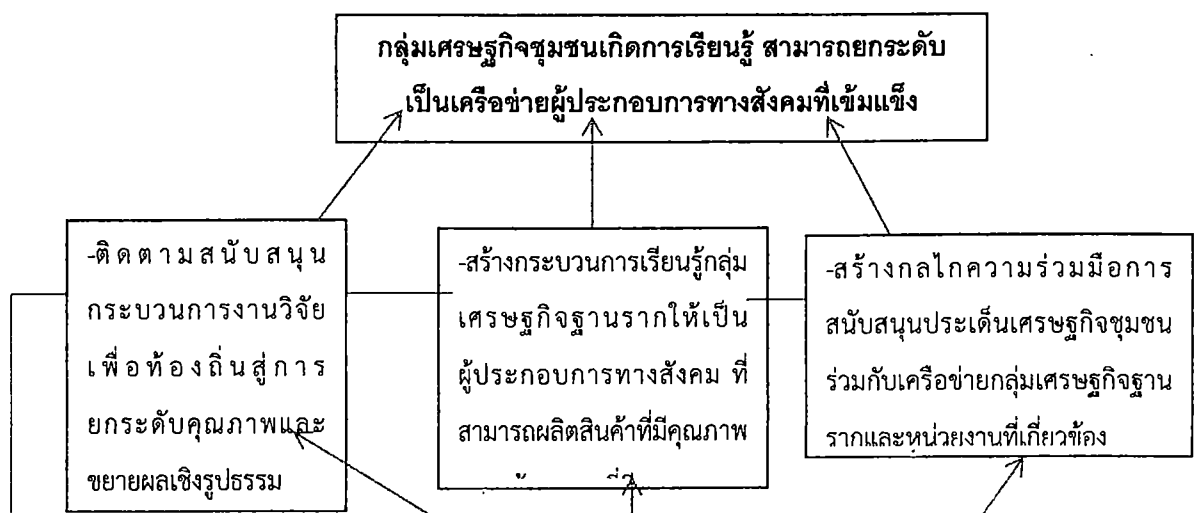
ศิริขวัญ ถิอพุทธและคณะ.การปรับตัวของชาวนา ตำบลชนาบนาก อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการทำนาของชาวนา ตำบลชนาบนาก อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาวิธีการปรับตัวของชาวนา ตำบลชนาบนาก อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีการสุ่มชาวนาในตำบลชนาบนาก จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ จำนวน15ชุด ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวนาในตำบลชนาบนาก อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบกับปัญหาที่สืบเนื่องในการทำนา คือ การประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งก่อนการทำนาและระหว่างการทำนารวมถึงหนี้จากการใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อรายได้ความเป็นอยู่ของชาวนารวมถึงปัญหาต่างๆที่เกิดอีกหลายประการของชาวนา การไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

การขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพการทำการเกษตร การขาดแคลนน้ำในการทำเกษตรและต้นทุนที่สูงของการทำนา ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่ชาวนา ขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และการที่หน่วยงานรัฐไม่เข้ามาให้ความรู้ที่ทั่วถึงทำให้ชาวนาต้องประสบปัญหาอยู่ตลอดเวลา

2.วิธีการปรับตัวของชาวนา ตำบลชนาบนาก อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช การปรับตัวของชาวนาในตำบลชนาบนาก มีการปรับตัวเป็นส่วนใหญ่สำหรับผู้ที่มีความรู้จะนำความรู้ที่ตนเองมีมาใช้ในการลดต้นทุนในการทำนาที่สามารถช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ คือ การผลิตปุ๋ยหมักใช้เอง โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงและการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ปลูกเอง ชาวนาในตำบลบางส่วนหันมาสร้างความหลากหลายในการผลิตด้านการเกษตรมากยิ่งขึ้น คือ การปลูกพืชผักสวนครัว เช่น การปลูกพริก ปลูกแตงกวา ปลูกถั่วฝักยาวและมีการหารายได้นอกจากการทำเกษตร โดยการรับจ้างงานทั่วไป เช่น การรับจ้างออกทะเล การทำงานก่อสร้าง การเปิดร้านขายของชำเพื่อเป็นรายได้เสริมในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ปี 2561 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อติดตามสนับสนุนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนให้มีคุณภาพและสามารถขยายอย่างเป็นรูปธรรม 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม 3) เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานทั้งหมดดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย
2. เครื่องมือการวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. กิจกรรมวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่

- 1) นักวิจัยโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินโครงการวิจัย จำนวน 8 โครงการ ประกอบด้วย
 - (1) โครงการแนวทางการพัฒนาเตาที่ประหยัดพลังงานและเหมาะสมกับการใช้/การผลิตในพื้นที่บ้านเตราะแก่น ตำบลแป้น อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
 - (2) โครงการการพัฒนาการจัดการศึกษา กศน.ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อสานสืบต่อขยายแดนภาคใต้
 - (3) โครงการแนวทางการลดรายจ่ายและการเพิ่มรายได้โดยบทบาทของสตรีบ้านมั่นคงชุมชนปูเป๊ะ ตำบลตะลุโบะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
 - (4) โครงการแนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนบ้านท่าคลอง ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
 - (5) โครงการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำของสหกรณ์ ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่ง จำกัด (โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดปัตตานี
 - (6) โครงการแนวทางการฟื้นฟูและการพัฒนาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุบ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
 - (7) โครงการแนวทางการฟื้นฟูคลองปะเสยาวอโดยการมีส่วนร่วม ตำบลปะเสยาวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
 - (8) โครงการ โครงการวิจัยเรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะนาวและเห็ดนางฟ้าของกลุ่ม

เศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางเก่าได้ ตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

2) ชุมชนใหม่ที่สนใจเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย ชุมชนชาวนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยคัดเลือกพื้นที่นาร่อง ซึ่งเคยเป็นทุ่งข้าวในอดีตและเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรม ได้แก่ อำเภอกอโคโठी แม่ลาน ปะนาเระ มายอ และ สายบุรี ฯลฯ

3) กลุ่มอาชีพทางเลือก ที่พัฒนาจากทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้ควบคู่กับการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน จะขยายกลุ่มเป้าหมายกลุ่มหญิงหม้ายที่มีในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพทางเลือกเพิ่มรายได้และเพิ่มกำลังใจ

4) สภาเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย คณะทำงานมาจากคนที่มีจิตอาสาและเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากบนฐานงานวิจัย จำนวน 50 ราย

กลุ่มเป้าหมายรอง

เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ประกอบด้วย หน่วยงานพัฒนาชุมชน เกษตร สหกรณ์ ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สถาบันอาหารฮาลาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยชุมชน มุลินธิธิรักษ์ไทย ศูนย์ธุรกิจเพื่อสังคม(วานีตา) ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน เครือข่ายความมั่นคงทางด้านอาหาร สภาเกษตรกรร กองทุนฟื้นฟูเกษตร สมัชชาจังหวัดปัตตานี หอการค้าจังหวัดปัตตานี และ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี

3.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การดำเนินโครงการวิจัย ภายในจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย

1. หมู่บ้านบางโกระ ตำบลท่าเรือ อำเภอกอโคโठी จังหวัดปัตตานี
2. หมู่บ้านราวอ ตำบลกระหวะ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
3. หมู่บ้านนาหอม อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
4. บ้านท่าข้าม ตำบลบ้านทุ่ง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี
5. หมู่บ้านปลักปรีอ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
6. หมู่บ้านบางเก่าได้ ตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
7. หมู่บ้านทุ่งน้อย ตำบลละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
8. หมู่บ้านบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

3.1.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

1) กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชน ให้มีคุณภาพและสามารถขยายอย่างเป็นรูปธรรม

2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม

3) การสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่าย

กลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 เครื่องมือการวิจัย

- 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประเด็นวิจัย ข้อเสนอโครงการ/รายงานความก้าวหน้า และรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี
- 2) การสนทนากลุ่มย่อย เป็นวิธีการที่ใช้การระดมความคิดเห็นจากนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการเพื่อท้องถิ่นที่มีคุณภาพ การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และ ช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การใช้ประโยชน์
- 3) การสังเกต เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปร่วมทำกิจกรรมและร่วมสังเกตการณ์จากกิจกรรมต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนการประชุมเตรียมดำเนินการ การดำเนินการตามแผน และการสรุปผลการดำเนินการ โดยจะสังเกตบรรยากาศ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงดำเนินกิจกรรม เช่น การแสดงความคิดเห็น การแบ่งบทบาทหน้าที่ การจัดการงานตามที่ได้รับมอบหมาย ฯลฯ
- 4) การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โหนดจะเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง และจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ให้ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างการดำเนินโครงการวิจัย ตั้งแต่การเตรียมงาน การดำเนินงาน และการสรุปประเมินผลการดำเนินงาน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการตีความจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสอบถามสัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่ม แล้วจัดเขียนรายงานในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา

3.4 กิจกรรมวิจัย

การดำเนินกิจกรรมวิจัย สามารถสรุปการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

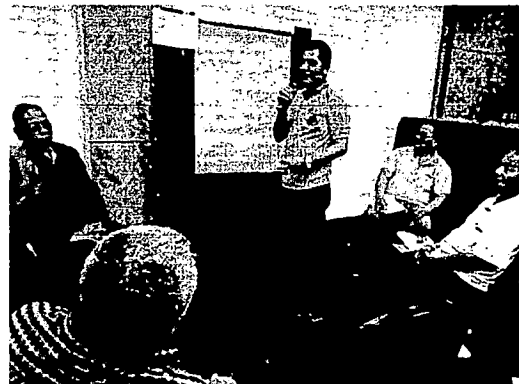
3.4.1 พัฒนาโครงการและข้อเสนอโครงการในพื้นที่ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ประชุมสร้างความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ตามที่ทางศูนย์ประสานงานได้ตั้งเป้าหมายการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับกลุ่มชาวนาข้าวซึ่งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากสำคัญของจังหวัดปัตตานี ซึ่งกลไกที่ช่วยประสานงานให้สามารถเข้าถึงกลุ่มชาวนา คือ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี เพราะเป็นหน่วยงานที่ทำงานกับเกษตรกรโดยตรง

การสร้าง ความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแก่กลุ่มชาวนาจังหวัดปัตตานี ทางศูนย์ประสานงานฯ ใช้วิธีการประสานเชิญตัวแทนชาวนาจาก 12 อำเภอ ๆ ละ 3-5 คน มาร่วมประชุมในหัวข้อ “เรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและรับฟังสถานการณ์ชาวนาจังหวัดปัตตานี” เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561 ณ โรงแรมเซาท์เทิร์นวิว อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี การประชุมได้รับการตอบรับการเข้าร่วมประชุมเกินเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่และเป็นเรื่องที่เขาเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของเขาโดยตรง รวมทั้งได้ความร่วมมือจากสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานีในการประสานงานเชิญกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุม

กระบวนการประชุม เริ่มจากสร้างการเรียนรู้เรื่องแนวคิด หลักการและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ด้วยวิธีการให้ดูวีซีดี “คุณค่า พลัง สุข” หลังจากนั้นก็ชวนคิดชวนคุยถึงสาระที่ได้จากการดูวีซีดี สังเกตพบว่า วีซีดีสามารถสร้างการเรียนรู้และกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ยากอย่างที่คิด ชาวบ้านก็สามารถทำได้ หลังจากนั้นก็แบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การทำนาของแต่ละพื้นที่ โดยมีประเด็นในการแลกเปลี่ยน คือ คุณค่าและความสุข / (รูปแบบการทำนา / ปัญหาอุปสรรค / แนวทางแก้ไขรวมทั้งต้องการ ใหหน่วยงานเข้ามาหนุนเสริมเรื่องอะไรบ้าง?

2) กิจกรรมพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในปีที่ผ่านมาการดำเนินงานของ ศูนย์ประสานงาน ให้น้ำหนักในประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ข้าวและชาวนา เพราะเป็นประเด็นปัญหาร่วมของเกษตรกรชาวนาจังหวัดปัตตานี ที่ได้แลกเปลี่ยนในเวทีประชุมรับฟังข้อมูลสถานการณ์ชาวนาจังหวัดปัตตานี ที่จัดร่วมกับสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี รวมทั้งเวทีการประชุมประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ที่จัดร่วมกับ คณะกรรมการ สข.จังหวัดปัตตานี ซึ่งทั้งสองเวทีมีเกษตรกรชาวนาเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล จำนวน 200 คน นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ชุมชนสนใจ ได้แก่ ประเด็นการฟื้นฟูคลอง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาด ตลอดจนการพัฒนาทักษะการสื่อสารการตลาด

จากสถานการณ์ปัญหาที่ชุมชนประสบกับความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาด้วยการกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น นำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกันกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดประชุมระดม

ความคิดเห็นในพื้นที่จนได้ร่างข้อเสนอโครงการ นำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ความเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุง ข้อเสนอโครงการ และได้รับการอนุมัติจัดทำสัญญาในงบประมาณ 61 จำนวน 7 โครงการ และ อยู่ระหว่างปรับปรุง ข้อเสนอโครงการเพื่อพิจารณาจัดทำสัญญาในงบประมาณ 2562 จำนวน 2 โครงการ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

(1) ประเด็นการทำนาอินทรีย์ บ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

บ้านปลักปรือ เป็นชุมชนที่มีประสบการณ์ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเมื่อปี 2559 รหัสสัญญา RDG59S0047 ชื่อโครงการแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพ และสร้างรายได้เสริมของกลุ่มผู้สูงอายุบ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี จาก กระบวนการวิจัยโครงการที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการใช้ความรู้งานพัฒนา สามารถฟื้นฟูภูมิ ปัญญาการใช้สมุนไพรและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ไว้ใช้เอง ไร่ชาในชุมชนและนอกพื้นที่ ทีมวิจัยชุมชนจึงต้องการทำ วิจัยซ้ำในพื้นที่เดิม แต่เปลี่ยนเป็นประเด็นการทำนาอินทรีย์ ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน คือ การทำนาเป็นอาชีพหลักแต่การทำนาในปัจจุบันมีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนและ สิ่งแวดล้อมจึงเห็นความสำคัญเพื่อสร้างความตระหนักในการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในแปลงนาข้าวที่อาจส่งผล กระทบต่อสุขภาพคนและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาโครงการ เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน 2561 ทีมวิจัยส่วนหนึ่งเป็นนักวิจัย เก่าและมีนักวิจัยใหม่เข้าร่วมด้วยทุกคนมีอาชีพหลักคือการทำนาและเคยเข้าร่วมโครงการนาอินทรีย์เมื่อปีที่ผ่านมา แต่การดำเนินงานที่ผ่านมา ประสบกับปัญหาน้ำท่วมทำให้มีสารปนเปื้อนมากับน้ำ ส่งผลให้ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน นาอินทรีย์ อย่างไรก็ตามทีมวิจัยก็ยังยืนยันที่จะทำนาอินทรีย์เพราะดีต่อสุขภาพคนทำนา ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และต้องการสื่อสารกระบวนการทำนาอินทรีย์ตามความหมายของชุมชน กระบวนการพัฒนาโครงการ ใช้วิธีการ ประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่เป็นหลัก มีการระดมความคิดเห็นข้อมูลสถานการณ์การทำนาในพื้นที่ที่มีรูปแบบการทำนา ใช้สารเคมีและไม่ใช้สารเคมี การวางแผนการผลิต การลดต้นทุนและการจัดการกับผลผลิตข้าวที่ได้ ปัญหาอุปสรรค และ ประเด็นที่ต้องการวิจัย โดยในระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้เชิญหน่วยงานจากสำนักงานเกษตร อำเภอ ศูนย์วิจัยข้าว และวิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร มาร่วมเรียนรู้และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนได้ ร่างข้อเสนอโครงการที่สมบูรณ์

(2) ประเด็นการจัดการน้ำเพื่อการทำนาของชาวนา ตำบลบางโกระ ตำบลโคกอัน

อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ชุมชนตำบลบางโกระและตำบลโคกอัน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนชาวนา มีพื้นที่นา ที่ยังคงทำอยู่ เกือบ 200 ไร่ เป็นชุมชนใหม่ที่มีความสนใจที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมน้ำแล้ง ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการทำนาในพื้นที่มาหลายปี ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนมีความพยายาม ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการทำฝายกันน้ำเพื่อเก็บรักษาน้ำไว้สำหรับใช้ทำนาและทำการเกษตรในช่วงหน้าแล้ง แต่เนื่องจากชุมชนยังขาดความรู้เรื่องการออกแบบจัดทำฝายที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวัสดุที่มีในชุมชน ใช้เพียง

กระสอบใส่ทรายมาวางซ้อน ๆ สามารถเก็บกักน้ำได้ดีในช่วงหน้าแล้ง พอช่วงหน้าฝนฝายก็พังไปเพราะกระแสน้ำที่ไหลจากมาต้นน้ำคือเทือกเขาสันกาลาศีรี(เทือกเขาทรายขาว)

การพัฒนาโครงการ เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน 2561 กระบวนการพัฒนาโครงการ ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากเป็นชุมชนใหม่ จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ และความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วยการบอกเล่าและพาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโครงการวิจัย การจัดการน้ำอำเภอคลองหอยโข่ง เครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสงขลา หลังจากนั้นก็กลับมาระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำนา สถานการณ์น้ำท่วม-น้ำแล้ง เจ็บไข้ปฏิกิริยาที่ส่งผลต่อการทำนา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แล้วร่วมกันพัฒนาเป็นร่างข้อเสนอโครงการประเด็นการสร้างฝายที่มั่นคงถาวรและเหมาะสม กับสภาพบริบทพื้นที่ โดยในระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้เชิญหน่วยงาน จากสำนักงานเกษตร อำเภอ ศูนย์วิจัยข้าว สำนักงานพัฒนาที่ดิน และ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางโกระ มาร่วมเรียนรู้และ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนได้ร่างข้อเสนอโครงการที่สมบูรณ์

(3) การจัดการน้ำเพื่อการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยวบ้านพอเหมาะ อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี

หมู่บ้านพอเหมาะ มีสภาพพื้นที่ราบลุ่ม ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพาราและ ทำนา ต่อมาเมื่อราคายางตกต่ำผู้ใหญ่บ้านได้มีแก้ปัญหาด้วยการรวมกลุ่มเกษตรกรปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยว ได้แก่ ถั่วลิสง ข้าวโพด ถั่วฝักยาว ใบยาเส้น แตงกวา บอน เผือก ผักเกษม ฟักทอง แตงโม ผักบุ้ง เป็นต้น โดยเริ่มจาก 4-5 ครอบครัว เมื่อทำได้ผล มีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เกิดความสนใจและทำตาม จนปัจจุบัน มีครัวเรือนที่ปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยวจำนวน 60 ครอบครัว คิดเป็น 70% ของจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดน้ำไม่เพียงพอในการปลูกผัก เพราะต่างคนต่างใช้ ไม่มีการวางแผนการใช้น้ำ รวมทั้งไม่มีกติกากาใช้น้ำ

การพัฒนาโครงการ เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน 2561 กระบวนการพัฒนาโครงการ ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากเป็นชุมชนใหม่ จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ และความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แลกเปลี่ยนสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยว สถานการณ์น้ำแล้ง และประสบการณ์การแก้ไขปัญหาโดยชุมชน ฯลฯ แล้วร่วมกันพัฒนาเป็นร่างข้อเสนอโครงการ ประเด็นการจัดการน้ำเพื่อการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยวบ้านพอเหมาะฯ โดยในระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้เชิญหน่วยงาน จากสำนักงานเกษตรอำเภอ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคล้า มาร่วมเรียนรู้และ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนได้ร่างข้อเสนอโครงการที่สมบูรณ์

(4) ประเด็นการลดต้นทุนการทำนาเพื่อเพิ่มรายได้บ้านราวอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

บ้านราวอ ตำบลกระหวะ มีพื้นที่การทำนาประมาณ 500 ไร่ ในอดีตพื้นที่แห่งนี้มีการทำนาเฉพาะ นาปี อาศัยน้ำฝนในการทำนา โดยจะหว่านกล้าประมาณเดือนสิงหาคม-กันยายน ใช้ต้นข้าวอายุประมาณ 40 วัน และใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองดั้งเดิม ต่อมาในช่วงประมาณ ปี พ.ศ.2532 กรมชลประทานได้ทำการก่อสร้าง ฝายดินเป็น คลองส่งน้ำมีการขุดลอกทำเป็นคูไส้ไก่และคลองระบายน้ำ ทำให้สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม แต่ต่อมาในปี 2554 เกษตรกรประสบปัญหาหอยเชอรี่ระบาดและแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้นข้าวได้รับความ

เสียหายตั้งแต่ต้นกล้าจนถึงระยะการปักดำ ต้องเสียเวลาในซ่อมต้นกล้าและค่าใช้จ่ายในการซื้อกากขามาทำจัด ซึ่งกากขาดังกล่าวก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในนาข้าวและสุขภาพของคนทำนา ทางชุมชนจึงต้องการหาวิธีการแก้ไขปัญหาคีตรูพืชและวิธีการลดต้นทุนการทำนาเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

การพัฒนาโครงการ เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน 2561 กระบวนการพัฒนาโครงการใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากเป็นชุมชนใหม่ จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แลกเปลี่ยนสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาในบริบทของพื้นที่ การแล้วร่วมกันพัฒนาเป็นร่างข้อเสนอโครงการประเด็นการจัดการน้ำเพื่อการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยวบ้านพอเหมาะ โดยในระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้เชิญหน่วยงาน จากสำนักงานเกษตรอำเภอ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคล้า มาร่วมเรียนรู้และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนได้ร่างข้อเสนอโครงการที่สมบูรณ์

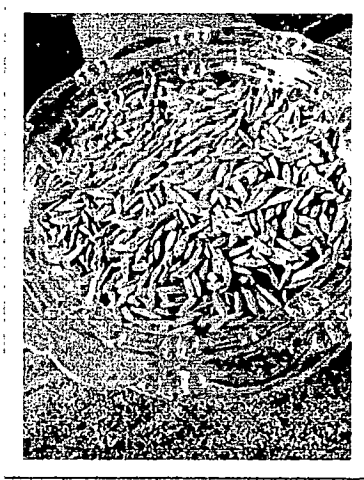
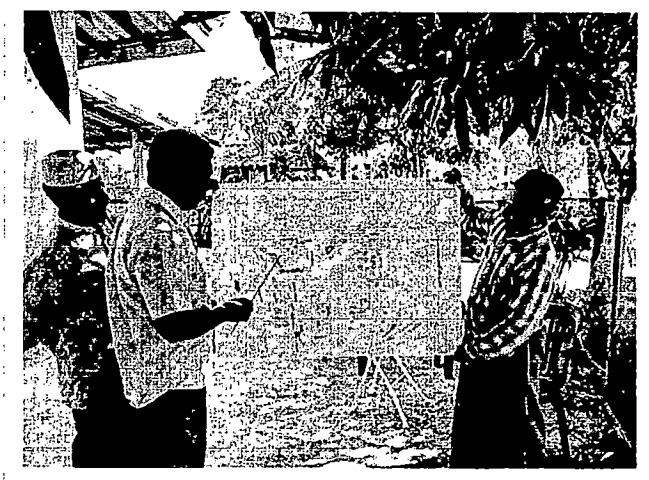
(5) ประเด็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ไม่กระทบกับสิ่งแวดล้อม บ้านป่าหลวง ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

บ้านป่าหลวง ตำบลยามู เป็นชุมชนเพาะเลี้ยงสัตว์ ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่ง จำกัด(โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดปัตตานี หัวหน้าโครงการและทีมวิจัยส่วนหนึ่งมีประสบการณ์ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อน รหัสสัญญา RDG59S0039 ภายใต้ชื่อโครงการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่ง จำกัด (โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดปัตตานี ที่ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ผลการวิจัย เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ ลูกชิ้นปลา ปลาหีบหิมส้ม ฯลฯ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกตั้งแต่คนเลี้ยงปลา คนแปรรูป และ คนทำการตลาด รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มอาชีพและนักเรียนนักศึกษาที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ดูงาน จากประโยชน์ที่ได้จากการทำวิจัยในโครงการที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชนบ้านป่าหลวง ตำบลยามู ให้มีการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของชุมชนบ้านยามู

การพัฒนาโครงการ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน 2561 กระบวนการพัฒนาโครงการใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่เป็นหลัก ด้วยทีมวิจัยส่วนหนึ่งมีประสบการณ์ทำวิจัยมาก่อนแล้วสามารถชวนชุมชนวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา สาเหตุ และประเด็นที่ชุมชนจะทำวิจัยซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องเจาะลึกถึงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และพัฒนาเป็นร่างข้อเสนอโครงการได้รวดเร็วกว่าโครงการ โดยในระหว่างการพัฒนาข้อเสนอโครงการ ได้เชิญหน่วยงาน จากประมงอำเภอ พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ มาร่วมเรียนรู้และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนได้ร่างข้อเสนอโครงการที่สมบูรณ์

3.4.2 กิจกรรมศึกษาข้อมูลสถานการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวนาจังหวัดปัตตานี

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพชาวนา ศูนย์ประสานงานฯ ได้มีการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความจากอินเทอร์เน็ตและจัดประชุมกลุ่มตัวแทนชาวนาจาก 12 อำเภอ จำนวน 1 ครั้ง ด้วยการระดมความคิดเห็นมิตคุณค่าอาชีพชาวนาและสถานการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพชาวนา และลงพื้นที่ประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ จำนวน 5 ครั้ง ในพื้นที่อำเภอปะนาเระ มายอ โคกโพธิ์ แม่ลาน และ สายบุรี ลงลึกในประเด็นปัญหา สาเหตุ และ แนวทางแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่และเชิงนโยบาย

ปัญหาระบบน้ำชลประทานไม่เอื้อต่อการทำนา

ข้าวเจี๊ยะบีเตาะ ข้าวท้องถิ่นของบ้านราวอ อ.มายอ

3.4.3 กิจกรรมประชุมพิจารณาถ้อยแถลงข้อเสนอโครงการ

การประชุมพิจารณาถ้อยแถลงข้อเสนอโครงการ ศูนย์ประสานงานฯ ได้ประสานงานกับ PO สกว. ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น นัดหมายวันเวลาสถานที่ประชุมพิจารณาถ้อยแถลงโครงการ และประสานเชิญตัวแทนนักวิจัยเข้าร่วมประชุมเพื่อนำเสนอโครงการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงโครงการ ซึ่งในปีที่ผ่านมา ได้จัดกิจกรรมประชุมพิจารณาถ้อยแถลงโครงการ จำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกจัดที่ห้องประชุม คณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เมื่อเดือนมิถุนายน 2561 มีนักวิจัยเข้าร่วมนำเสนอโครงการ จำนวน 2 โครงการ และ ครั้งที่ 2 จัดที่ห้องประชุมสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อเดือนกรกฎาคม 2561 มีนักวิจัยเข้าร่วมนำเสนอโครงการ จำนวน 3 โครงการ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมพิจารณาให้ความเห็นประกอบด้วย อาจารย์เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม และ ดร.เลิศชาย ศิริชัย รองผอ.สกว. ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น จากคำถามและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมวิจัยได้นำไปปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีชัดเจน และเสนอให้สกว. ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติจัดทำสัญญา

3.4.4 ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย

การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย จะแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2558 จำนวน 3 โครงการ ปีงบประมาณ 2559 จำนวน 3 โครงการ และ กลุ่มโครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติปีงบประมาณปี 2561 จำนวน 2 โครงการ ติดตามสนับสนุนเพื่อให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินงานให้เกิดความก้าวหน้า บรรลุตามแผน เกิดผลเชิงรูปธรรม

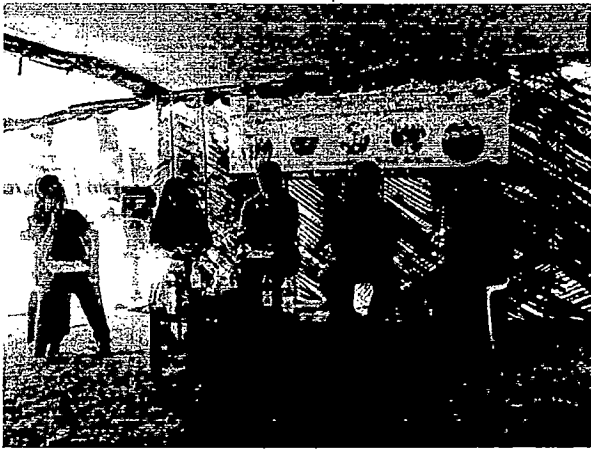
กลุ่มโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนในปีงบประมาณ 2558 ประกอบด้วย 1)โครงการการพัฒนาชุดโครงการวิจัยการจัดการศึกษา กศน. จังหวัดปัตตานี PDG58S0002 2)โครงการแนวทางการพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อการหุงต้มในครัวเรือนจากวัสดุเหลือใช้ในชุมชนบ้านเตราะแก่น อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี RDG58S0007 และ 3) โครงการแนวทางการลดรายจ่ายและการเพิ่มรายได้ โดยบทบาทของสตรีบ้านมั่นคงชุมชนบูโป๊ะ ตำบลตะลุโบะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี RDG58S0030 ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว อยู่ระหว่างการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ บทบาทของศูนย์ประสานงานทำหน้าที่สอบถามความก้าวหน้า กระตุ้นและให้คำปรึกษาเพื่อให้ทีมวิจัยจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และรายงานการเงินให้แล้วเสร็จ เพื่อจะได้ดำเนินการเสนอให้สกว. ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่นดำเนินการปิดโครงการต่อไป

กลุ่มโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนในปีงบประมาณ 2559 ประกอบด้วย

1)โครงการแนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนบ้านท่าคลอง ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี RDG59S0038

โครงการนี้มีกิจกรรมวิจัยหลัก ๆ คือ การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจัดในวันที่ 17 ตุลาคม 2560 ที่สนามกีฬาโรงเรียนบ้านท่าคลอง การจัดกิจกรรมนำเสนอผลการวิจัย มีคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงมาร่วมรับฟังและให้กำลังใจกับทีมวิจัยจำนวน 100 คน รวมทั้งมีหน่วยงานในพื้นที่มาร่วมรับรู้และชื่นชมความสำเร็จของโครงการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟู ตัวแทนเจ้าหน้าที่ธนาคารการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร หน่วยงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานนิคมสร้างตนเองโคกโพธิ์ พัฒนาก่ออำเภอโคกโพธิ์ ตัวแทนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอโคกโพธิ์ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโพธิ์ หัวหน้าโรงพยาบาลศูนย์บ้านสามยอด เครือข่ายชุมชนศรัทธา กัมปงดักวา ฯลฯ และได้รับเกียรติ จากนายภาณุวัฒน์ เวชสารศรี ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานความมั่นคงตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ เป็นประธานกล่าวเปิดงาน ต่อด้วยการนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัยและความเห็นหรือข้อเสนอแนะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการนำเสนอจะใช้ลักษณะการเสวนา โดยมีคุณพัชรา ยิ่งดำนุ่น ดำเนินรายงานและมีผู้ร่วมเสวนาประกอบด้วย หัวหน้าโครงการวิจัย หน่วยงานสนับสนุนได้แก่ ชุมชนศรัทธา สำนักงานเกษตรอำเภอ และ สกว.ท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

บทบาทของศูนย์ประสานงานทำหน้าที่ให้คำปรึกษา โดยการลงพื้นที่ร่วมวางแผนการทำกิจกรรมร่วมดำเนินกิจกรรม และ สรุปผลการดำเนินงานร่วมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการเขียนรายงานและช่วยตรวจสอบความสมบูรณ์ของรายงานฉบับสมบูรณ์ก่อนส่งให้สกว.ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิจารณา

วงเสวนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้เข้าร่วมเวทีแสดงความคิดเห็น

2) โครงการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่ง จำกัด (โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดปัตตานี RDG59S0039

โครงการนี้มีกิจกรรมวิจัยหลัก ๆ คือ การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจัดเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2560 ที่สำนักงานสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่งฯ การประชุมวันนี้ได้รับเกียรติจาก ปลัดอำเภอ ยะหริ่ง ให้เกียรติมาเป็นประธานเปิดการประชุม และมีตัวแทนหน่วยงาน ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 50 คน มารับฟังและชื่นชมผลงานของทีมวิจัยร่วมกัน รูปแบบการนำเสนอผลงานวิจัย มีการทำไวนิลนำเสนอผลการวิจัย มีซุ้มสำหรับโชว์ ชิม และขายผลิตภัณฑ์ปลาต้มทับทิม ลูกชิ้น และไส้กรอกปลา โดยมีคุณพัชรา ยิ่งดำนุ่น นักจัดวิทยุ มอ.ปัตตานี เป็นผู้ดำเนินรายการเสวนา มีตัวแทนนักวิจัย 2 ท่าน เกษตรอำเภอ และ ศูนย์ประสานงานฯ เป็นผู้ร่วมเสวนา

บทบาทของศูนย์ประสานงานฯ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา โดยการลงพื้นที่ร่วมวางแผนการทำกิจกรรม ร่วมดำเนินกิจกรรม และ สรุปผลการดำเนินงานร่วมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการเขียนรายงานและจัดทำรายงานการเงินให้แก่ทีมวิจัย แต่เนื่องจากทีมวิจัยมีภาระงานและมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้มีความล่าช้าในส่วนของรายงานฉบับสมบูรณ์ ทางศูนย์ประสานงานฯ ได้ช่วยกระตุ้นติดตามให้ทีมวิจัยเร่งเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ให้แล้วเสร็จ เพื่อจะได้ดำเนินการปิดโครงการได้อย่างสมบูรณ์และนำผลรายงานไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ปลัดอำเภอยะหริ่งกล่าวเปิดการประชุม
วงเสวนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) โครงการแนวทางการฟื้นฟูและการพัฒนาภูมิปัญญา
การใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ บ้าน
ปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
RDC59S0047

โครงการนี้มีกิจกรรมวิจัยหลัก ๆ คือ การประชุมนำเสนอ
ผลงานวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 11 เดือนตุลาคม 2560 ณ อาคารเอนกประสงค์วัดปลักปรือ ตำบลม่วง
เตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

การประชุมวันนี้ได้รับเกียรติจากนายสมมาตร บารา
นายอำเภอแม่ลานมาเป็นประธานเปิดการประชุม และมีตัวแทนหน่วยงาน ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง
จำนวน 150 คน มารับฟังและชื่นชมผลงานของทีมวิจัยร่วมกัน รูปแบบการนำเสนอผลงานวิจัย มีการ
ทำไวนิลนำเสนอผลการวิจัย สาธิตการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ใช้ภายนอก และ ขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เกิดจาก
กระบวนการวิจัย ได้แก่ สบู่ ยาหม่อง น้ำมันไพล และนำเสนอผลงานวิจัยในรูปของการเสวนาโดยมีตัวแทนทีมวิจัย
หน่วยงานพี่เลี้ยง วิทยาลัยชุมชนจังหวัดปัตตานี วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธรและศูนย์ประสานงานฯ ทำให้ได้เห็นทั้ง
มุมมองของนักวิจัยที่ดำเนินโครงการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง และ บทบาทพี่เลี้ยงจาก 3 หน่วยงานที่มาร่วมสนับสนุนตาม
บทบาทภารกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยหนุนสำคัญ ที่ทำให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

บทบาทของศูนย์ประสานงานทำหน้าที่ให้คำปรึกษา โดยการลงพื้นที่ร่วมวางแผนการทำกิจกรรม ร่วมดำเนิน
กิจกรรม และ สรุปผลการดำเนินงานร่วมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิธีการเขียนรายงาน
และจัดทำรายงานการเงินให้แก่ทีมวิจัย แต่เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้มีข้อติดขัดในเรื่องของ
การเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงาน ทำให้ไม่สามารถส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ได้ ทางศูนย์ประสานงานฯ ได้
แก้ปัญหาพร้อมกับทีมวิจัย ซึ่งทีมวิจัยเสนอให้ทางศูนย์ประสานงานฯ หากคนมาช่วยเขียนรายงานให้เป็นเอกสาร
โดยทีมวิจัยจะทำหน้าที่เป็นคนเขียนรายงานด้วยคำบอกเล่าและช่วยตรวจสอบความสมบูรณ์ของรายงานฉบับสมบูรณ์
ก่อนส่งให้สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิจารณา

ประชุมนำเสนอผลงานวิจัย ภาพแรกนายอำเภอแม่ลานกล่าวเปิดงาน ภาพที่ 2 เป็นบรรยากาศการจัดประชุม

กลุ่มโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนในปีงบประมาณ 2561 จำนวน 2 โครงการ ประกอบด้วย

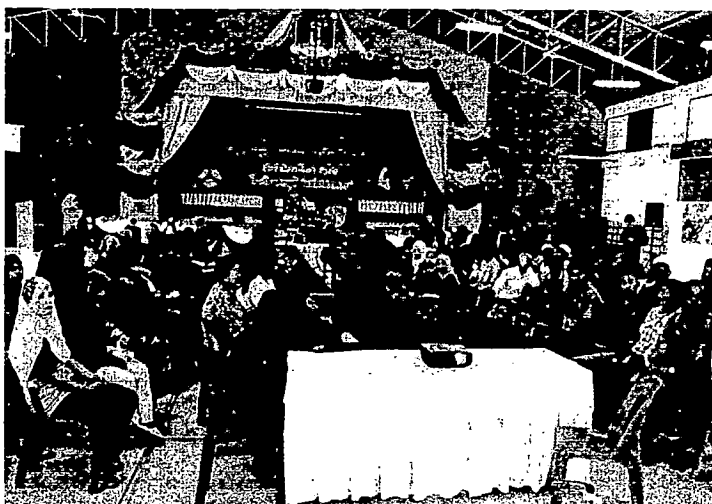
1) โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะนาวและเห็ดนางฟ้าของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางเก่าใต้ RDG61S0013

โครงการนี้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561-31 มีนาคม 2562 ซึ่งมีใบติเลาะห์ ยะพา เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย บทบาทของศูนย์ประสานงานฯ คือ การสนับสนุนและร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง หลังจากทีทีมวิจัยได้เซ็นสัญญาเรียบร้อยแล้ว คือ การประชุมทีมวิจัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561 เพื่อสร้างความเข้าใจ/เตรียมความพร้อมก่อนดำเนินโครงการวิจัย โดยมีการทบทวนเป้าหมาย แนวคิด หลักการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และทำความเข้าใจรายละเอียดในสัญญาโครงการ หลังจากนั้นจัดกิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการวิจัยแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ รวมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งทีมวิจัยได้จัดเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2561 ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 80 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จาก กศน.ตำบลบางเก่า เกษตรอำเภอสายบุรี อบต.บางเก่า ฯลฯและประชาชนในพื้นที่ และเข้าร่วมประชุมทีมวิจัยประจำเดือนเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน วางแผนการดำเนินงาน และ เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงานที่ทีมวิจัยดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2) โครงการการวางแผนการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยาวอย่างมีส่วนร่วม ตำบลปะเสยาว อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี RDG61S0013

โครงการนี้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561-31 มีนาคม 2562 ซึ่งมีนายดนยา สะแลแม เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย บทบาทของศูนย์ประสานงานฯ จะทำหน้าที่ติดตามสนับสนุนและร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง หลังจากทีทีมวิจัยได้เซ็นสัญญาเรียบร้อยแล้ว คือ การประชุมทีมวิจัย เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2561 เพื่อ

13 กรกฎาคม 2561 ณ หอประชุมเทพรัตน์ โรงเรียนสายบุรีแจ้งประชาคาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 160 คน ประกอบไปด้วยตัวแทนกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวอ ตัวแทนอปท.ในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ตำบล ผู้บริหารโรงเรียนในพื้นที่ รวมทั้งตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเข้าร่วมประชุมที่มวิจยประจำเดือนเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน วางแผนการดำเนินงาน และ เข้าร่วมกิจกรรมตาม แผนงานที่มวิจยดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

บรรยากาศการประชุมชี้แจงโครงการ

3.4.5.เสริมศักยภาพนักวิจัยให้มีความรู้ทักษะเรื่องการบริหารจัดการโครงการวิจัยและการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม ด้วยวิธีการ เชิญวิทยากรมาอบรม ฝึกปฏิบัติและศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ฯลฯ

3.4.5.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการการบริหารโครงการวิจัยแก่โครงการวิจัยที่เพิ่งได้รับการอนุมัติสัญญา จำนวน 2 โครงการ คือ โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะนาวและเห็ดนางฟ้าของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางเก่า ได้ RDG61S0013 และ โครงการการวางแผนการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวออย่างมีส่วนร่วม ตำบลปะเสยวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี RDG61S0014 เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2561 ณ ห้องประชุมกลุ่มน้ำสายบุรี ตำบลละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยทั้งสองโครงการได้เข้าใจเรื่องการบริหารโครงการวิจัย การดำเนินกิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณ การทำเอกสารการเงินที่ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักการสกว.ฝ่ายวิจัย

เพื่อท้องถิ่น รวมทั้งให้ทีมวิจัยได้จัดทำโครงสร้างการบริหารโครงการวิจัย กำหนดกติกาในการทำงาน และ จัดทำแผนการดำเนินงานงวด 1

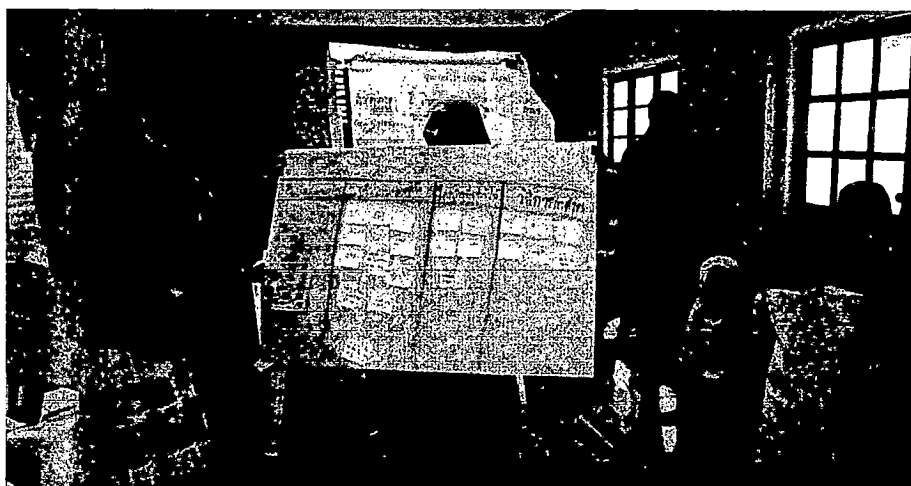

ทีมวิจัยจัดทำแผนปฏิบัติการ งวด 1

3.4.5.2 พัฒนาศักยภาพทีมวิจัย อบรมเชิงปฏิบัติการการแตกกรอบคำถามและการใช้เครื่องมือการวิจัย เพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม เมื่อวันที่ 3-4 พฤษภาคม 2561 ณ ห้องประชุมสมาคมลุ่มน้ำสายบุรี ตำบลละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี การอบรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการแตกกรอบคำถามและเครื่องมือการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ทีมวิจัยที่ได้รับการอนุมัติสัญญาโครงการ จำนวน 2 โครงการ คือ โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะนาวและเห็ดนางฟ้าของกลุ่มสตรีสุโงะบ้านบางเก่าใต้ RDGS0013 และ โครงการการวางแผนการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยาวอย่างมีส่วนร่วมจังหวัดปัตตานี RDGS0014 นอกจากนี้ยังมี ทีมวิจัยที่อยู่ระหว่างรอการอนุมัติจัดทำสัญญาโครงการในขณะนั้น จำนวน 2 โครงการ คือ โครงการการผลิตหมวกขอก เกาะที่มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่พอใจของลูกค้าและการตลาดของกลุ่มสตรีสุโงะบ้านบางเก่าใต้ ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และ โครงการการหนุนเสริมศักยภาพด้านการสื่อสารการตลาด กรณีศึกษากลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบน ฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การอบรมครั้งนี้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง โดยวิทยากรภายนอกคือ คุณวรลักษณ์ ไชยทัพ ซึ่งเป็นนักฝึกอบรมอิสระ ในระหว่างการฝึกอบรมจะใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การทบทวนโครงการใช้เครื่องมือตัวหนอน การแตกประเด็นใช้เครื่องมือก้างปลา การออกแบบคำถามการวิจัยใช้ เครื่องมือตารางการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ การวิเคราะห์การตลาดใช้เครื่องมือตุ๊กตาผู้บริโภค ฯลฯ ซึ่งจากเครื่องมือ ดังกล่าว ทำให้ทีมวิจัยสามารถเรียนรู้ไปพร้อม ๆ และได้ข้อมูลนำไปใช้ในการจัดทำแนวคำถามและวางแผนการวิจัยได้ เป็นอย่างดี

ทีมวิจัยนำเสนอโครงการวิจัย โดยใช้เครื่องมือहनน้อย

ทีมวิจัยนำเสนอตารางการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ

3.4.6.สรุปวิเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยเศรษฐกิจชาวนาและอาชีพทางเลือก ด้วยการประชุมถอดบทเรียน การดำเนิน 2 ครั้งต่อปี

การวิเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยเศรษฐกิจชาวบ้านและอาชีพทางเลือก ด้วยการประชุมถอดบทเรียน การดำเนินงาน โดยการเชิญตัวแทนทีมวิจัยที่ผ่านการสนับสนุนทุนวิจัยมาประชุมแลกเปลี่ยนและสรุปบทเรียนการดำเนินงานร่วมกัน

3.4.7 พัฒนาศักยภาพสภาเศรษฐกิจชาวบ้านจังหวัดปัตตานีให้มีศักยภาพพร้อมที่จะเป็นกลไกสนับสนุน การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การพัฒนาศักยภาพสภาเศรษฐกิจชาวบ้านจังหวัดปัตตานี ใช้วิธีการ

1) จัดประชุมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาแนวทางพัฒนาระดับกลุ่มเศรษฐกิจชาวบ้านให้มีความมั่นคง คนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่ม ซึ่งกลุ่มเศรษฐกิจชาวบ้านจังหวัดปัตตานี(สภาเศรษฐกิจชาวบ้านจังหวัดปัตตานี) ประกอบด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพทั่วไปที่ครอบคลุมประเด็นอาชีพ ชาวนา/ชาวสวนยางพารา ชาวประมง กลุ่มองค์กรการเงิน และกลุ่มวิสาหกิจ/OTOP ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนทำให้เกิดการเชื่อมโยง หนุนเสริมซึ่งกันและกัน เช่น กรณีกลุ่มแม่บ้านบ้านบางตาขาว มีปัญหาขายปลาเกลือไม่ได้ ตัวแทนกลุ่มสภาเศรษฐกิจได้ลงไปในพื้นที่ รับฟังปัญหาและนำปัญหาไปเสนอในที่ประชุมของสภาเกษตรกร ทางสภาเกษตรกรนำเสนอในเวทีประชุมหัวหน้าส่วนระดับจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัดได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปรับฟังและแก้ไขปัญหาให้ ทำให้กลุ่มแม่บ้านมีการแปรรูปเป็นปลาเกลือเค็ม ขายได้ราคาและเกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนทั้งคนจับปลาและคนแปรรูป

การประชุมกลุ่มสภาเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดปัตตานี

2) ศึกษาดูงานเรียนรู้ประสบการณ์การพัฒนาเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล กิจกรรมนี้ ทางศูนย์ประสานงานได้เชิญตัวแทนทีมวิจัยและชุมชนใหม่ที่อยู่ระหว่างการพัฒนาโจทย์วิจัยจำนวน 20 คน ไปศึกษาเรียนรู้เพื่อรับฟังแนวคิด ประสบการณ์การพัฒนาเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล รวมทั้งได้เห็นกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงให้กลไกคงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม

ออมทรัพย์ เศรษฐกิจพอเพียง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ฯลฯ ซึ่งนับเป็นประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์
ยิ่งนักกับทีมวิจัย

รับฟังประสบการณ์การพัฒนาตลาดเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล

3) แลกเปลี่ยนประสบการณ์เครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ ศูนย์ประสานงานฯ ร่วมกับกับศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดระนอง จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินโครงการวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้โครงการวิจัยเลี้ยงสัตว์น้ำอ.ยะหริ่ง ฯ เป็นพื้นที่รูปธรรมในการแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์กับนักวิจัยจากจังหวัดระนองในประเด็นการบริหารจัดการโครงการวิจัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาสาม
และช่องทางการตลาด นอกจากนี้ก็มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้ง 2 โหนด
และรับฟังข้อคิดและมุมมองเพื่อการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยและการขยายผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์จากจาก
ทรงคุณวุฒิที่มาร่วมด้วย ประกอบด้วย อาจารย์ชูชีพักตร์ ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและ นายสมบุรณ์ อภาสกิจ
ผู้ประสานงาน สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ และ อาจารย์ปิยะ กิจถาวร ที่ปรึกษาของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

ตัวแทนทีมวิจัยสาธิตการแปรรูปปลาส้มจากปลาทับทิม

4) อบรมทักษะการเป็นผู้ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม โดยการเชิญวิทยากรมาให้แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนและการทำแผนธุรกิจให้กับเครือข่ายนักวิจัยที่ดำเนินธุรกิจ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มสมุนไพร กลุ่มข้าวกัมปง เห็ดนางฟ้า หมวกช่อเกาะ และ ปลาส้มทับทิม ฯลฯ เพื่อให้สามารถวางแผนการทำธุรกิจอย่างมั่นใจ ทำให้นักวิจัยเกิดมุมมองใหม่ๆ วิเคราะห์จุดแข็งของสินค้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย แดกไลน์จากผลิตภัณฑ์เดิมเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับลูกค้า รวมทั้งเห็นช่องทางการตลาดที่กว้างขึ้น

3.4.7. ประสานเชื่อมโยงเครือข่าย ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชาวนาและอาชีพทางเลือกและหน่วยงาน โดยการประสานเชิญเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนวิจัย

การประสานเชื่อมโยงกับเครือข่ายฯ ศูนย์ประสานงานได้วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นเศรษฐกิจชาวนาและอาชีพทางเลือก แล้วเข้าไปประสานงานบอกเล่าแนวทางการดำเนินงานและขอความร่วมมือในการดำเนินงานสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชาวนาและอาชีพทางเลือก

1. ประเด็นชาวนา ได้มีการเชื่อมกับสำนักงานสภาเกษตรจังหวัดปัตตานี กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร สถานีวิจัยข้าว เกษตรจังหวัด พัฒนาที่ดิน สำนักงานชลประทาน ศูนย์ธุรกิจเพื่อสังคม(Wanita) และ คณะกรรมการสมาชิกสุขภาพจังหวัดปัตตานี (สช.) ฯลฯ มาร่วมรับรู้ รับฟัง ให้ข้อเสนอแนะ บูรณาการทำงานร่วมกัน ตลอดจนต่อยอดขยายผลงานวิจัย

2. ประเด็นอาชีพทางเลือก ได้มีการประสานเชื่อมกับสำนักงานพัฒนาชุมชน ศูนย์การศึกษาออก โรงเรียน เกษตรจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน แรงงานจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ วิทยาลัยชุมชน ฯลฯ มาร่วมรับรู้ รับฟัง ให้ข้อเสนอแนะ บูรณาการทำงานร่วมกัน ตลอดจนต่อยอดขยายผลงานวิจัย

3.4.8. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยสู่การรับรู้และใช้ประโยชน์ในวงกว้าง ด้วยการทำสื่อออนไลน์

จดหมายข่าวและRE

การสื่อประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยสู่การรับรู้และใช้ประโยชน์ในวงกว้าง ด้วย 2 วิธีการ คือ ศูนย์ประสานงานดำเนินการเอง ด้วยการทำออฟเซตการทำกิจกรรมผ่านช่องทางเฟสบุ๊ค “CBR Pattani” จัดทำจดหมายข่าวนำเสนอภาพรวมการดำเนินงาน แผ่นพับแนะนำโครงการวิจัย และ สื่อสารผ่านช่องทางสื่อท้องถิ่นที่มีในพื้นที่ที่ได้รับความร่วมมือจากสถานีวิทยุอม.ปัตตานี ในรายงานรายการ “ร่วมแรง ร่วมใจชายแดนใต้” โดย คุณพัชรา ยิ่งดำนุ่น ซึ่งช่องทางนี้ทางศูนย์ประสานงานได้ติดต่อและเชิญผู้ดำเนินรายการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้กับทีมวิจัยในบทบาทของผู้ดำเนินการเสวนาในเวทีนำเสนอผลงานวิจัย 3 โครงการ คือ โครงการสมุนไพรมานปลูกปรี้อๆ โครงการการแปรรูปสัตว์น้ำยะหริ่งๆ และ โครงการออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาอาชีพฯ จากข้อมูลที่ได้รับฟังและคุณค่าของงานวิจัยที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็ถูกนำไปถ่ายทอดในรายการ “ร่วมแรง ร่วมใจชายแดนใต้” ทำให้ผลงานวิจัยเป็นที่รับรู้ในวงกว้างเพิ่มมากขึ้น

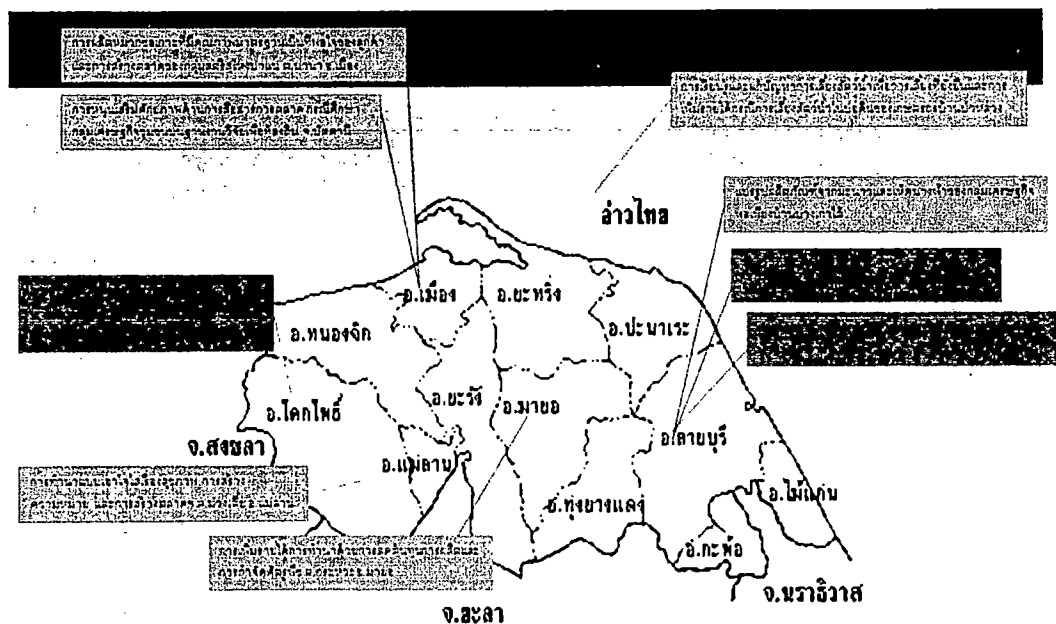
บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อติดตามสนับสนุนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนให้มีคุณภาพ และสามารถขยายอย่างเป็นรูปธรรม 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม และ 3) เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

1. ผลผลิตตามพันธกิจในเชิงการบริหารจัดการโครงการ

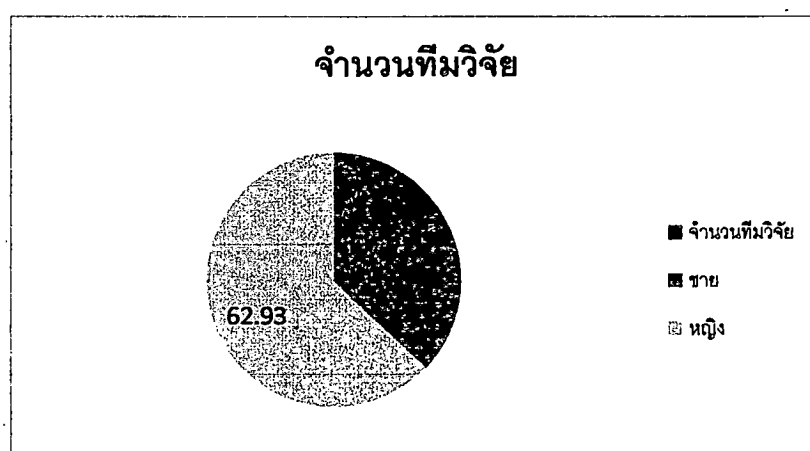
1.1 สามารถสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

แผนที่แสดงฐานข้อมูลโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนและอยู่ระหว่างการทำสัญญา

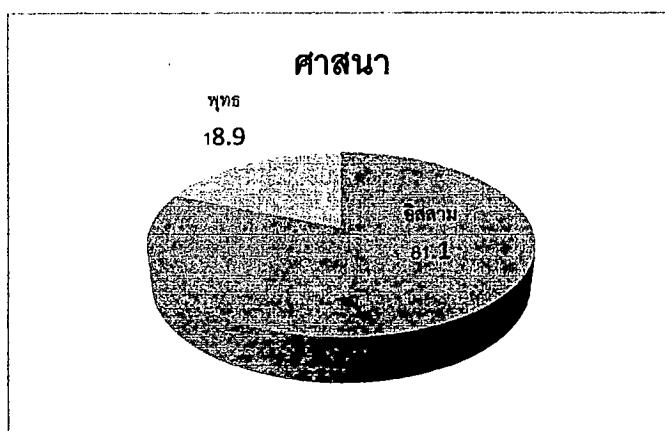
ศูนย์ประสานงานฯ ได้สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวน 9 โครงการ เกิดโครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติจัดทำสัญญาในปีงบประมาณ 2561 จำนวน 7 โครงการ

โครงการวิจัยกระจายตัวอยู่ใน 6 อำเภอของจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย อำเภอปัตตานี 2 โครงการ ยะหริ่ง 1 โครงการ สายบุรี 3 โครงการ มายอ 1 โครงการ โคกโพธิ์ 1 โครงการ และ แม่ลาน 1 โครงการ แยกเป็นประเด็นวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาด จำนวน 3 โครงการ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและการจัดการตลาด(นาข้าวและประมง) จำนวน 2 โครงการ โครงการการจัดการทรัพยากร(การจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์จากคลอง) จำนวน 2 โครงการ และอยู่ระหว่างจัดทำสัญญาในปีงบประมาณ 2562 จำนวน 2 โครงการ คือ ประเด็นการลดต้นทุนการทำนา และการจัดการน้ำเพื่อการปลูกพืช

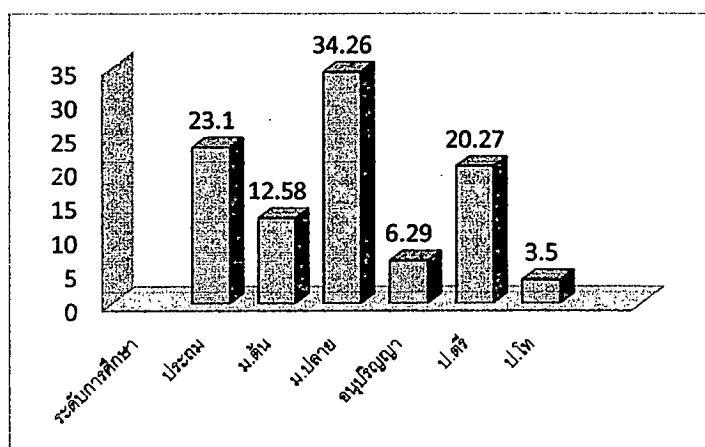
แผนภูมิแสดงจำนวนทีมวิจัยที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

มีนักวิจัยที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้งานวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 143 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ เพศหญิง จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 62.93 แสดงให้เห็นว่ามีเพศหญิงที่มีความสนใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อนำองค์ความรู้จากงานวิจัยในการพัฒนาชุมชนตนเองได้

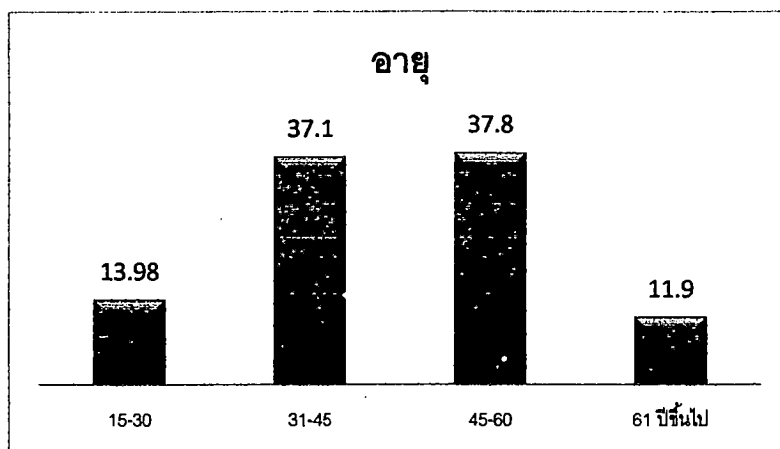
แผนภูมิแสดงสัดส่วนการนับถือศาสนาของทีมวิจัยที่เข้าร่วม
กระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในจำนวนนักวิจัยที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 143 คน พบว่า มีนักวิจัยที่นับถือศาสนาอิสลามวัดปัตตานี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 รองลงมาทีมวิจัยที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9

แผนภูมิแสดงระดับการศึกษาที่เข้าร่วมเรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

พบว่า ทีมวิจัยที่สนใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 34.26 รองลงมาอยู่ในระดับประถมศึกษาจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 และอยู่ในระดับการศึกษาน้อยที่สุดคือระดับปริญญาโท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5

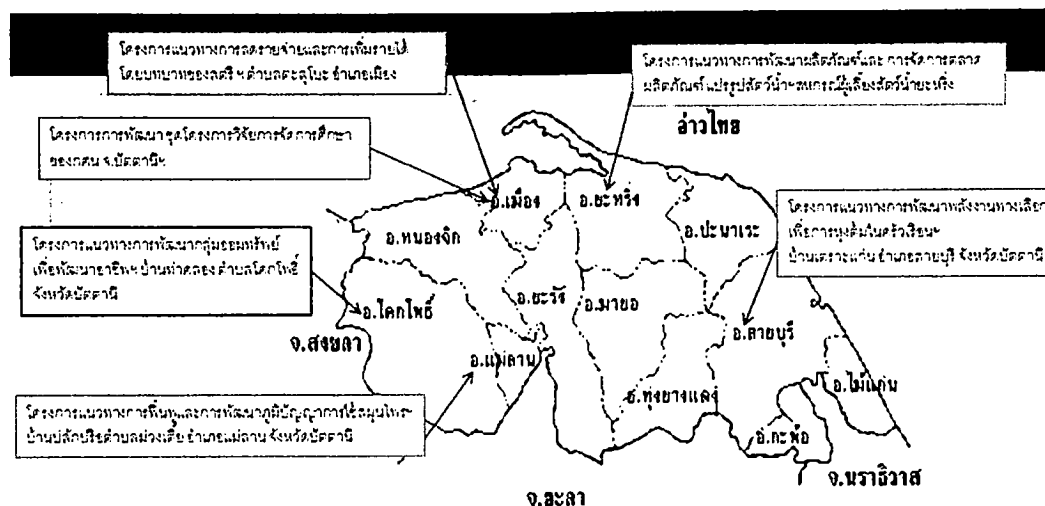
แผนภูมิแสดงช่วงอายุของทีมวิจัยที่เข้าร่วมเรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

พบว่า ทีมวิจัยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 45-60 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 37.8 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31-45 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 37.1 และทีมวิจัยที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุด 16 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9 แสดงเห็นว่าผู้ที่มีอายุ ระหว่าง 31-60 ปี มีความสนใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพราะเป็นช่วงวัยทำงานหารายได้และเป็นกลุ่มคนที่ต้องการได้รับการสนับสนุนในเรื่องของความรู้ข้อมูลเพื่อให้สามารถบริหารจัดการอาชีพให้มีความมั่นคงและมีรายได้ที่ต่อเนื่อง

1.2 สามารถติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยปีงบประมาณ 2561 ที่กำลังดำเนินการอยู่ จำนวน 2 โครงการให้เกิดความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะนาวและเห็ดนางฟ้าของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางเก่าใต้ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และโครงการการวางแผนการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยาวอย่างมีส่วนร่วม ตำบลปะเสยาว อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งทั้งสองโครงการมีกรอบระยะเวลาดำเนินโครงการ ครอบคลุมตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561-31 มีนาคม 2562 ณ ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินงานงวดที่ 1 ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการเตรียมความพร้อมทีมวิจัย เช่น การประชุมทีมวิจัย แบ่งบทบาทหน้าที่ มอบหมายเพิ่มทักษะการทำงานวิจัย และจัดเก็บข้อมูลตามประเด็นโจทย์ที่วางไว้ และสร้างความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดกิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการ

1.3 สามารถติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยล่าช้า ให้สามารถปิดโครงการได้เรียบร้อย จำนวน 5 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการแนวทางการลดรายจ่ายและการเพิ่มรายได้ โดยบทบาทของสตรีบ้านมั่นคงชุมชนบูปี๊ะ ตำบลตะลุโบะ อำเภอเมือง RDG58S0030 2)โครงการแนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนบ้านท่าคลอง ตำบลโคกโพธิ์ RDG59S0038

3) โครงการแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่ง จำกัด (โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) RDG59S0039 4) โครงการแนวทางการฟื้นฟูและการพัฒนาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ บ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน RDC59S0047 และ โครงการการพัฒนา ชุดโครงการวิจัยการจัดการศึกษาของกศน.จ.ปัตตานี ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อสานสัมพันธ์สุขชายแดนใต้” PDG58S0002 ส่วนอีก 1 โครงการที่ยังไม่ปิดได้ คือ โครงการแนวทางการพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อการหุงต้มในครัวเรือนจากวัสดุเหลือใช้ในชุมชนบ้านตราระแก่น อำเภอสายบุรี RDG58S0007 เนื่องจากหัวหน้าโครงการวิจัยไม่ค่อยได้อยู่ในชุมชน ออกไปทำธุรกิจนอกพื้นที่ ทำให้ขาดคนนำในการเชื่อนักวิจัยให้มาประชุมร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียนการดำเนินโครงการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และรายงานการเงินได้จึงส่งผลให้ไม่สามารถปิดโครงการในปีงบประมาณนี้

การกระจายตัวของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ปีงบประมาณ 2558-2559

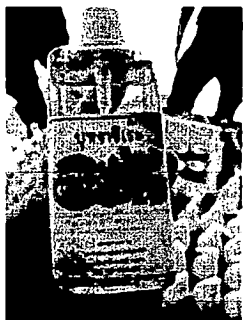
1.4 มีการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย RE จำนวน 2 เรื่อง

1) งานวิจัยสร้างคน สร้างชุมชนเข้มแข็ง (RDG59S0038 การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเชิงพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ) โครงการ”แนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนบ้านท่าคลองตำบลโคกโพธิ์จังหวัดปัตตานี”ดำเนินโครงการในพื้นที่หมู่ที่ 10 ของตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มี นางสาวมารีเกะ หวังจิ เป็นหัวหน้าโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ1.เพื่อศึกษาบทเรียนการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์สัจจะบ้านท่าคลองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและ2. ศึกษาแนวทางการการเพิ่มทักษะคณะกรรมการกลุ่มให้สามารถทำตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ 1) สมาชิกทุกคนมีเป้าหมายร่วมกัน ปฏิบัติตามกติกา มีผู้นำที่จิตอาสา เสียสละ ซื่อสัตย์ เป็นที่เชื่อถือ รวมทั้งสมาชิกกลุ่มต้องมีสัจจะและให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน 2) การเพิ่มทักษะคณะกรรมการกลุ่มให้สามารถทำตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมี

ประสิทธิภาพ ด้วยการประชุมอย่างน้อยเดือนละ1ครั้งเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ฝึกทักษะการประชุม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจดบันทึก และเชิญวิทยากรมาอบรมฝึกทักษะการทำบัญชี การพูดในชุมชนทำให้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ นำมาปรับใช้ในการพัฒนาความสามารถและการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์ได้เป็นอย่างดี3) การพัฒนากลุ่มออมทรัพย์สัจจะให้เข้มแข็งและเกิดประโยชน์ทั้งต่อสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ แชมพูสมุนไพรอันชันและมะกรูด สบู่ก้อนใส สมุนไพร (ขมิ้น ไพล มะขามเปียก รำข้าวช่อลู่) น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น โลชั่นบำรุงผิว น้ำมันนวด น้ำมันหมักผม ซึ่งตัวสมุนไพรต่างๆ ส่วนใหญ่ได้มาจากในหมู่บ้านเป็นหลัก คนในชุมชนเกิดความรู้และเกิดรายได้เสริม รวมทั้งเพิ่มความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สตรี และเยาวชนในชุมชน

จากผลการทำงานวิจัยวิจัย ทำให้กลุ่มออมทรัพย์พัฒนาจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินมาสร้างอาชีพในชุมชน สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกกลุ่ม เป็นความภาคภูมิใจในกลุ่ม ในหมู่บ้าน ในตำบล และในอำเภอ เพราะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มและบางหน่วยงานก็มาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานรองรับมากยิ่งขึ้นที่วิจัยเองก็ได้รับโอกาสเป็นวิทยากรต่างๆเช่น1.กระทรวงแรงงานจังหวัดปัตตานี ได้มีโอกาสเป็นวิทยากรสอนเรื่องการทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น 2.เกษตรอำเภอโคกโพธิ์เชิญเป็นวิทยากรสอนเรื่องการทำน้ายาอเนกประสงค์และการทำสบู่สมุนไพรและ3.ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอโคกโพธิ์เชิญเป็นวิทยากรสอนการทำสบู่สมุนไพรและแชมพูสมุนไพรถือเป็นโอกาสของกลุ่มได้เป็นที่ยอมรับและทำให้หมู่บ้านทำคลองได้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป นอกจากนี้มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนต่อยอด อาทิ 1.เกษตรอำเภอโคกโพธิ์ (โครงการ9101)สนับสนุนงบประมาณ 264,000 บาท ในการจัดอบรมให้กับทางกลุ่ม 2.วันิตาสนับสนุนงบประมาณ 60,000 บาท ในการจัดอบรมและอุปกรณ์ให้กับทางกลุ่ม

ผลิตภัณฑ์น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น

หัวหน้าโครงการวิจัยกำลังอธิบายให้กับหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน

2) พันฟูภูมิปัญญา สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (RDG59S0047 การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเชิงพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ) โครงการ “แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพและสร้างรายได้เสริมของกลุ่มผู้สูงอายุบ้านปลักปรี้อตำบลม่วงเตี้ยอำเภอแม่ลานจังหวัดปัตตานี” ดำเนินการในพื้นที่บ้านปลักปรี้อ หมู่ที่ 1 ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี มี นายสมชาย บุญปาน เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ 1.เพื่อศึกษาแนวทางการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาการ

ดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2.เพื่อศึกษาแนวทางนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรมาสร้างการเรียนรู้ให้คนในพื้นที่ หันมาใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน 3.เพื่อศึกษาแนวทางการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรมาพัฒนายกระดับให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เสริม

ผลที่เกิดจากการวิจัย ทีมวิจัยสามารถรวบรวมชุดประสบการณ์การใช้สมุนไพร และนำมาฟื้นฟูด้วยการปลูกเพิ่มรวมทั้งนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เป็นสมุนไพรที่ใช้ภายนอก ได้แก่ ยาหม่อง น้ำมันไพล น้ำมันตะไคร้หอม สบู่ ยาสระผม โลชั่น ฯลฯ ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวผ่านการทดลองพัฒนาปรับปรุงจนเกิดความมั่นใจก่อนที่จะนำมาวางขายให้กับกลุ่มผู้สนใจ เกิดรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรสามารถนำความรู้มาสร้างอาชีพและถ่ายทอดความรู้ไปยังประชาชน/กลุ่มที่สนใจ รวมทั้งมีประสบการณ์การออกร้านขาย/สาธิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรในงานเทศกาล งานจัดแสดงสินค้าชุมชน เพื่อให้คนที่สนใจ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ 1) สำนักงานเกษตรอำเภอแม่ลาน สนับสนุนงบประมาณในการปลูกสมุนไพรและการแปรรูป เป็นจำนวนเงิน 86,000 บาท 2) ศอ.บต.สนับสนุนงบประมาณในการแปรรูปสมุนไพร จำนวน 30,000 บาท และ 3) จังหวัดปัตตานีได้สนับสนุนงบประมาณผ่านพัฒนาอำเภอแม่ลานเพื่อเป็นสินค้า OTOP งบประมาณ 350,000 บาท โดยมีบริษัทช่วยในการออกแบบบรรจุภัณฑ์และโลโก้ซึ่งทำร่วมกับคณะอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประชุมร่วมกับนายอำเภอแม่ลานและหัวหน้าส่วนนำเสนอผลิตภัณฑ์สมุนไพร
เพื่อขอรับการสนับสนุนบรรจุภัณฑ์

2. ผลงานตามวัตถุประสงค์

2.1 การติดตามสนับสนุนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาโครงการที่มีคุณภาพและติดตามสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยให้บรรลุตามแผนงานเกิดผลเชิงรูปธรรม

1) การพัฒนาโครงการวิจัยที่มีคุณภาพ การพัฒนาโครงการ มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้สามารถเห็นคนเห็นทีมที่ความพร้อมมีความตั้งใจจริง และสร้างการความเข้าใจในเรื่องของแนวคิด หลักการ และกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนได้ประเด็นปัญหาของคนในชุมชน นำมาพัฒนาเป็นข้อเสนอโครงการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาโครงการที่มีคุณภาพมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

(1) การเลือกพื้นที่ชุมชนวิจัย ควรเลือกพื้นที่ที่ชุมชนมีความตื่นตัว มีประสบการณ์การทำงานวิจัยและงานพัฒนามาในระดับหนึ่งจะทำให้การวิจัยมีความสำเร็จ ดังเช่นโดยในปีที่ผ่านมาโหนดเลือกพื้นที่วิจัยจากชุมชนที่เคยทำวิจัยมาก่อนและมีความสนใจที่จะทำวิจัยซ้ำในพื้นที่เดิมด้วยประเด็นวิจัยใหม่ ซึ่งมีจำนวน 2 พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนวิจัยบ้านปลักปรีอ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน และชุมชนวิจัยบ้านยามู ต.ยามู อำเภอยะหริ่ง ซึ่งมีประสบการณ์ทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น และพิจารณาเลือกพื้นที่ที่เคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคในพื้นที่ ได้แก่ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา(LDI) สภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมของคนในจังหวัดปัตตานี คือ ประเด็นการจัดการน้ำ ข้าวและชาวนาปัตตานี ฯลฯ

(2) โจทย์วิจัยต้องเป็นปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่

การพัฒนาโครงการวิจัยในปีงบประมาณที่ผ่านมา ศูนย์ประสานงานให้ความสำคัญในการพัฒนาโครงการวิจัยประเด็นความมั่นคงด้านอาหารเป็นประเด็นหลัก ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายชาวนา ชาวสวน ชาวประมงในพื้นที่จังหวัดปัตตานี รวมทั้งประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร โดยเฉพาะประเด็นข้าวและชาวนา เป็นประเด็นปัญหาสำคัญและเป็นประเด็นร่วมของเกษตรกรจังหวัดปัตตานี เพราะส่วนใหญ่จะทำนาไว้บริโภคในครัวเรือนและขายเพื่อเป็นต้นทุนในการทำนาครั้งต่อไป หากใครมีพื้นที่นาแปลงใหญ่ ได้ผลผลิตจำนวนมากก็สามารถขายเป็นรายได้เงินจือครอบครัวยได้ จากข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมรับฟังข้อมูลสถานการณ์ชาวนาจังหวัดปัตตานี ที่จัดร่วมกับสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี และข้อมูลจากการจัดประชุมประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ที่จัดร่วมกับคณะกรรมการ สช.จังหวัดปัตตานี ซึ่งทั้ง 2 เวที มีตัวแทนเกษตรกรเข้าร่วม จำนวน 200 คน พบว่า ชาวนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานีประสบปัญหาในหลายเรื่อง ได้แก่ ทศนคติของชุมชนที่มีต่อการทำนาทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจการทำนา ต้นทุนการทำนาสูงขึ้นที่ต้องใช้จ่ายในการไปซื้อปัจจัยการผลิต ทั้งค่าไถ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น ทำให้มีการทำนายน้อยลง การทำนาที่อาศัยน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งมีความไม่แน่นอน ปัญหาที่เกิดจากการจัดการน้ำและการชลประทานที่ไม่เป็นระบบ และไม่สอดคล้องต่อวิธีการทำนาของพื้นที่ รวมทั้งเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความวิตกกังวลของชาวนา ไม่สามารถทำนาได้อย่างเต็มที่ จึงเกิดนาร้างจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ชุมชนสนใจ ได้แก่ ประเด็นการจัดการทรัพยากรการฟื้นฟูคลอง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการพัฒนาทักษะการสื่อสารการตลาด ฯลฯ ซึ่งศูนย์ประสานงานก็ให้ความสำคัญด้วยเช่นกันเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่ขาดโอกาสทางด้านการศึกษาและการเข้าถึงการสนับสนุนของภาครัฐได้มีโอกาสในเรียนรู้และแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(3) สร้างการรับรู้แนวคิด หลักการ กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การสร้างการรับรู้แนวคิดหลักการ กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความมั่นใจว่างานวิจัยเป็นเรื่องที่ชุมชนทำได้และทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องใหม่และเป็นเรื่องใหญ่สำหรับชาวบ้านที่ไม่คุ้นชินกับการตั้งคำถาม การเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพราะเคยชินกับการตอบคำถามจากนักวิจัยภายนอกเป็นเวลานาน เมื่อที่จะต้องลุกขึ้นมาออกแบบงานวิจัยและบริหารโครงการให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ กระบวนการที่ใช้คือ การเชิญตัวแทนชุมชนที่สนใจเข้าร่วมประชุมพร้อมกันหลายๆ กลุ่ม เนื้อหาหลักคือ แนะนำหน่วยงานทั้งสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี บอกเล่าให้เห็นถึงความเป็นมา บทบาทภารกิจ เงื่อนไข กติกา การให้การสนับสนุน ฯลฯ เพราะการทำงานในพื้นที่ความขัดแย้ง ความหวาดระแวง ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายภาพการทำงานให้ชัดเจน และสร้างการเรียนรู้แนวคิดหลักการและรูปธรรมของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยใช้สื่อวีซีดีและสื่อบุคคลที่เป็นนักวิจัยเก่ามาเล่าประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต่อด้วยการสรุปการเรียนรู้ร่วมกันว่า แต่ละคนรู้สึก เข้าใจ และได้ข้อคิดอะไรบ้าง จากการสังเกตพบว่า สื่อวีซีดีและสื่อบุคคลสามารถหลายกรอบคิดว่า “งานวิจัยเป็นเรื่องไกลตัว เป็นเรื่องยาก” เปลี่ยนมาเป็น “งานวิจัยไม่ยากอย่างที่คิด เราก็ทำ” ซึ่งผลการสะท้อนทำให้สามารถประเมินได้ว่าแต่ละคนรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร แล้วอยากจะขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือไม่ จากตรงนี้ เราก็สามารถประเมินได้ว่าจะมีพื้นที่ที่สนใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาข้อเสนอโครงการในพื้นที่ ซึ่งจากเวทีดังกล่าว มีชุมชนที่สนใจเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และประสานกลับมายังศูนย์ประสานงานฯ ให้ลงพื้นที่เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ชุมชน ประกอบด้วย (1) ชุมชนบ้านราวอ ตำบลกระหวะ อำเภอมายอ (2) ชุมชนตำบลโคกโพธิ์-ท่าเรือและโคกอัน อำเภอกอโคกโพธิ์ และ (3) ชุมชนบ้านพอเหมาะ ตำบลทุ่งคล้า อำเภอสายบุรี

4) การพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

(1) การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การลงพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาโครงการที่มีคุณภาพ เพราะการลงพื้นที่จะทำให้พี่เลี้ยงสามารถประเมินความพร้อมของคนที่จะมาเป็นทีมงาน ความตั้งใจ การมีส่วนร่วม สถานการณ์ของพื้นที่จริง ยิ่งเป็นพื้นที่ใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานพัฒนามาก่อน และไม่เคยรับรู้ว่าการวิจัยเพื่อท้องถิ่นคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร และ ชุมชนจะได้ประโยชน์อะไรจากการทำวิจัย พี่เลี้ยงต้องใช้เวลาพอสมควรกว่าจะที่ทำให้ชุมชนเข้าใจ ยอมรับและร่วมเส้นทางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สิ่งสำคัญอันดับแรกที่พี่เลี้ยงต้องทำเมื่อลงในพื้นที่ชุมชนใหม่ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ ลดความหวาดระแวงจากชาวบ้าน ทำหน้าที่ของพี่เลี้ยงต้องวางตัวอย่างสงบเสถียร แต่งกายสุภาพ โดยเฉพาะพี่เลี้ยงไทยพุทธจำเป็นต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับชุมชนไม่ทำตัวหรือแสดงตนว่าเป็นผู้รู้ รวมทั้งต้องสร้างบรรยากาศให้ทุกคนรู้สึกผ่อนคลาย กระตุ้นให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ตลอดจนต้องอธิบายบทบาท เงื่อนไขการสนับสนุนที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนของการพัฒนาโครงการวิจัยต่อไป

(2) **ศึกษาข้อมูลบริบทของพื้นที่ร่วมกับชุมชน** การศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชนร่วมกัน จะเป็นประโยชน์กับพี่เลี้ยงและชุมชน เพราะจะได้พบทวนและรับรู้ข้อมูลสถานการณ์ของชุมชนของพื้นที่ไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ ทั้งข้อมูลด้านกายภาพและข้อมูลทางสังคม ซึ่งในการศึกษาข้อมูลดังกล่าว พี่เลี้ยงจะใช้เครื่องมือการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การทำแผนที่ชุมชนที่สะท้อนให้เห็นขอบเขตพื้นที่ สถานที่ที่สำคัญ ทรัพยากรที่มีในชุมชน บุคคลสำคัญ เส้นทางการคมนาคม ฯลฯ การทำ Time line เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญ ฯลฯ ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ปัญหาอุปสรรคที่ชุมชนประสบ เป็นต้น หลังจากนั้นก็นำข้อมูลมานำเสนอให้ชุมชนรับทราบร่วมกัน เพื่อสร้างการเรียนรู้ สร้างความตระหนักและร่วมชื่นชมกับสิ่งดี ๆ ที่มีในชุมชน

(3) **เจาะลึกประเด็นวิจัย** หลังจากที่ชุมชนเลือกประเด็นปัญหาวิจัยที่เป็นความสนใจร่วมของคนในชุมชนแล้ว บทบาทของพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่กระตุ้น ตั้งคำถาม ชวนคิดวิเคราะห์หาสาเหตุ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ความรุนแรงและผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้และนำมาซึ่งความตระหนักร่วมในการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน แล้วออกแบบกระบวนการวิจัย

(4) **การยกร่างข้อเสนอโครงการ** เนื่องจากนักวิจัยที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีช่วงอายุ 31-60 ปี มีระดับการศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 34.26 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 23.1 และส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 81.1 จึงมีข้อจำกัดในเรื่องของทักษะการเขียนและเชื่อมโยงข้อมูล พี่เลี้ยงจึงต้องทำหน้าที่เป็นเสมือนเลขานุการให้กับนักวิจัย ช่วยยกร่างข้อเสนอโครงการ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนจากเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ มาเรียบเรียงตามแบบฟอร์มการเขียนข้อเสนอโครงการ (Concept) เมื่อได้ร่างข้อเสนอโครงการแล้วก็นำร่างกลับไปให้ทีมวิจัยชุมชนได้ตรวจสอบ เช็ความถูกต้องและช่วยเติมเต็มให้สมบูรณ์

(5) **ชักชวนทีมวิจัยเตรียมความพร้อมในการนำเสนอโครงการวิจัย** ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก เพราะทีมวิจัยส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์การนำเสนอโครงการด้วยตนเอง ยิ่งต้องไปนำเสนอต่อหน้าผู้ทรงคุณวุฒิ จึงไม่มั่นใจว่าจะทำได้ถูกต้องหรือไม่ ในขั้นตอนการฝึกซ้อมทีมวิจัยได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอเพื่อแบ่งเนื้อหาในการนำเสนอ โครงการละ 3 คน และให้แต่ละคนไปทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายและฝึกการนำเสนอต่อหน้าสมาชิกทีมวิจัยในโครงการ แล้วให้ทีมวิจัยที่เป็นผู้ฟังให้กำลังใจและให้ข้อเสนอแนะว่าต้องปรับปรุงอะไร และชักชวนจนเกิดความมั่นใจ

(6) การนำเสนอโครงการวิจัย ขั้นตอนนี้ทีมวิจัยก็ทำหน้าที่ในการนำเสนอโครงการวิจัยต่อหน้าผู้ทรงคุณวุฒิ และตอบคำถามเพิ่มเติมกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิต้องการความชัดเจน บทบาทที่พี่เลี้ยงจะทำหน้าที่รับฟังและจดประเด็นข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาเป็นแนวในการปรับปรุงข้อเสนอโครงการให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

(7) ปรับปรุงข้อเสนอโครงการตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการนัดประชุมทีมวิจัยในโครงการทั้งหมด แล้วให้ตัวแทนที่ไปนำเสนอโครงการเล่าบรรยากาศตอนที่ไปนำเสนอและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีประเด็นอะไรบ้าง หากตัวแทนที่ไปนำเสนอบอกเล่าไม่ครบถ้วน พี่เลี้ยงก็จะช่วยเพิ่มเติม และร่วมกันปรับปรุง และจัดพิมพ์ส่งให้เจ้าหน้าที่สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิจารณา ในปีที่ผ่านมาทางรองผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ ดร.เลิศชาย ศิริชัย ได้ลงพื้นที่ปรับข้อเสนอโครงการร่วมกับพี่เลี้ยงในพื้นที่ ทำให้โครงการวิจัยมีความชัดเจนและสามารถอนุมัติทำสัญญาได้ทันกับระยะเวลาที่กำหนด

2) การติดตามสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยให้บรรลุตามแผนงาน เกิดผลเชิงรูปธรรม

การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย มีเป้าหมายเพื่อให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ(ตอบโจทย์วิจัย) และบรรลุเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สร้างคน แก้ปัญหาชุมชน และขยายผลงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ และที่สำคัญเพื่อเป็นกำลังใจกับทีมวิจัยในระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

(1) วิเคราะห์องค์ประกอบและศักยภาพของทีมวิจัยเพื่อวางแผนการหนุนเสริมที่เหมาะสมกับศักยภาพของทีมวิจัย หากนักวิจัยที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีประสบการณ์ทำงานวิจัยมาก่อน โหนดก็จะเข้าไปสนับสนุนอย่างใกล้ชิดเข้าร่วมทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการช่วงแรก ๆ ของการดำเนินโครงการก็ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การจัดประชุม การกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยน การจดบันทึกการประชุมบนกระดานชาร์ต หลังจากนั้นก็ค่อย ๆ กระตุ้นให้นักวิจัยได้ลงมือทำด้วยตนเอง แล้วมีการสรุปการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในครั้งต่อไป ส่วนนักวิจัยที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจนถึง ปริญญาตรี โหนดก็จะสนับสนุนแบบไม่ใกล้ชิดเท่าที่ควร แต่จะให้ความสำคัญในการประชุม

วางแผนและการสรุปการเรียนรู้ร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าการดำเนินโครงการและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(2) เตรียมความพร้อมทีมวิจัย

การเตรียมความพร้อมทีมวิจัยก่อนดำเนินโครงการวิจัยเป็นเรื่องสำคัญ เพราะทีมวิจัยต้องรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ในขั้นตอนที่เลี้ยงจะประสานงานให้หัวหน้าโครงการนัดประชุมสมาชิกทีมวิจัยทั้งหมดมาประชุมเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของสัญญา เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่านักวิจัยส่วนใหญ่ไม่อ่านสัญญา ทำให้เวลาดำเนินงานก็มีการดำเนินงานนอกแผนงานและใช้งบประมาณไม่สอดคล้องเหมาะสม การทำความเข้าใจสัญญาโครงการร่วมกันจะทำให้สมาชิกทีมวิจัยได้รับรู้ เข้าใจ และบริหารโครงการร่วมกัน และที่สำคัญเรื่องเกณฑ์การใช้จ่ายเงินงบประมาณต้องอธิบายอย่างละเอียดว่าในแต่ละกิจกรรมมีจำนวนเท่าไร การเคลียร์หลักฐานต้องทำอะไร มีหลักฐานการเคลียร์อย่างไร ฯลฯ เมื่อเข้าใจรายละเอียดของงาน และ เงินแล้ว ก็ขยับมาสู่การแบ่งบทบาทหน้าที่ในระหว่างทีมวิจัย ซึ่งบทบาทสำคัญที่ต้องมีคือ

- **หัวหน้าโครงการวิจัย** ทำหน้าที่บริหารโครงการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ บทบาทหลักคือ การประสานงานกับสมาชิกทีมวิจัย กับคนในชุมชน และประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่ทีมวิจัยให้เข้ามาร่วมรับรู้และร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการวิจัย
- **เลขากลุ่ม** ทำหน้าที่จัดบันทึกการประชุม การทำกิจกรรม และเขียนรายงาน ซึ่งเลขากลุ่มจะมีอย่างน้อย 2 คน เพื่อจะได้ช่วยกัน
- **การเงิน** ทำหน้าที่เบิก-จ่ายเงินตามกิจกรรมโครงการวิจัย แล้วส่งมอบหลักฐานการใช้จ่ายเงินให้กับคนทำบัญชี ซึ่งการเงินกลุ่มก็จะใช้คนที่เป็นผู้เบิกบัญชีโครงการ
- **บัญชี** ทำหน้าที่สรุปการใช้จ่ายของโครงการตามหลักฐานการใช้จ่ายเงิน ซึ่งควรมีอย่างน้อย 2 คน เพื่อจะได้ช่วยกันทำงาน
- **ประชาสัมพันธ์** ทำหน้าที่เป็นโฆษกกลุ่ม บอกเล่าเรื่องราวการดำเนินโครงการวิจัยให้รับรู้ในชุมชน

(3) ลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนโครงการและร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง

การลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนโครงการและร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัยอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นหน้าที่ที่พี่เลี้ยงจะละเลยไม่ได้ เพราะการลงพื้นที่ของพี่เลี้ยงจะช่วยเพิ่มกำลังใจ เพิ่มความมั่นใจ และเพิ่มมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของทีมวิจัย

ก่อนการลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนรายโครงการ พี่เลี้ยงจะมีการประชุมวางแผนก่อนการลงพื้นที่ทุกครั้ง โดยการตั้งคำถามว่า “วันนี้พวกเราลงไปเพื่ออะไร ต้องการให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้อะไร” แล้วก็ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ แบ่งบทบาทในทีมของพี่เลี้ยงว่า ใครจะเป็นคนนำกระบวนการพูดคุย ใครจด

บันทึก ใครถ่ายภาพ” ซึ่งการเตรียมการก่อนลงพื้นที่ทำให้พี่เลี้ยงทุกคนมีเห็นภาพการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้มีความลื่นไหล เพราะมีการหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกันได้อย่างลงตัว

ระหว่างการลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนนักวิจัย บทบาทพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่สังเกตกระบวนการดำเนินงานของทีมวิจัย ตั้งคำถาม ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาคน(ทีมวิจัย)ให้มีความตั้งใจในการทำงาน พัฒนางานให้สำเร็จลุล่วงอยู่ในกรอบเวลาที่กำหนด และพัฒนาเงินให้ใช้จ่ายตามกรอบที่เสนอและสอดคล้องกับเกณฑ์กลางที่กำหนด

หลังการลงพื้นที่ พี่เลี้ยงจะประชุมเพื่อสรุปประเมินผลการลงพื้นที่ว่า บรรลุผลอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค มีบทเรียนอะไร และหากจะทำกิจกรรมในครั้งต่อไป ต้องทำอะไร ซึ่งเครื่องมือที่พี่เลี้ยงใช้ในการสรุปงานคือ การทบทวนหลังการปฏิบัติการ(After Action Review)

(4) การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยรายโครงการ เป็นการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในรายโครงการ เป็น Training on the job ซึ่งทักษะที่นักวิจัยจำเป็นต้องรู้ คือ ทักษะการจัดบันทึก การออกแบบการทำกิจกรรม การสรุปผลการปฏิบัติงาน และ การทำบัญชีโครงการ ฯลฯ โดยในช่วงแรกพี่เลี้ยงจะทำให้ดู และพาเรียนรู้ ฝึกทักษะไปพร้อม ๆ กันอย่างต่อเนื่องตลอดโครงการวิจัย เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการทำซ้ำบ่อย ๆ ได้แก่

การออกแบบการจัดกิจกรรม เวลาจะจัดกิจกรรมวิจัย พี่เลี้ยงก็จะชวนออกแบบการทำกิจกรรมร่วมกันว่า ในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ “วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเพื่ออะไร จัดวันไหน เมื่อไหร่ จะเชิญใครเข้าร่วมบ้าง ใช้งบประมาณเท่าไร แยกเป็นค่าอะไรบ้าง และทีมวิจัยจะช่วยทำให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างไร ฯลฯ และ ออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (กำหนดการ) ใช้ตารางเพื่อให้เข้าใจง่าย แบ่งเป็น เวลา กิจกรรม วัตถุประสงค์ วิธีการ อุปกรณ์ที่ใช้ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การจัดบันทึกและการสรุปการประชุม ทีมวิจัยชาวบ้านมักคุ้นชินกับการพูดมากกว่าการเขียน อาจเพราะร่างการจับปากกาเขียนมานาน พี่เลี้ยงต้องสร้างความเชื่อมั่นโดยกระตุ้นให้ทุกคนเห็นว่าความเขียนมีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการวิจัย เพราะการเขียนจะช่วยบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์และเขียนรายงาน เริ่มแรกให้ทุกคน(ที่เขียนได้)เขียนในสมุด แล้วสุมให้ออกมาอ่านในสิ่งที่เขียน พร้อมให้กำลังใจและให้คำแนะนำเพิ่ม

การพัฒนาศักยภาพในระดับกลุ่มโครงการวิจัย แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

- (1) การหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยพี่เลี้ยง โดยการจัดประชุมเครือข่ายวิจัย อย่างน้อยปีละ

3 ครั้งเพื่อให้ทีมวิจัยแต่ละโครงการได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์การทำงานวิจัยร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพในลักษณะนี้จะมีจุดดีแต่ละโครงการจะได้เรียนรู้บทเรียนการดำเนินโครงการวิจัยของเพื่อนร่วมเครือข่าย เป็นการเรียนรู้แนวราบที่ทุกคนต่างเป็นเจ้าของความรู้และพร้อมที่จะแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กันและกัน

(2) การเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่นักวิจัย เพื่อให้ นักวิจัยได้ความรู้และทักษะสามารถดำเนินโครงการวิจัยได้บรรลุตามเป้าประสงค์ โดยได้เชิญคุณวรลักษณ์ ไชยทัพ มาอบรมการออกแบบการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วมให้กับนักวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินโครงการวิจัยและโครงการที่อยู่ระหว่างการทำสัญญากระบวนการฝึกอบรมจะเป็นลักษณะ ไม่เป็นทางการ ใช้เครื่องมือและสื่ออย่างง่ายในการสร้างการเรียนรู้ท่ามกลางบรรยากาศแบบเป็นกันเองแบบไม่เร่งรีบ ทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจแล ได้แนวคำถามที่จะนำกลับไปพัฒนาเป็นชุดคำถามใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

5) การสร้างช่องทางการสื่อสารสร้างช่องทางการสื่อสาร มี 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารผ่านวงประชุมเครือข่ายอย่างน้อย 3 เดือนครั้งต่อปีเพื่อให้ นักวิจัยได้มาแลกเปลี่ยนสถานการณ์การดำเนินโครงการและรับฟังข้อมูลสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาพความอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ก็ได้สร้างช่องทางการสื่อสารผ่านไลน์กลุ่มเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี เพื่อแลกเปลี่ยน ติดตาม กระตุ้นเตือนการดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน

รูปธรรมโครงการวิจัยพื้นที่จังหวัดปัตตานี ปีงบประมาณ 2561

ที่	ชื่อโครงการ	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม					
		การสนับสนุนจากหน่วยงาน		เกิดองค์ความรู้ ในการแก้ปัญหา	เกิดกลุ่ม	เป็นแหล่งเรียนรู้	เกิดเครือข่าย นอกพื้นที่
		หน่วยงาน	รูปแบบการ สนับสนุน				
1	การพัฒนา ชุดโครงการวิจัยการจัด การศึกษาของกศน.จ.ปัตตานีใน ชุมชนท้องถิ่นเพื่อสานสันติสุข ชายแดนใต้ PDG58S0002	-	-	-	-	-	-เครือข่ายวิจัย เพื่อ ท้อง ถิ่น จังหวัดปัตตานี
2	แนวทางการพัฒนาพลังงาน ทางเลือกเพื่อการหุงต้มในครัวเรือน จากวัสดุเหลือใช้ในชุมชนบ้านตราะ แก่น อำเภอสายบุรี RDG58S0007	-พลังงานจังหวัด ปัตตานี	-ความรู้เรื่องการ พั ฒ น า เ ต า ประหยัดพลังงาน	-การพัฒนาเตาหุงต้ม จากวัสดุเหลือใช้ใน ชุมชน	-	-การพัฒนาเตาหุงต้ม จากวัสดุเหลือใช้ใน ชุมชน	-เครือข่ายวิจัย เพื่อ ท้อง ถิ่น จังหวัดปัตตานี
3	โครงการแนวทางการลดรายจ่าย และการเพิ่มรายได้ โดยบทบาทของ สตรีบ้านมั่นคงชุมชนบูโป๊ะ ตำบลตะลุโบะ อำเภอเมือง RDG58S0030	-ศูนย์ธุรกิจเพื่อ สังคมวานิดา	-ง บ ปร ะ ม า ณ ในการพัฒนากลุ่ม จำนวน 25,000 บาท และจ้างงาน สมาชิกกลุ่มตัด เย็บกระเป๋าส่ง ตามorder อย่าง	-การพัฒนาอาชีพที่ สอดคล้องกับ ความ ต้องการของสมาชิก กลุ่ม -การตัดเย็บกระเป๋ ผ้าทำด้วยมือและจักร อุตสาหกรรม	-เกิดกลุ่มรับงานตัด เย็บกระเป๋าคตาม order ที่ ยั ง ค ง ดำเนินกิจกรรม อย่างต่อเนื่อง	-การตัดเย็บกระเป๋ ผ้าทำด้วยมือและ จักรอุตสาหกรรม	-เครือข่ายวิจัย เพื่อ ท้อง ถิ่น จังหวัดปัตตานี

ที่	ชื่อโครงการ	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม					
		การสนับสนุนจากหน่วยงาน		เกิดองค์ความรู้ ในการแก้ปัญหา	เกิดกลุ่ม	เป็นแหล่งเรียนรู้	เกิดเครือข่าย นอกพื้นที่
		หน่วยงาน	รูปแบบการ สนับสนุน				
		-กศน.เมืองปัตตานี	ต่อเนื่อง -อบรมทักษะการ ตัดเย็บกระเป๋				
4	แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และ การจัดการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูป สัตว์น้ำของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะ หริ่ง จำกัด (โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ) RDG59S0038	-สำนักงานพัฒนา ชุมชน -สำนักงานเกษตร -กลุ่มวิสาหกิจเพื่อ สังคมวานิดา -มอ.ปัตตานี	-บรรจุภัณฑ์ปลา สัมผัสทิมและ ความรู้เรื่อง การตลาด -อบรมการแปรร ูปผลิตภัณฑ์ -เงินทุนให้เปล่า เพื่อพัฒนากลุ่ม จำนวน 60,000 บาท -ความรู้เรื่อง การตลาด ออนไลน์และการ พัฒนาบรรจุภัณฑ์	-การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เป็นผลิตภัณฑ์ปลา สัมผัสชิ้น ไล่กรอก ฯลฯ -การจัดการตลาด ผลิตภัณฑ์ (ตลาด ออนไลน์/ตลาดออฟ ไลน์)	-เกิดกลุ่มแปรรูป ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ บ้านป่าหลวง ต.ยามู อ.ยะหริ่ง ที่ยังคงดำเนิน กิจกรรมทางธุรกิจ อย่างต่อเนื่อง	-การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เป็นผลิตภัณฑ์ปลา สัมผัสชิ้น ไล่กรอก ฯลฯ -การจัดการตลาด ผลิตภัณฑ์ (ตลาด ออนไลน์/ตลาดออฟ ไลน์) -การเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ	-เครือข่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น จังหวัดปัตตานี -เครือข่าย ผู้ประกอบการรับ ซื้อสินค้าไปขาย ต่อ -คริสต์เตอร์เพาะ สัตว์น้ำภาคใต้

ที่	ชื่อโครงการ	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม					
		การสนับสนุนจากหน่วยงาน		เกิดองค์ความรู้ ในการแก้ปัญหา	เกิดกลุ่ม	เป็นแหล่งเรียนรู้	เกิดเครือข่าย นอกพื้นที่
		หน่วยงาน	รูปแบบการ สนับสนุน				
			ที่เป็นเอกลักษณ์				
5	แนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่ม และคนในชุมชนบ้านท่าคลองตำบล โคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี RDG59S0038	-สำนักงานพัฒนา ชุมชน -สำนักงานเกษตร -กลุ่มวิสาหกิจเพื่อ สังคมวานีตา -มอ.ปัตตานี	-บรรจุภัณฑ์น้ำมัน มะพร้าวสกัดเย็น สบู่ และยาสระ ผม -วัสดุ อุปกรณ์ สำหรับการทำ น้ำมันมะพร้าว สกัดเย็น -เงินทุนให้เปล่า เพื่อพัฒนากลุ่ม จำนวน 60,000 บาท -ความรู้เรื่อง การตลาด ออนไลน์และการ พัฒนาบรรจุภัณฑ์	--กลุ่มออมทรัพย์กับ การพัฒนาอาชีพ ในชุมชน -การบริหารจัดการ กลุ่มออมทรัพย์ -การแปรรูป ผลิตภัณฑ์น้ำมัน มะพร้าวสกัดเย็น สบู่ และ ยาสระผม สมุนไพร	-เกิดกลุ่มแปรรูป ผลิตภัณฑ์น้ำมัน มะพร้าวสกัดเย็น สบู่ และ ยาสระผม สมุนไพรที่ยังคง ดำเนินกิจกรรมทาง ธุรกิจอย่างต่อเนื่อง	-การบริหารจัดการ กลุ่มออมทรัพย์ -การแปรรูป ผลิตภัณฑ์น้ำมัน มะพร้าวสกัดเย็น สบู่ และ ยาสระผม สมุนไพร -กลุ่มออมทรัพย์ใน การพัฒนาอาชีพ ในชุมชน	-เครือข่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น จังหวัดปัตตานี -เครือข่ายกลุ่ม ออมทรัพย์

ที่	ชื่อโครงการ	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม					
		การสนับสนุนจากหน่วยงาน		เกิดองค์ความรู้ ในการแก้ปัญหา	เกิดกลุ่ม	เป็นแหล่งเรียนรู้	เกิดเครือข่าย นอกพื้นที่
		หน่วยงาน	รูปแบบการ สนับสนุน				
		-มหาวิทยาลัยราช ภัฏยะลา	ที่เป็นเอกลักษณ์ -บรรจุภัณฑ์น้ำมัน มะพร้าวสกัดเย็น สบู่อะยะ ระดม				
6	แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนา ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการ ดูแลสุขภาพและสร้างรายได้เสริม ของกลุ่มผู้สูงอายุบ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ยอำเภอแม่ลานจังหวัด ปัตตานี	-สำนักงานพัฒนา ชุมชน -วิทยาลัยชุมชน จังหวัดปัตตานี -วิทยาลัย สาธารณสุขสิรินธร	-บรรจุภัณฑ์ สมุนไพร -วัสดุอุปกรณ์ สำหรับการทำ สมุนไพร -ความรู้เรื่องการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ สมุนไพรที่ได้	-การฟื้นฟูภูมิปัญญา การใช้สมุนไพรใน การดูแลสุขภาพ -การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สมุนไพรใช้ ทาภายนอก	-เกิดกลุ่มแปรรูป แปรรูปผลิตภัณฑ์ สมุนไพรใช้ทา ภายนอกที่ยังคง ดำเนินกิจกรรมทาง ธุรกิจอย่างต่อเนื่อง	-การฟื้นฟูภูมิปัญญา การใช้สมุนไพรใน การดูแลสุขภาพ -การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สมุนไพรใช้ ทาภายนอก	-เครือข่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น จังหวัดปัตตานี -เครือข่าย ผู้สูงอายุ -เครือข่าย โครงการพัฒนา ของ สสส.

ที่	ชื่อโครงการ	การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม					
		การสนับสนุนจากหน่วยงาน		เกิดองค์ความรู้ ในการแก้ปัญหา	เกิดกลุ่ม	เป็นแหล่งเรียนรู้	เกิดเครือข่าย นอกพื้นที่
		หน่วยงาน	รูปแบบการ สนับสนุน				
		-มอ.ปัตตานี	มาตรฐาน -ค ว ม รู้ เรื่อง ก า ร ต ล าด ออนไลน์และการ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ ที่เป็นเอกลักษณ์				
		-มหาวิทยาลัยราช ภัฏยะลา	-บ ร ร จู ภั ณ์ ฑ์ ผ ล ิ ต ภั ณ์ ฑ์ สมุนไพร				
		-Node จังหวัด ปัตตานี(สสส.)	-ก า ร ป ลู ก พื ษ ปลอดสารพิษ				

2.2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม

ผู้ประกอบการเพื่อสังคม หมายถึงบุคคลที่มีความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่จะลงทุนลงแรงของตนเองเพื่อทำกิจกรรมใดๆ ทั้งในรูปของธุรกิจที่แสวงหากำไร เพื่อนำกำไรที่เกิดขึ้นไปใช้เพื่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคม และในรูปของธุรกิจหรือกิจการที่ไม่แสวงหากำไร ที่ดำเนินการโดยมีเป้าหมายหลักไปเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น

กลุ่มเศรษฐกิจฐานรากฯ บนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี เป็นกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจอยู่ในระดับพื้นที่ บนฐานทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เริ่มจากผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ขยายมาสู่การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด และกำลังอยู่ระหว่างการพัฒนาการทำธุรกิจให้เกิดรายได้หลัก/รายได้เสริม งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในที่จะพาชุมชนไปหาคำตอบในเรื่องของการพัฒนาระดับการบริหารกิจกรรมทางธุรกิจให้มั่นคง เกิดรายได้

ปัจจุบันกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากฯบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ที่ยังคงดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ มีจำนวน 14 กลุ่ม ประกอบด้วย ประกอบด้วย

ที่	ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
1	กลุ่มสมุนไพรบ้านปลักปรีอ ต.ม่วงเตี้ย อ.แม่ลาน	สมุนไพรใช้ภายนอก เช่น น้ำมันนวดสมุนไพร ยาต้ม ยาหม่อง สบู่ ยาสระผม ฯลฯ
2	กลุ่มออมทรัพย์บุหงาชีระ บ้านท่าคลอง ต.โคกโพธิ์ อ.โคกโพธิ์	น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น สบู่สมุนไพร ฯลฯ
3	กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ สหกรณ์สัตว์น้ำยะหริ่ง ต.ยามู อ.ยะหริ่ง	ปลาต้มพริกขี้หนู ลูกชิ้น ปลาแล่แช่แข็ง ฯลฯ
4	กลุ่มสตรีสุโขทัย .ต.บานา อ.เมือง	กระเป๋า เสื้อผ้าพื้นเมือง ฯลฯ
5	กลุ่มสตรีบ้านมั่นคงชุมชนบูโป๊ะ ต.ตะลุโป๊ะ อ.เมือง	กระเป๋าเหรียญ กระเป๋าเครื่องสำอาง กระเป๋าเป้ ฯลฯ
6	กลุ่มมะกรูดหวาน บ้านปะกาลิมายูรี๊ะ ต.บาราเฮาะ อ.เมือง	กระเป๋า กางเกงผ้าปาเต๊ะ ฯลฯ
7	กลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านท่าด่าน ต.ดอนรัก อ.หนองจิก	ข้าวอินทรีย์ เช่น ข้าวไรเบอรี่ หอมปทุม หอมกระดังงา ฯลฯ
8	กลุ่มข้าวปลอดภัยบ้านราวอ ต.กระหวะ อ.มายอ	ข้าวปลอดภัยพันธุ์ท้องถิ่น เช่น ข้าวมะจานู ข้าวเงาะบิเต๊ะ ฯลฯ
9	กลุ่มชาวนาบ้านทุ่ง ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ	ข้าวปลอดภัยพันธุ์ท้องถิ่น เช่น ข้าวเจ้าอิน ข้าวโมะโน๊ะ ฯลฯ
10	กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านพอเหมาะ	ผักสด(ผลผลิตในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว) ถั่วลิสงแปรรูป ฯลฯ

ที่	ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
	ต.ทุ่งคล้า อ.สายบุรี	
11	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนชมรมปรีมอ ต.ปะเสยาวอ อ.สายบุรี	โฮมสเตย์ บริการนำเที่ยวล่องเรือในคลองปะเสยาวอ ฯลฯ
12	กลุ่มเยาวชนบางเก่าใต้ ต.บางเก่า อ.สายบุรี	ก้อนเชื้อเห็ด ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ด ฯลฯ
13	กลุ่มสตรีชุมชนศรัทธา ต.บางเก่า อ.สายบุรี	น้ำพริกจากปลากระตัก
14	กลุ่มสตรีพัฒนาบ้านพ่อเทพ ต.ไทรทอง อ.ไม้แก่น	จักสานจากก้านจาก เช่น กล้องทิงซู ตะกร้าใส่ผลไม้ ที่รองหม้อ ฯลฯ

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นกลุ่มเหล่านี้ เพื่อพัฒนาสู่การผู้ประกอบการทางสังคมที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม ต้องพัฒนาอย่างค่อยไปค่อยไป ศูนย์ประสานงาน ใช้วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ เพราะส่วนใหญ่จะมีอายุตั้งแต่ 30-60 ปีขึ้นไป โดยให้ความสำคัญกับ 1) ความต้องการและความสนใจเป็นอันดับแรก เพราะผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา 2) สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะยึดถือสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และ ต้องมีการทดลองปฏิบัติการ เรียนรู้จากการกระทำ Learning by doing โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1) ศึกษาความต้องการและความสนใจของแต่ละกลุ่ม เพื่อประเมินความต้องการด้านความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม โดยการสอบถาม แลกเปลี่ยนกับสมาชิกกลุ่มในระดับพื้นที่ จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่พบว่า กลุ่มเศรษฐกิจฐานราก จำนวน 14 กลุ่ม มีจุดเด่นในเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย แต่มีจุดอ่อนในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น และการจัดการตลาด เพราะกลุ่มส่วนใหญ่เคยชินกับการเป็นผู้ผลิต ยังขาดประสบการณ์การเป็นการวางแผนการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของลูกค้า รวมทั้งขาดทักษะการสื่อสารการตลาด ขายเป็นไม่เป็นไม่กล้าขาย และไม่รู้จะขายใคร ขายที่ไหน ฯลฯ ความต้องการส่วนใหญ่คือ ต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน มีรูปแบบที่หลากหลายเป็นที่ต้องการของลูกค้าและการจัดการตลาดทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้กว้างขึ้น เพื่อเพิ่มยอดขายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม

2) เพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม โดยการ

(2.1) เชิญวิทยากรผู้มีประสบการณ์ตรงมาให้ความรู้และทักษะการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม จากการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการพัฒนาในเรื่องของการทำตลาด โดยเฉพาะตลาดออนไลน์ซึ่งมีการอบรมกันเกือบทุกหน่วยงานที่สนับสนุนกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ทั้งพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ วิทยาลัยชุมชน อุตสาหกรรม

จังหวัดฯ แต่การตลาดจะไม่สามารถประสบความสำเร็จหากต้นทางการผลิตยังขาดการจัดการที่เป็นระบบทางศูนย์ประสานงานได้มีการปรึกษาหารือกับผู้รู้และทีมวิทยากร ได้ข้อสรุปว่า หลักสูตรแรกที่ต้องเติมคือ หลักสูตรการวางแผนธุรกิจ เพราะการวางแผนธุรกิจเป็นการวิเคราะห์และวางแผนเกี่ยวกับธุรกิจอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อช่วยให้รู้และเข้าใจธุรกิจมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคและช่วยเพิ่มโอกาสในการทำธุรกิจ และทำให้ประสบความสำเร็จได้

ศูนย์ประสานงานจึงได้ประสานงานจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติการทำแผนธุรกิจ โดยได้วิทยากรที่มีประสบการณ์การทำแผนธุรกิจและฝึกอบรมการทำแผนธุรกิจให้กับกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนในหลายจังหวัดของประเทศไทย คือ คุณทรงสิน สุขโต ที่ปรึกษาSEภาคเอกชนและอดีต ผอ.มูลนิธิสัมมาชีพ มาเป็นวิทยากรให้โดยจัด 2 วัน 1 คืน ที่ห้องประชุมสมาคมลุ่มน้ำสายบุรี เนื้อหาหลักคือ การปรับวิสัยทัศน์ ทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจและทุน เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นเรื่องใกล้ตัว ทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในบทบาทของผู้ซื้อ ผู้ขายสลับกันไป และ ทุนไม่ได้หมายถึงตัวเงินอย่างเดียว แต่ทุนหมายถึง คน ความรู้ ทรัพยากรธรรมชาติ และ ทุนการเป็นผู้ประกอบการ หลังจากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนธุรกิจ ซึ่งวิทยากรได้ใช้ โมเดล Business Model Canvas ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวางแผนธุรกิจที่ทำให้สามารถมองธุรกิจของตนเองได้อย่างโปร่ง ทำให้สมาชิกได้รับรู้รูปแบบและปัญหาของธุรกิจไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความรวดเร็วในการแก้ปัญหาและระดมความคิด เพราะสามารถมองเห็นจุดเด่นจุดด้อยของตัวเองได้ผ่านโมเดลนี้

ตัวอย่างการทำแผนธุรกิจ
แผนธุรกิจชุมชน : ปลาส้มทับทิม

Key Partners (พันธมิตร)8	Key Activities (กิจกรรมสำคัญ)6	Value Propositions (คุณค่าของสินค้า)1	Customer Relationships (ความสัมพันธ์ต่อลูกค้า)4	Customer Segments (กลุ่มลูกค้า)2
จำเป็นต้องทำ แต่ทำเองโดยลำพังไม่ได้ ต้องร่วมมือกับภายนอก สื่อออนไลน์ สร้างเพจ ภาคีเครือข่าย -พัฒนาชุมชน	- พัฒนาบรรจุภัณฑ์ - พัฒนาศักยภาพกลุ่มปลาส้ม การบริหารจัดการกลุ่ม - พัฒนาแปรรูปปลาส้ม - ช่องทางการตลาด สื่อ ออนไลน์	จุดขาย - ปลาทับทิม ปลานิล จินลดา จากชุมชนบ้านป่า หลวง เป็นปลาสดจากบ่อ ของคนในชุมชน - รสชาติอร่อย กลิ่นหอม ทำให้เจริญอาหาร - มีแพ็คเกจ บรรจุภัณฑ์ สวยงาม	- มีโปรโมชั่น 3 ถุง 100 บาท - มีการทอดให้ชิม - ลูกค้าซื้อในปริมาณมาก จะมีส่วน ลดให้	- กลุ่มแม่บ้าน - ร้านค้าของชำ - โรงเรียน ครู พนักงานราชการ
	Key Resources (ปัจจัยการผลิตที่ต้องใช้)7		Channels (การสื่อสารการตลาด)3	
	- พัฒนาบรรจุภัณฑ์ - พัฒนาศักยภาพกลุ่มปลาส้ม การบริหารจัดการกลุ่ม - พัฒนาแปรรูปปลาส้ม		- สื่อออนไลน์ เพจ เฟสบุ๊ก - สร้างวิดีโอโปรโมชั่น - ปากต่อปาก - ออกบูธ - ผ่านเครือข่ายธุรกิจชุมชน	

Cost Structure (ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้)9			Revenue Streams (ที่มาของรายได้)5	
1. พัฒนาบรรจุภัณฑ์ 2. พัฒนาศักยภาพกลุ่มปลาสาม การบริหารจัดการกลุ่ม 3. พัฒนาแปรรูปปลาสาม			1. ข้าวเหนียวหน้าปลาสาม 2. ไช้เจียวปลาสาม 3. สมันปลาสาม 4. หลนปลาสาม 5. ส้มตำปลาสาม 6. แหนมปลาสาม	

1. พัฒนาศักยภาพกลุ่ม	การบริหารจัดการกลุ่ม	มะดารี เชียง สมาชิกกลุ่ม	ก.ย 61	ข้อ 9
2. พัฒนาบรรจุภัณฑ์	ประสานพัฒนาชุมชน	พช. วชช. พช.	ก.ย 61	ข้อ 9

	ฝึกอบรมการทำบรรจุภัณฑ์	สมาชิกกลุ่ม		
3.พัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์	แปรรูปปลาสาม สูตรตะไคร้	พช.	ก.ย 61	ข้อ 9
	วิธีการถนอมอาหาร	สมาชิกกลุ่ม		
4.การตลาด	ทำเพจขายสินค้า	ด่วนไชนับ อัลยุฟรี	ต.ค 61	ข้อ 9
5.การทำป้ายไวนิล สติกเกอร์	การประชาสัมพันธ์ ผ่านการออกบูธของ หน่วยงานที่เชิญขายสินค้า	ด่วนไชนับ อัลยุฟรี	ต.ค 61	ข้อ 9

(2.2) จัดกิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์และมุมมองใหม่ ๆ ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ โดยได้พาไปศึกษาดูงานกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพทำธุรกิจเพื่อสังคม เช่น

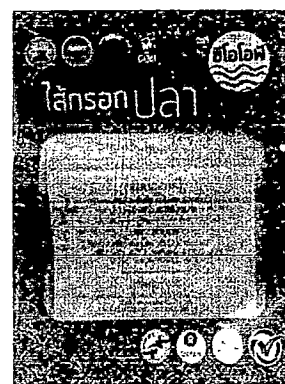
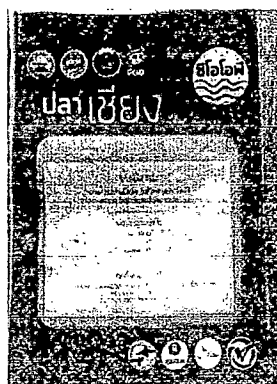
- แพชุมชนบ้านหัวหิน อ.ละงู จ.สตูล ที่มีการรวมกลุ่มเงินทุนในรูปของเงินสัจจะ แล้วขยายมาเป็นการทำธุรกิจแพชุมชน เพื่อแก้ปัญหาพ่อค้าคนกลางที่ขายกดราคา รับซื้อแพของสมาชิกในราคาที่เป็นธรรม แล้วนำเงินกำไรที่ได้มาปันผลให้กับสมาชิกและจัดสวัสดิการให้กับคนยากไร้ในชุมชน

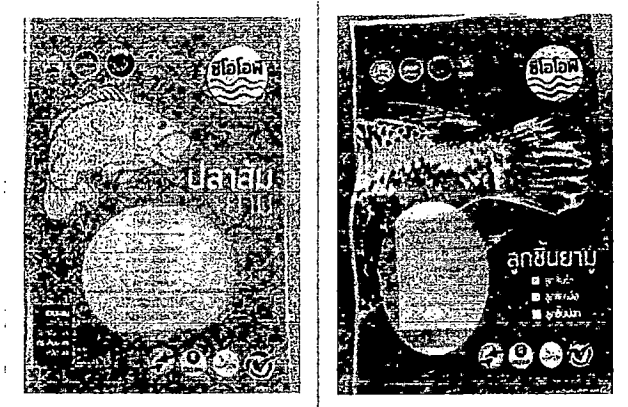
- ตลาดชุมชนเขาพญาบังสา อ.ฉลุง จ.สตูล ที่เกิดจากจากแนวคิดการทำท่องเที่ยวชุมชน การทำตลาดชุมชนจึงเป็นแหล่งรายได้สำคัญของการทำท่องเที่ยวของชุมชนเขาพญาบังสา ที่มีการเปิดตลาดนัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เปิดให้คนในพื้นที่ได้มาขายสินค้าของตนเอง สินค้าที่วางขายส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีในท้องถิ่น อาหารที่ขายดีคือ อาหารขนมพร้อมทาน นอกจากนี้ก็มีข้าวสารอินทรีย์ ปลาแห้ง ฯลฯ กติกาของตลาดคือเน้นสินค้าอินทรีย์ งดใช้พลาสติกในการบรรจุสินค้า

(2.3) ประชุมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และ ออกแบบการตลาดลงปฏิบัติการ การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม โดยนำข้อมูล ความรู้ ความคิดจากการอบรมและศึกษาดูงานมาเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนของแต่ละกลุ่ม

(2.4) การติดตามประเมินผลและสรุปบทเรียนการดำเนินงาน ด้วยการเชิญตัวแทนกลุ่มมาประชุมแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงาน ผลลัพธ์ที่ได้ ปัญหาอุปสรรคที่พบ และประสบการณ์การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ผลการจากการรับฟังและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระหว่างกลุ่ม ทำให้เกิดการทบทวนตัวเอง และได้ข้อคิดและบทเรียนจากการประชุมนำไปปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่มให้พัฒนาในทางที่ดีขึ้น

สรุป จากกระบวนการที่เข้าไปสนับสนุนกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน พบว่า กลุ่มที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ได้กลับไปทดลองปฏิบัติการตามแผนธุรกิจและคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ ส่งผลให้รายได้กลุ่มเพิ่มขึ้น และสามารถได้รับการสนับสนุนต่อยอดจากหน่วยงาน เช่น กลุ่มแปรรูปปลาสัมผัสหิม เมื่อนำแผนธุรกิจไปใช้พบว่า สามารถขายสินค้าได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เพราะมีการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มลูกค้า มีโปรโมชั่น ทอดให้ชิม และลดราคาหากซื้อในปริมาณที่มาก นอกจากนี้ก็สามารถขยายช่องทางการตลาดผ่านช่องทางใหม่ ๆ เช่น เพจกลุ่ม เฟสบุ๊คส่วนตัว ออกบูท และ ขายผ่านเครือข่ายธุรกิจชุมชน นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนในเรื่องของบรรจุภัณฑ์จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอยะหริ่ง รวมถึงสามารถแตกไลน์สินค้าเป็นลูกชิ้น ปลาเซียง ไส้กรอก

บรรจภัณฑ์ที่ได้รับสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน

2.3. สร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศูนย์ประสานงานได้ดำเนินงานดังนี้

(1) จัดประชุมตัวแทนกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากที่อยู่บนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อหารือแนวทางการสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชน ผลการหารือได้ข้อสรุปว่า

- ใช้กลไกเครือข่ายวิจัยเพื่อถิ่นจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นกลไกเดิมที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีเป็นผู้ประสานงานให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเพิ่มทักษะการทำงานวิจัยให้กับเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่ปรับให้มีคณะทำงานที่มาจากตัวแทนสมาชิกเครือข่ายมาทำหน้าที่ขับเคลื่อนกลไกร่วมกับศูนย์ประสานงาน ปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่ายเข้าร่วมจำนวน 14 กลุ่ม และมีสมาชิก รวม 140 คน

- บทบาทของกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชน เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอปัญหาความต้องการของกลุ่มเศรษฐกิจฯ และมีการส่งต่อข้อมูลสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2) พัฒนาศักยภาพเครือข่าย ด้วยวิธีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/บทเรียนการทำงาน 2 ครั้งต่อไป จัดกิจกรรมศึกษาดูงานการพัฒนากลไกเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล ได้รับฟังแนวคิดประสบการณ์และได้เห็นรูปแบบกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงให้กลไกคงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ เศรษฐกิจพอเพียง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ฯลฯ ซึ่งนับเป็นประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ยิ่งกับทีมวิจัย

(3) กระตุ้นให้เกิดการหนุนเสริมกันภายในเครือข่าย โดยศูนย์ประสานงานจะส่งเสริมให้กลุ่มที่มีประสบการณ์เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การทำธุรกิจและการบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการตลาดให้กับกลุ่มเศรษฐกิจให้กับกลุ่มใหม่ ๆ ที่ยังขาดประสบการณ์

(4) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีภารกิจสนับสนุนกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วย หน่วยงานพัฒนาชุมชน เกษตร สำนักงานพัฒนาที่ดิน วิทยาลัยชุมชน วิทยาลัยสาธิตสุสิริธร ประมง สหกรณ์ ศูนย์ธุรกิจเพื่อสังคม(วานีตา) กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร สภาเกษตรกร ฯลฯ โดยการเชิญตัวแทน หน่วยงานมาประชุมร่วมกับศูนย์ประสานงานและเครือข่ายฯ และนำเสนอทิศทางการดำเนินงานให้รับทราบ เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน และเชิญไปร่วมเรียนรู้การดำเนินงานของสมาชิกเครือข่ายต่อเนื่อง เพื่อจะได้เห็นภาพการทำงานของกลุ่ม รับรู้ถึงปัญหาอุปสรรคและสิ่งที่กลุ่มต้องการได้รับการหนุนเสริม ซึ่งหากความต้องการนั้นอยู่ในเงื่อนไขที่สามารถสนับสนุนได้ทางหน่วยงานก็จะได้นเสนอโครงการต่อหน่วยงาน เพื่อให้การสนับสนุนกลุ่มในโอกาสต่อไป

สรุป จากการดำเนินงานพบว่า สร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับ เครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในระดับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐาน รากจังหวัดปัตตานี เกิดการหนุนเสริมในระดับกลุ่ม ในรูปของคำปรึกษาและการอบรมให้ความรู้ ได้รับการ สนับสนุนจากหน่วยงานสำนักงานพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ ในรูปของการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และ บรรจุภัณฑ์ให้แก่กลุ่มภายใต้โครงการ OTOP นวัตกรรม ให้แก่กลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์ สำนักงานเกษตรอำเภอ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และความรู้เรื่องการลดรายจ่าย ตามโครงการ 9101 และ โครงการไทยเข้มแข็ง ส่วนหน่วยงานที่เหลือจะให้การสนับสนุนในรูปของการให้ความรู้ จัดอบรม ศึกษาดูงาน ฯลฯ กลไกความร่วมมือ ที่เป็นจริงคือกลไกที่ไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ปี 2561 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อติดตามสนับสนุนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การยกระดับคุณภาพงานวิจัยประเด็นเศรษฐกิจชุมชนให้มีคุณภาพและสามารถขยายอย่างเป็นรูปธรรม 2) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มชาวนา ชาวสวน ชาวประมง ให้เป็นผู้ประกอบการทางสังคม ที่สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและสร้างตลาดที่มีคุณธรรม 3) เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือการสนับสนุนประเด็นเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า

ข้อค้นพบจากการทำงาน

1. **คุณภาพงานวิจัย ขึ้นอยู่กับคุณภาพของพี่เลี้ยงหนุนงานวิจัย** การเพิ่มศักยภาพพี่เลี้ยงให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ การทำงานในปีงบประมาณ 61 ศูนย์ประสานงานสามารถพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย จำนวน 9 โครงการ ได้รับอนุมัติสัญญา จำนวน 7 โครงการ และอยู่ระหว่างทำสัญญาอีก 2 โครงการ เมื่อพิจารณาเงื่อนไขพบว่า ได้รับการหนุนเสริมจากกลไกสกว.ฝ่ายเพื่อท้องถิ่นอย่างอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสนับสนุนโครงการพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยงนักวิจัยภาคใต้ ในเรื่องของการพัฒนาข้อเสนอโครงการ การจับประเด็น การถอดบทเรียน การเขียนรายงาน และการวิเคราะห์ความเสี่ยง ฯลฯ จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ดร.อุทัย ดุลยเกษม ทำให้คนทำงานมีความรู้และทักษะการเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยเพิ่มมากขึ้น สามารถลงไปพัฒนาข้อเสนอโครงการได้ชัดเจนเพิ่มขึ้น อีกทั้งในขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาข้อเสนอโครงการ และการปรับปรุงข้อเสนอโครงการ ได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิรองผอ.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ PO ภาคใต้มีระบบติดตามและสนับสนุนอย่างเต็มที่

2. **งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีส่วนในการเพิ่มความรู้ความสามารถให้สตรีผ่านการทำกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน** จากข้อมูลนักวิจัยที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นปี พบว่า จากจำนวนนักวิจัย 143 คน มีสัดส่วนของผู้หญิงมากถึง 90 คน คิดเป็นร้อยละ 62.93 ด้วยเพราะประเด็นเศรษฐกิจเป็นประเด็นที่สตรีมีความสนใจและเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับปากท้องของสมาชิกครอบครัว ทำให้กลุ่มสตรีจึงมีความสนใจที่จะเข้ามาเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพราะเป็นการเรียนรู้ใกล้เคียงกับประสบการณ์และความต้องการของแต่ละคน ซึ่งในระหว่างกระบวนการทำงานวิจัย สตรีได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพด้านการพูด การคิด การเขียน และการทำงานร่วมกัน เกิดความกล้า ความเก่ง และได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ได้พูดด้วยอารมณ์ และพูดด้วยข้อมูล ข้อเท็จจริง มีสตรีหลายคน que เข้าสู่กระบวนการวิจัยแล้วเก่งขึ้น เช่น นางวิยานีย์ อับดุลบุตร แต่เดิมทำหน้าที่เพียงคนทำบัญชีการเงินในสหกรณ์สัตว์น้ำยะหริ่ง แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการวิจัย ทำให้มีโอกาสได้ฝึกฝน ฝึกซ้ำ ๆ จนมั่นใจ และในที่สุดก็สามารถพูดนำเสนอได้อย่างชัดเจน เป็นระบบ และได้รับการยกย่องมาเป็นผู้จัดการสหกรณ์ หรือ นางมารีเกะ หวังจิ

ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานกลุ่มสตรีตำบลโคกโพธิ์ และได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรสอนการทำกลุ่มอาชีพและการทำกลุ่มออมทรัพย์ให้กับเครือข่ายกลุ่มอาชีพในพื้นที่ ฯลฯ

3. การเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ที่มีคุณภาพ ต้องกำหนดกรอบเนื้อหาและตัวชี้วัดให้ชัดเจน รวมทั้งต้องมีการเขียนเชิงวิเคราะห์สังเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อตอบเป้าหมายและเจตยวิสัย จากการทบทวนการทำงานพบว่า การเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ของศูนย์ประสานงานยังขาดการวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ศูนย์ประสานงานต้องการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สกว.ฝ่ายภาคใต้ ลงมาช่วยหนุนให้คำแนะนำเรื่องการเขียน ช่วยตั้งคำถาม กำหนดกรอบการเขียนรายงานให้ชัดเจน เพื่อจะได้สามารถเขียนรายได้สมบูรณ์และไม่ล่าช้าอย่างที่ผ่านมา

ภาคผนวก 1

สรุปย่อโครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติปีงบประมาณ 2561

1.โครงการศึกษากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการด้านการตลาดของกลุ่มเยาวชนและสตรีในชุมชนบ้านบางเก่าได้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

คุณใบดีเลาะห์ ยะพา เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ดำเนินการวิจัยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้จัดอยู่ในประเด็นเศรษฐกิจชุมชน มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์อาชีพและทรัพยากรในชุมชนบ้านบางเก่าได้ 2) ศึกษากระบวนการเรียนรู้พัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานทรัพยากรในชุมชนบ้านบางเก่าได้ และ 3) ศึกษากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดของกลุ่มเยาวชนและสตรีบ้านบางเก่าได้ OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ เชิงวิจัย 1) ข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านบางเก่าได้ 2) ข้อมูลทุนของชุมชนที่สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดเพื่อเพิ่มรายได้เสริมแก่เยาวชนและสตรีในชุมชน 3) แนวทางการเพิ่มรายได้จากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเยาวชนและสตรีในชุมชนและ 4) แนวทางการจัดการด้านการตลาดเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สามารถจำหน่ายในท้องตลาดอย่างแพร่หลาย และเชิงพัฒนา 1) กลุ่มเยาวชนและสตรีในชุมชนบ้านบางเก่าได้ มีความรู้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร 2) กลุ่มเยาวชนและสตรีในชุมชนบ้านบางเก่าได้ เกิดการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน 3) กลุ่มเยาวชนและสตรีในชุมชนบ้านบางเก่าได้ ได้ใช้กระบวนการวิจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม 4) กลุ่มเยาวชนและสตรีในชุมชนบ้านบางเก่าได้ ได้ความรู้การบริหารจัดการกลุ่มและการตลาด

กลุ่มเยาวชนและสตรี ชุมชนบ้านบางเก่าได้ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 ของตำบลบางเก่า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ก่อตั้งกลุ่มเมื่อเดือนเมษายน 2557 โดยตัวแทนเยาวชนร่วมตัวเข้ารับการอบรม จากหน่วยงานศูนย์ส่งเสริมอาชีพ ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อส่งเสริมอาชีพแก่เยาวชนที่ว่างงาน และแก้ปัญหาเรื่องรายได้ไม่เพียงพอ สมาชิกก่อตั้งจำนวน 15 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มเยาวชนและสตรีที่ว่างงาน 2) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และ 3) สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 15 คน การบริหารจัดการกลุ่มมีคณะกรรมการ 15 คน แบ่งความรับผิดชอบเป็น 3 โซน มีการตั้งกฎระเบียบและข้อบังคับของกลุ่ม มีการประชุมทุกเดือน มีการจดบันทึกการประชุมทุกครั้ง การดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนและสตรี ชุมชนบ้านบางเก่าได้ ตั้งแต่ปี 2557 ถึงปัจจุบัน ได้ทำกิจกรรมหลากหลายตามความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย 1) ปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ 2) เพาะเห็ดนางฟ้า 3) เลี้ยงปลาอุกในบ่อพลาสติก 4) ทำปุ๋ยอินทรีย์ 5) ทำขนมต่างๆ ผลที่ได้จากการรวมกลุ่มเยาวชนและสตรี ชุมชนบ้านบางเก่าได้ ทำให้สมาชิกกลุ่มซึ่งส่วนใหญ่เป็นเยาวชนและสตรีที่ขาดโอกาสในการศึกษา จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการจัดการกลุ่ม การแปรรูปและการตลาด เพื่อแก้ปัญหาการ

ว่างงานและรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย รวมถึงได้พัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่มเยาวชนและสตรีชุมชนบ้านบางเก่าได้ อย่างไรก็ตาม กลุ่มเยาวชนและสตรีชุมชนบ้านบางเก่าได้ ก็มองว่าการดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาในเรื่อง 1) ขาดความรู้ ทักษะการประกอบอาชีพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและ 2) กลุ่มเยาวชนและสตรีชุมชนบ้านบางเก่าได้ ขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มและการตลาด

โครงการนี้ มีลักษณะเด่นในเรื่องความพร้อมของกลุ่มเยาวชนและสตรีชุมชนบ้านบางเก่าได้ เพื่อทำกิจกรรมทางการเกษตร สู่การสร้างรายได้ของชุมชน ถือเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาชุมชนโดยเยาวชนในพื้นที่เอง การทำงานของกลุ่มภายใต้โครงการ ศึกษาแนวทางการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง แม้กลุ่มไม่เข้มแข็งและเติบโตเท่าที่ควร ด้วยเหตุผลสมาชิกกลุ่ม ยังขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการภายในกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการที่เป็นระบบ ไม่มีกรอบการดำเนินภายในกลุ่มอย่างชัดเจน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกลุ่ม หากได้รับการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ ที่ผ่านมารีบห่อของกลุ่มเยาวชนและสตรีเป็นการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ ไม่มีการบริหารจัดการอย่างชัดเจน ไม่มีโครงสร้างองค์กรที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งยังไม่มีกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ระเบียบปฏิบัติ และข้อบังคับของกลุ่ม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิก ซึ่งเป็นหลักในการบริหารจัดการกลุ่ม อันจะนำไปสู่ความสามารถในการสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่มได้

หัวหน้าโครงการ คือ นายใบดีเลาะห์ ยะพา เป็นประธานกลุ่มเยาวชนและสตรีชุมชนบ้านบางเก่าได้ เป็นคนรุ่นใหม่ จบการศึกษาระดับอนุปริญาตรีกจากวิทยาลัยการอาชีพสายบุรี เป็นคนมี มนุษย์สัมพันธ์ดีและเป็นนักประสานงานที่ดี รวมทั้งมีประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน ได้แก่ 1) ประธานสภาเด็กและเยาวชนอำเภอสายบุรี 2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลบางเก่า 3) หัวหน้ากลุ่มประสานงานประจำตำบลบางเก่า ของศูนย์ส่งเสริมอาชีพประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินงานโครงการนี้ แบ่งเป็น 2 งวด ประกอบด้วย งวดที่ 1 กิจกรรม 1) ประชุมชี้แจงโครงการ 2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน 3) อบรมเพิ่มทักษะการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและทรัพยากรในชุมชน/เก็บข้อมูล ด้วยวิธีการลงพื้นที่สัมภาษณ์และดูผลิตภัณฑ์การตลาดในพื้นที่ 5) ประชุมสรุปข้อมูลและวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในชุมชน 6) ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การแปรรูปผลิตภัณฑ์และการตลาด 7) อบรมกระบวนการการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยการอบรมทดลองทำ 3 ผลิตภัณฑ์ โดยการเชิญผู้รู้/วิทยากรจากภายนอกชุมชน 8) อบรมกระบวนการ การจัดการด้านการตลาดโดยการเชิญผู้รู้/วิทยากรจากภายนอกชุมชน 9) ประชุมกลุ่มเพื่อวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด และงวดที่ 2 ประกอบด้วย 10) ทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการเกษตร 11) ประชาสัมพันธ์ / จัดตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์ 12) ประชุมสรุปผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการจัดการด้านการตลาด 13) จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ขยายผลงานวิจัยสู่ชุมชน เครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2 โครงการศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยะวอ โดยการใช้มีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

คุณดนยา สะแลแม เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ดำเนินการวิจัยในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้จัดอยู่ในประเด็นเศรษฐกิจชุมชน มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ เชิงวิจัย 1) ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยว โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเชิงพัฒนา 1) มีแผนงานใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวโดยการมีส่วนร่วมคนในชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวและร่วมกันฟื้นฟูดูแลคลองให้ฟื้นความสมบูรณ์สามารถนำมาสร้างรายได้ให้กับชุมชนทั้งในแง่ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทรัพยากรและการจัดการท่องเที่ยวชมความสมบูรณ์ของคลองปะเสยว 3) ทีมวิจัยมีความรู้และทักษะการบริหารจัดการโครงการวิจัยที่เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น

คลองปะเสยวในอดีต มีความสำคัญเพราะเป็นเส้นทางสัญจร แหล่งอาหาร และแหล่งรายได้ของคนในชุมชน แต่เมื่อมีถนนไฟฟ้าเข้ามาในชุมชน ความสำคัญของคลองปะเสยวได้ค่อย ๆ ลดลงและสูญหายไป เพราะคนในชุมชนเปลี่ยนมาใช้รถยนต์ในการเดินทาง เกิดอาชีพใหม่ๆ เช่น นากุ้ง โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ฯลฯ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อคลองปะเสยวประสบปัญหาน้ำเน่าเสีย สัตว์น้ำบางชนิดสูญหาย จากการปล่อยน้ำเสียจากครัวเรือน/โรงงานและสารเคมีจากการประกอบอาชีพและลำคลองมีความตื้นเขิน คนในพื้นที่ไม่สามารถทำการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในแม่น้ำลำคลองได้เมื่อในอดีต เกิดการย้ายฐานอาชีพไปทำงานนอกชุมชนและทำงานที่ประเทศมาเลเซียมากขึ้น กลุ่มอาสาสมัครรักษาดูแลคลองปะเสยวเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาดังกล่าว จึงร่วมกับคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมฟื้นฟูอนุรักษ์คลองปะเสยวเมื่อปี 2558¹ ส่งผลให้น้ำในคลองมีคุณภาพดีและมีการไหลเวียนดีขึ้น คนในชุมชนมีความตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูคลองปะเสยวร่วมกัน อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมดังกล่าวมีจุดอ่อนในเรื่องขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมและการจัดกิจกรรมให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว โดยไม่ให้ความสำคัญและสร้างการเรียนรู้เพื่อหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวควบคู่กันไปด้วย กลุ่มอาสาสมัครคลองปะเสยว จึงเห็นความสำคัญที่จะมีการศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวในอดีตถึงปัจจุบัน ผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ตลอดจนบทเรียนการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยว เพื่อนำไปสู่การจัดการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยวอย่างยั่งยืน

หัวหน้าโครงการ คือ นายดนยา สะแลแม เป็นประธานกลุ่มอาสาสมัครรักษาดูแลคลองปะเสยว จบการศึกษาระดับปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีและเป็นนักประสานงานที่ดี รวมทั้งมีประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน อาทิ นายกสมาคมสิทธิเสรีภาพ ผู้ประสานงานโครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนใต้ คณะกรรมการสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี และคณะกรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ และทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษา มีจิตอาสาที่จะทำงาน

¹ สนับสนุนโดยโครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้(ช.ข.ต.) ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ธนาคารโลก และ กระทรวงการคลังของไทย

เพื่อชุมชน รวมทั้งมีบทบาทการขับเคลื่อนงานในชุมชนในบทบาทของบัณฑิตอาสาสมัคร อสม. ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

การดำเนินงานโครงการนี้ แบ่งเป็น 2 งวด ประกอบด้วย งวดที่ 1 กิจกรรม 1) ประชุมชี้แจงโครงการ 2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน 3) อบรมเพิ่มทักษะการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4) ประชุมเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี 5) เก็บข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยะวอดีตถึงปัจจุบัน 6) เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น แนวทางการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยะวอ จากแหล่งข้อมูล 3 กลุ่ม คือผู้ใช้ประโยชน์กลุ่มเดิม ผู้ให้ประโยชน์กลุ่มใหม่ (เด็ก เยาวชน สตรี) และกลุ่มหน่วยงานในพื้นที่ 7) ประชุมวิเคราะห์ข้อมูล 8) ประชุมจัดแผนงานการใช้ประโยชน์จากคลองปะเสยะวอ 9) ศึกษาดูงานการใช้ประโยชน์จากคลองแบบมีส่วนร่วมจากพื้นที่ประสบผลสำเร็จ 10) อบรมพัฒนาทักษะการใช้ประโยชน์จากคลอง 11) อบรมจัดทำสื่อสร้างการเรียนรู้ คุณค่า ความหมายและการใช้ประโยชน์คลองปะเสยะวอ 12) ประชุมสรุปผลการทดลองปฏิบัติการ 13) จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ขยายผลงานวิจัยสู่ชุมชน เครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3 โครงการการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างความหมาย และการสร้างการตลาดของกลุ่มชาวบ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

คุณสมชาย บุญปาน เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย โครงการนี้จัดอยู่ในประเด็นเศรษฐกิจชุมชน มีงานวิจัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน เป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อ 1) ศึกษาวิธีการและกระบวนการในการการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ ทั้งในแง่การเตรียมดิน การใช้พันธุ์ข้าว การบำรุงดิน การกำจัดศัตรูพืช การดูแลเรื่องน้ำ การเก็บเกี่ยว การสีข้าว 2) ศึกษาวิธีการ กระบวนการ และการดำเนินการให้เกิดผลจริง เกี่ยวกับการสร้างความหมายเรื่องการทํานาแบบเอาใจใส่สุขภาพให้เป็นที่รู้จัก และเป็นที่ยอมรับของสังคม และ 3) ศึกษาวิธีการ กระบวนการดำเนินการ และการดำเนินการให้เกิดผลจริง เกี่ยวกับตลาดกลุ่มผู้ต้องการบริโภคข้าวเพื่อสุขภาพจากบ้านปลักปรือ มี OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ เชิงวิจัย ผลผลิตของโครงการ (output) 1) ความรู้เกี่ยวกับการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างความหมายเรื่องการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างการตลาดสำหรับผลผลิตของการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ 2) เกิดการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างความหมายเรื่องการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างการตลาดสำหรับผลผลิตของการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ และ ผลลัพธ์ของโครงการ (outcome) 1) เกิดแผนการในการดำเนินงานเกี่ยวกับการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างความหมายเรื่องการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ การสร้างการตลาดสำหรับผลผลิตของการทํานาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ และ 2) เกิดการเคลื่อนไหวดำเนินการของชาวบ้านตาม

แผนงานที่วางไว้ ตลอดจนเกิด ผลกระทบของโครงการ (impact) 1) ชาวนาทำนาตามความรู้ใหม่ได้ประสบผลสำเร็จ 2) การทำนาและข้าวของชาวนาเป็นรู้จักดี ในนามการทำนาและข้าวที่เอาใจใส่เรื่องสุขภาพ 3) ชาวนาขายข้าวได้ มีดีรายได้ดีตามที่คาดหวัง

บ้านปลักปรือ หมู่ที่ 1 ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี มีจำนวนประชากร 977 คน 285 หลังคาเรือน สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค 5 แหล่งทั้งที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติและคลองชลประทาน จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำเกษตร โดยเฉพาะการทำนาข้าว ปัจจุบันบ้านปลักปรือมีพื้นที่ที่ยังคงทำนาอยู่ จำนวน 264 ไร่ และมีคนยึดอาชีพทำนาอยู่ จำนวน 60 ครัวเรือน ส่วนใหญ่จะทำนาไว้บริโภคในครัวเรือนและขายเป็นรายได้ควบคู่กับการทำสวนยางพารา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเครื่องทุ่นแรง ปุ๋ยและสารเคมีในการเพิ่มปริมาณผลผลิตข้าวต่อไร่ให้สูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบในเรื่องของรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นและกระทบต่อสุขภาพของชาวนาและสิ่งแวดล้อมในนาข้าวจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ผลจากการเข้าร่วมโครงการทำนาอินทรีย์ ภายใต้นโยบาย “ขับเคลื่อนอำเภอมะนังด้วยเกษตรอินทรีย์” ทำให้ชาวนา จำนวน 60 ครัวเรือน ได้รับความรู้และได้ทดลองทำนาอินทรีย์ แต่การดำเนินโครงการไม่ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องยุติโครงการ เนื่องจาก 1) ประสบปัญหาน้ำท่วม ทำให้ต้นข้าวได้รับความเสียหายและปนเปื้อนสารเคมีที่ไหลมากับน้ำ และ 2) ได้รับผลกระทบจากการฟุ้งกระจายของสารเคมีของพื้นที่นาบริเวณใกล้เคียง ซึ่งไม่ผ่านมาตรฐานนาอินทรีย์ ส่งผลให้สมาชิกจำนวน 43 คน ขอถอนตัวกลับไปทำนาแบบเดิมคงเหลือเพียง 17 ราย ที่ยังคงยืนยันที่จะทำนาอินทรีย์ และได้ข้อสรุปร่วมกันว่าเกณฑ์ของนาอินทรีย์ มีมาตรฐานสูงเกินไป ชาวนาไม่สามารถควบคุมปัจจัยที่มาแวดล้อมกับการทำนาอินทรีย์ได้อย่างเต็มที่ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนความคาดหวังและวิธีการทำนาให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เน้นใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เป็นอันตรายสุขภาพคนและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งได้เลือกเอาความหมายการผลิตข้าวที่เอาใจใส่เรื่องสุขภาพมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายกับสังคม เพิ่มช่องทางการตลาดและกระตุ้นให้ชาวนาในพื้นที่หันกลับมาทำนาในความหมายใหม่นี้ด้วยกัน ทั้งนี้ชาวนาบ้านปลักปรือ มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์อยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่เพียงพอจำเป็นต้องศึกษาแง่มุมใหม่ๆเพิ่มเติม ในขณะที่มีความจำเป็นที่จะต้องหาความรู้และสร้างปฏิบัติการเกี่ยวกับการสร้างความหมาย ของการทำนาที่เอาใจใส่เรื่องสุขภาพของชาวนาบ้านปลักปรือเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของสังคม และสามารถสร้างตลาดข้าวของตนเองขึ้นมาได้

หัวหน้าโครงการ คือ นายสมชาย บุญปาน เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการประสานงานทั้งภายในชุมชนและกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชนหลายบทบาท ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงเตี้ย ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านปลักปรือ คณะกรรมการผู้สูงอายุประจำจังหวัดปัตตานี ประธานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตำบลม่วงเตี้ย รวมทั้งเคยมีประสบการณ์การบริหารโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชื่อโครงการแนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อ

การดูแลสุขภาพและสร้างรายได้เสริมของกลุ่มผู้สูงอายุบ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี รหัสสัญญา RDG59S0047

การดำเนินงานโครงการนี้ แบ่งเป็น 2 งวด ประกอบด้วย งวดที่ 1 กิจกรรม 1) ประชุมทีมวิจัย 2) จัดเวทีชี้แจงโครงการ 3) จัดเวทีรายงานความก้าวหน้า 4) ให้ความรู้ทักษะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 5) สังเกต/สัมภาษณ์วิธีการกระบวนการทำนาแบบเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ 6) ศึกษาดูงานกระบวนการทำนา การสื่อความหมายและการจัดการตลาดที่จังหวัดพัทลุง 7) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาปลอดภัย 8) การจัดเวทีสรุปความรู้และทำแผนปฏิบัติการ 9) ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดในข้อที่ 8 10) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างความหมาย 11) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความหมาย และ งวดที่ 2 ประกอบด้วย 12) การวางแผนและการดำเนินงานสร้างความหมาย 13) การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย 14) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านการตลาดมาให้ความรู้ 15) ดำเนินกิจกรรมทางด้านการตลาดตามแผนงานที่วางไว้ 16) จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย

4 โครงการการหนุนเสริมศักยภาพด้านการสื่อสารการตลาด กรณีศึกษากลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

นางสาวสุนาถ ทองสองยอด เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้เป็นโครงการใหม่จัดอยู่ในประเด็น “เศรษฐกิจชุมชน” มีขอบเขตการดำเนินงานในระดับจังหวัด ดำเนินการในพื้นที่ 1) บ้านท่าคลอง อำเภอโคกโพธิ์ 2) บ้านป่าหลวง อำเภอยะหริ่ง 3) บ้านปลักปรือ อำเภอแม่ลาน 4) บ้านทุ่ง อำเภอปะนาเระ และ 5) บ้านพ่อเทพ อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ 1) ข้อมูลสถานการณ์การดำเนินงานกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มไม่สามารถสื่อสารการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ชุดความรู้การหนุนเสริมศักยภาพด้านการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 3) ผลผลิตของของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีการพัฒนาและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในตลาดมากขึ้น 4) ผู้ประกอบการในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความรู้และทักษะการขายโดยบุคคลอย่างมืออาชีพ 5) ผู้ประกอบการในกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีแผนและทักษะการสื่อสารแบรนด์ ประกอบด้วย เนื้อหา สื่อ และช่องทางการเผยแพร่

กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี เป็นกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพบนฐานทุนความรู้ ทุนทรัพยากรและทุนวัฒนธรรมที่มีในชุมชนจากกระบวนการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ไปสู่การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายตามฐานที่มีของแต่ละชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ แต่ด้วยข้อจำกัดของนักวิจัยที่ยังขาดมั่นใจ ไม่

กล้าที่จะนำเสนอขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม รวมทั้งขาดความรู้และประสบการณ์ด้านการสื่อสาร การตลาด ส่งผลไม่สามารถขยายช่องทางการตลาดและยอดขายสินค้าได้อย่างเต็มที่ จากความคิดเห็นร่วม² ได้มีการเสนอว่า ความรู้และทักษะที่ต้องการ ประกอบด้วย 1) ทักษะการขายโดยบุคคล 2) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายทางการตลาด 3) การสื่อสารแบรนด์ที่มีวิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะเข้าไปหนุนเสริมศักยภาพด้านการสื่อสารการตลาดให้กับสมาชิกกลุ่ม ผ่านการศึกษาศถานการณ์กลุ่มเกี่ยวกับการดำเนินงานที่ผ่านมา ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มไม่สามารถสื่อสารการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหนุนเสริมองค์ความรู้และทักษะด้านการสื่อสารการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน เศรษฐกิจชุมชนมั่นคง มั่งคั่ง และ ยั่งยืนต่อไป

โครงการนี้ มีลักษณะเด่นเป็นการทำวิจัยร่วมกันระหว่างอาจารย์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีประสบการณ์เรื่องการสื่อสารการตลาด กับกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่ผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีประสบการณ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการจัดการตลาดมาในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาระดับให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องการสื่อสารการตลาดที่เหมาะสมกับกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หากโครงการนี้สำเร็จ จะเป็นต้นแบบให้กับกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนอื่น ๆ ในการสื่อสารการตลาดให้สามารถเพิ่มช่องทางการตลาดสู่และยกระดับเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพ

หัวหน้าโครงการ คือ นางสาวสุนาถ ทองสองยอด จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขานิเทศมหาบัณฑิต(นิเทศศาสตร์สื่อสาร) จากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เป็นอาจารย์สาขานิเทศศาสตร์ มีความเชี่ยวชาญการสื่อสารการตลาดและการสื่อสารแบรนด์ รวมทั้งมีประสบการณ์การเป็นวิทยากรในหัวข้อ “Everyone can do การตลาดแบบง่าย ๆ ใคร ๆ ก็ทำได้” ในวันนักการตลาดสัญจรภาคใต้ ครั้งที่ 11 จัดโดยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เมื่อปี 2558 และทำงานวิจัยเรื่องภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์โอท็อป(OTOP)จังหวัดปัตตานี ปี 2559 ตลอดจนร่วมกับอาจารย์คณะวิทยาการสื่อสารจัดทำโครงการเพิ่มมูลค่าเกลือบานา จนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาวนาเกลือตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จึงมั่นใจว่าโครงการนี้จะบรรลุผลตามเป้าประสงค์ที่คาดหวังโครงการนี้เป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบ แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 (6 เดือน) จะเป็นการเตรียมพร้อมนักวิจัย(การชี้แจงโครงการ อบรมทักษะการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงาน) การเก็บข้อมูลสถานการณ์กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิเคราะห์จัดทำแผนพัฒนาศักยภาพกลุ่ม และในระยะที่ 2 (6 เดือน) ศึกษาดูงานเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มสามารถสื่อสารการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดเวทีสรุปและจัดทำแผนการหนุนเสริมศักยภาพด้านการสื่อสาร ดำเนินงานตามแผนฯ และจัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย

² ประชุมเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีเพื่อหาแนวทางพัฒนาระดับกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ณ โรงแรมปาร์ควิว อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

5 โครงการการผลิตหมวกช่อเกาะที่มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่พอใจของลูกค้าและการสร้างตลาดของกลุ่มสตรีสุโขทัย ตำบลบ้าน อำเภอมือง จังหวัดปัตตานี

นางซารีพะ อาบู เป็นหัวหน้า ระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็น “เศรษฐกิจชุมชน” มีขอบเขตการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน มี OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ ผลงานเชิงวิจัย 1) ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตหมวกช่อเกาะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่พอใจของลูกค้าโดยพิจารณามิติประโยชน์ใช้สอย ความสวยงามและความหมายทางวัฒนธรรมและได้ชุดความรู้เกี่ยวกับวิธีการสร้างช่องทางการตลาดหมวกช่อเกาะให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้า 2) กลุ่มสตรีสุโขทัยมีความรู้และทักษะสามารถดำเนินการผลิตหมวกช่อเกาะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่พอใจของลูกค้าและมีช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น ผลเชิงพัฒนา(Outcom) กลุ่มสตรีสุโขทัยมีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์หมวกช่อเกาะเพิ่มมากขึ้น และเกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับสตรีด้วยโอกาสในพื้นที่และ พื้นที่ใกล้เคียง ตลอดจน เกิดแหล่งเรียนรู้การตัดเย็บหมวกช่อเกาะสำหรับประชาชนในพื้นที่และผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการกระบวนการผลิตและการสร้างช่องทางการตลาดหมวกช่อเกาะ

กลุ่มสตรีบ้านสุโขทัยก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2552 ดำเนินกิจกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าจำหน่ายในพื้นที่และตามงานต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานในช่วงแรก ๆ ได้รับการตอบรับจากลูกค้าเป็นอย่างดี แต่ในปีพ.ศ.2557 ทางกลุ่มประสบกับปัญหารายได้ลดลง เนื่องจากไม่มีคนนำผลิตภัณฑ์ไปขาย รวมทั้งสินค้าของกลุ่มมีเพียงเสื้อผ้าเพียงผลิตภัณฑ์เดียว ทำให้ไม่จูงใจให้ลูกค้าเข้ามาเลือกซื้อ สมาชิกบางคนลาออกไปทำงานรับจ้างนอกชุมชนเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนสมาชิกที่เหลือได้มีการประชุมปรับโครงการการบริหารจัดการกลุ่มใหม่ โดยเลือกคนที่มีประสบการณ์ด้านการตลาดมาเป็นประธานกลุ่ม และร่วมกันวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อกระตุ้นยอดขาย สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกกลุ่มเลือกที่จะพัฒนา คือ หมวกช่อเกาะ(songkok) เพราะหมวกช่อเกาะเป็นหมวกที่ผู้ชายมุสลิม ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สวมใส่สำหรับเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจ หรือเข้าร่วมในพิธีสำคัญ ตลอดจนชีวิตประจำวัน และเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศมาเลเซียซึ่งมีโอกาสด้านการตลาดมากกว่าเสื้อผ้า กลุ่มสตรีสุโขทัยได้มีการอบรมเพิ่มทักษะการเย็บหมวกช่อเกาะโดยการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้และทักษะการตัดเย็บหมวกช่อเกาะในระดับพื้นฐาน ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์หมวกช่อเกาะที่ตัดเย็บไม่ได้คุณภาพและมาตรฐานตามความต้องการของกลุ่มลูกค้ากลุ่มสตรีสุโขทัย จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการผลิตหมวกช่อเกาะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่พอใจของลูกค้า โดยพิจารณามิติประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม

และความหมายทางวัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาช่องทางการตลาดหมวกช่อเกาะที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

หัวหน้าโครงการ คือ นางสาวซาริพะ อาบู เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน และมีบทบาทงานพัฒนาในหมู่บ้าน ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นประธานกลุ่มสตรี คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านกรือเซะและเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งมีประสบการณ์การนำผลิตภัณฑ์ชุมชนไปจำหน่ายในบูธโอท็อปทั้งในประเทศและต่างประเทศ(มาเลเซีย)

โครงการนี้เป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบ ซึ่งแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 (6 เดือน) จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการวิจัย (เช่น การชี้แจงโครงการ การอบรมเพิ่มทักษะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) การเก็บข้อมูลวิธีการและกระบวนการผลิตหมวกช่อเกาะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่พอใจของลูกค้า จัดเวทีสรุปความรู้และทำแผนปฏิบัติการ ตลอดจน ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ และ ในระยะที่ 2 (6 เดือน) เป็นการศึกษาข้อมูลวิธีการและกระบวนการดำเนินการ และ การดำเนินการให้เกิดผลจริงเกี่ยวกับการสร้างช่องทางการตลาดหมวกช่อเกาะ การดำเนินกิจกรรมการสร้างช่องทางการตลาดหมวกช่อเกาะตามแผนงานที่วางไว้ และ นำเสนอผลการศึกษาสู่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6 โครงการการสร้างและการจัดการระบบฝายกั้นน้ำเพื่อให้มีน้ำในการทำนา:กรณีการเคลื่อนไหวยของกลุ่มเกษตรกรอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”

นายดนนิ ยะผาด เป็นหัวหน้า มีระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็น “ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร” มีขอบเขตการดำเนินงาน 5 หมู่บ้าน 3 ตำบล OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ ผลงานเชิงวิจัย คือ ชุดความรู้และแนวทางการแก้ปัญหาในการทำนา รวมทั้งการสร้างฝายและระบบการจัดการน้ำที่เหมาะสม ผลเชิงพัฒนา (outcome) เกิดฝายและระบบการจัดการน้ำของกลุ่มเกษตรกรชาวนา และ เกษตรกรชาวนามีน้ำในการทำนาในฤดูแล้งหรือนาปรัง ตลอดจน มีระบบการจัดการน้ำที่เป็นหลักประกันว่าน้ำที่ชาวนาใช้จะได้รับการดูแลอย่างยั่งยืนและทั่วถึง

ชุมชนบ้านโคกอัน ตำบลท่าเรือ บ้านม่วงหลุง ตำบลบางโกระ บ้านตะเคียนทอง บ้านสามยอด และบ้านคลองปอม ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ มีพื้นที่ทำการเกษตรติดต่อกันและ ใช้แหล่งน้ำในการทำนาเกษตรร่วมกันจากแหล่งน้ำธรรมชาติจากน้ำตกทรายขาวและระบบน้ำชลประทาน(ท่อระบายน้ำ) จำนวน 6 แห่ง ที่สร้างโดยกรมชลประทานตั้งแต่ปี 2530 ทำให้มีน้ำใช้เพียงพอในการทำนา ปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ แต่ตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา เกษตรกรชาวนาทั้ง 5 หมู่บ้านประสบปัญหาไม่สามารถ ทำนาปีได้เพราะไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนา เนื่องจากท่อระบายน้ำชำรุด ประตูเปิด-ปิดน้ำพังกำแพงกันมีรูรั่ว ทำให้ไม่สามารถเก็บกักน้ำได้เต็มที่ ไม่เพียงพอในการทำนาเกษตร ผ่นวกกับเหตุการณ์ชุมชนต้นน้ำเกิดภัยแล้งสำนักงานชลประทาน

แก้ปัญหาด้วยการสร้างอ่างเก็บ ฝ่ายและท่อส่งน้ำ ส่งผลให้น้ำไหลลงพื้นที่ทำนาลดลง เกษตรกรชาวนา ได้แก้ปัญหาด้วยการเลื่อนการทำนาปีเป็นช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคมและปรับเปลี่ยนพันธุ์มาเป็นข้าวพันธุ์เบา แต่ก็ประสบภาวะน้ำท่วมในช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม ทำให้ต้นข้าวได้รับความเสียหาย ผลผลิตข้าวต่อไร่ลดลงถึง 30 % รวมทั้งประสบปัญหาไม่มีน้ำเพียงพอในการทำนาปรังในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรชาวนาได้เสนอปัญหาไปยัง อบต.ในพื้นที่ แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนเนื่องจากเกินกำลังของอบต. แต่ด้วยความจำเป็นที่ต้องใช้น้ำในการทำนา เกษตรกรชาวนาได้ร่วมกันสร้างฝายน้ำล้นแบบชั่วคราว โดยการนำทรายใส่กระสอบกั้นน้ำและอุดรอยรั่วไว้ ทำให้สามารถควบคุมปริมาณน้ำให้เพียงพอที่จะทำนาปรังช่วงในฤดูแล้งได้ เพียงแต่ฝายน้ำล้นที่เกษตรกรชาวนาพอมีความรู้และสร้างนั้น อยู่ได้เพียงชั่วคราวและใช้ต้นทุนมากพอสมควร เกษตรกรชาวนา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างฝายที่มีความคงทนและสามารถดำเนินการสร้างขึ้นมาได้ รวมถึงการพยายามดูแลให้มีแหล่งน้ำสำหรับทำนา และ สร้างระบบการจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเกิดองค์กรชาวนาในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนใน 2 เรื่องดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้และสร้างการขับเคลื่อนเพื่อให้ชาวนามีน้ำในการทำนา โดยเฉพาะในช่วงนาแล้ง รวมถึงการสร้างระบบการจัดการน้ำที่ชาวนาสามารถดูแลให้มีน้ำใช้ทั่วถึงได้และยั่งยืน

หัวหน้าโครงการ คือ นายดนนิ ยะผาด เป็นเกษตรกรชาวนาที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาอาชีพชาวนาให้มีความก้าวหน้า เป็นอาชีพที่มั่นคง เป็นปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์ หมอดิน และ เป็นสมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด

โครงการนี้เป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบ ซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 (6 เดือน) จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการวิจัย (เช่น การชี้แจงโครงการ อบรมทักษะการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงาน) การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบฝายกั้นน้ำ ประโยชน์ ความเหมาะสมกับนิเวศน์ แหล่งน้ำที่มีระบบการส่งน้ำและประสบการณ์การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา รูปแบบการสร้างฝายที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการบริหารจัดการระบบโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตลอดจนการจัดทำแผนสร้างฝายและสร้างระบบการจัดการน้ำ และในระยะที่ 2 (6 เดือน) เป็นการสร้างปฏิบัติการทดลองตามแผนงานที่วางไว้ สรุปประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

**7 โครงการการเรียนรู้และการแก้ปัญหาการเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการเลี้ยงที่ยั่งยืนและการเพิ่มรายได้ :
กรณีการเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อดินของเกษตรกรบ้านป่าหลวง**

นายบัณฑิต อับดุลบุตร เป็นหัวหน้า ระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็น “เศรษฐกิจชุมชน” มีขอบเขตการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน OUTPUT ของงาน

ที่สำคัญ คือ ผลงานเชิงวิจัย 1) ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม โรคระบาดและแนวทางแก้ไขการแก้ปัญหาด้านราคาด้วยการกระจายชนิดของการเลี้ยงสัตว์น้ำ 2) เกิดแผนงานในการแก้ปัญหา 4 แผนงาน ได้แก่ แผนงานเรื่องการเลี้ยงสัตว์น้ำ การดูแลสิ่งแวดล้อมและโรคระบาด แผนงานการดูแลเรื่องการตลาด/ราคา แผนงานสร้างองค์การบริหารจัดการ ผลเชิงพัฒนา 1) ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำปรับวิธีการเลี้ยงสัตว์น้ำให้สามารถรักษาสภาพแวดล้อมและป้องกันโรคระบาด ในขณะที่เป็นการเลี้ยงสัตว์น้ำในลักษณะที่กระจายประเภทของสัตว์น้ำเพื่อการควบคุมด้านราคา และ 2) ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและโรคระบาดได้ในขณะที่ขายสัตว์น้ำได้ราคาที่ เหมาะสม

เกษตรกรบ้านป่าหลวง ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อดิน ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา โดยใช้ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นบวกกับความรู้จากวิทยากรภายนอก การเลี้ยงที่ผ่านมาเป็นระบบต่างคนต่างเลี้ยงต่างคนต่างจัดการทำให้ผลผลิตล้มเหลว ขายไม่ได้ราคาเพราะไม่สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้ ในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงก็เพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลา อีกทั้งประสบภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม และ โรคระบาดในสัตว์น้ำ นับเป็นความเสี่ยงที่ต้องแบกรับมาโดยตลอด ส่งผลกระทบในเรื่องรายได้ เกษตรกรต้องไปกู้ยืมเงินจากสหกรณ์สัตว์น้ำยะหริ่งมาเป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพและใช้จ่าย ในครัวเรือน ทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นและเป็นหนี้ค้างจ่ายยาวนานถึง 10 ปี รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,168,862.15 บาท จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรพบว่า สาเหตุแท้จริงของปัญหามาจาก 1) ราคาสัตว์น้ำตกต่ำเนื่องจากการเลี้ยงสัตว์น้ำคล้ายๆ กัน ทำให้ผลผลิตออกมาแบบส่วนเกิน อีกทั้งต่างคนต่างเลี้ยงต่างขาย การต่อรองราคาจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ และ 2) การเลี้ยงสัตว์น้ำในบ่อดินด้วยอาหารสำเร็จรูป ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการถ่ายน้ำเสียลงคลองและการสูบน้ำจากคลองมาเลี้ยงต่อ รวมทั้งสิ่งสกปรก ที่อยู่ก้นบ่อเป็นเหตุให้ปลาตาย และก่อให้เกิดโรคระบาดในสัตว์น้ำ กลุ่มเกษตรกรบ้านป่าหลวง จึงเห็นจำเป็นที่จะมีการหาความรู้เพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนระบบการเลี้ยงสัตว์น้ำและการจัดการใหม่ ๆ เช่น วิธีการเลี้ยงสัตว์น้ำให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ให้ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำร่วมกันดูแลสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อเป็นฐานการเลี้ยงสัตว์น้ำที่มั่นคงต่อไป

หัวหน้าโครงการ คือ นายบัณฑิต อับดุลบุตร เป็นมนุษยสัมพันธ์ เป็นผู้นำรุ่นใหม่ จบปริญญาโท ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านมีผลงานพัฒนาหมู่บ้านดีเด่นของอำเภอยะหริ่งจากหลายหน่วยงาน

โครงการนี้เป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบ ซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 (6 เดือน) จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการวิจัย (เช่น การชี้แจงโครงการ อบรมทักษะการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงาน) การเก็บข้อมูลผลเกี่ยวกับกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการเลี้ยงปลา และปัญหาด้านการตลาด ลักษณะบ่อเลี้ยง ลักษณะสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง แหล่งน้ำและการถ่ายเทของน้ำ ลักษณะการเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะการดูแลบ่อและการดูแลสัตว์น้ำของเจ้าของบ่อดินที่ประสบ

ความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตและศึกษาดูงาน ถกเถียงหาวิธีการแก้ไข ปัญหา และในระยะที่ 2 (6 เดือน) จะเป็นการนำการศึกษามาวางแผน ทดลองปฏิบัติการ สรุปประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

8 โครงการการจัดการน้ำเพื่อการทำการเกษตรในฤดูแล้งของเกษตรกรบ้านพอเหมาะ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

นายสระรี มะรอมแม เป็นหัวหน้าโครงการ ระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็น “ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร” มีขอบเขตการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือผลงานเชิงวิจัย 1.ชุดประสบการณ์การจัดการให้น้ำอยู่ในแหล่งน้ำต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการเพาะปลูกในหน้าแล้ง 2.เอกสารระเบียบการใช้น้ำร่วมกันของเกษตรกรที่เพาะปลูกในฤดูแล้งเพื่อให้เกษตรกรได้ใช้น้ำอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม 3.องค์ความรู้เกี่ยวกับการแผนเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ของเกษตรกรให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างเหมาะสม ผลเชิงพัฒนา 1.เกษตรกรบ้านพอเหมาะสามารถบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการเพาะปลูกในหน้าแล้ง 2.เกษตรกรบ้านพอเหมาะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม และ 3.เกษตรกรบ้านพอเหมาะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตพืชผักหลังฤดูเก็บเกี่ยว

บ้านพอเหมาะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งคล้า อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้หลักจากการกรีดยางพาราและทำนาข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน เมื่อวิกฤติราคายางพาราตกต่ำ รายได้หลักที่เคยได้จากการกรีดยางลดลง จากวันละ 1,000 บาทเหลือประมาณวันละ 200 บาท เกษตรกรบ้านพอเหมาะประสบปัญหาขายได้ไม่พอกับรายจ่าย เกษตรกรจำเป็นต้องปรับตัวด้วยการใช้ปลูกพืชผักในพื้นที่นาหลังฤดูเก็บเกี่ยว ช่วงเดือนมีนาคมถึงสิงหาคมเพื่อเป็นรายได้เสริมและไว้บริโภคในครัวเรือน เริ่มจากครัวเรือนนำร่อง 20 ครัวเรือน ปลูกแตงกวา ข้าวโพด ถั่วฝักยาว มันสำปะหลัง ถั่วลิสง พริกทอง ฯลฯ โดย เมื่อได้ผลผลิตจะมีพ่อค้ามารับซื้อในพื้นที่ และนำไปแปรรูปบางส่วน(ถั่วลิสงคั่วทราย) ผลจากการทดลองปลูกพบว่า ผลผลิตได้รับการตอบรับจากพ่อค้ามีรายได้ที่น่าพอใจ ส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่เกิดความสนใจหันมาปลูกผักเพิ่มขึ้นเป็น 50 ครัวเรือน ส่งผลให้ปริมาณความต้องการใช้ในการทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ไม่สัมพันธ์กับปริมาณน้ำที่มีในชุมชนที่ต่างคนต่างใช้ ขาดกติกาและการบริหารจัดการร่วม จากสภาพปัญหาดังกล่าว กลุ่มเกษตรกรบ้านพอเหมาะ ได้มีการประชุมปรึกษาหารือและมีความเห็นร่วมกัน ที่ศึกษาหาวิธีการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ ช่วยแก้ปัญหาการใช้น้ำจากพฤติกรรมไม่เหมาะสมของเกษตรกร เพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนใกล้เคียง

หัวหน้าโครงการ คือนาย สรรี มะรอมแม เป็นผู้นำคนรุ่นใหม่ ที่เรียนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง รับมาทำงานพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนที่มีอัธยาศัยดี มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้า และมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด

โครงการนี้เป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบ ซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 (6 เดือน) จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการวิจัย (เช่น การชี้แจงโครงการ อบรมทักษะการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงาน) สํารวจแหล่งน้ำที่มีในชุมชน สัมภาษณ์/สอบถามผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการใช้น้ำ การจัดการน้ำในอดีต-ปัจจุบันและกติกากาการใช้น้ำในอนาคต การดูงานการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม และการจัดเวทีพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ในระยะที่ 2 (6 เดือน) สนทนากลุ่มย่อยวางแผนการเพาะปลูกพืช การจัดเวทีผู้รู้พิจารณาข้อมูลปฏิบัติการตามแผนเพาะปลูกพืช จัดเวทีประเมินผลระบบการจัดการน้ำ สรุปผลการปฏิบัติการ และนำเสนอผลการศึกษาสู่ชุมชน และองค์ภาคีเครือข่าย

9 โครงการการเพิ่มรายได้การทำนาด้วยการลดต้นทุนการผลิตและการกำจัดศัตรูพืช ตำบลกระหวะ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

นายวรวุฒิ มามะ เป็นหัวหน้าโครงการ ระยะเวลาดำเนินงานวิจัยรวม 12 เดือน โครงการนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็น “เศรษฐกิจชุมชน” มีขอบเขตการดำเนินงานระดับหมู่บ้านโดยมี OUTPUT ของงานที่สำคัญ คือ ผลงานเชิงวิจัย 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและกระบวนการในการเพิ่มรายได้การทำนา ด้วยการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรบ้านราวอ 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและกระบวนการกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด ผลงานเชิงการพัฒนา 1) กลุ่มชาวบ้านราวอมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องของการต้นทุนการผลิตและการกำจัดศัตรูพืช 2) เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการเพิ่มรายได้การทำนาด้วยการลดต้นทุนการผลิตและการกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

บ้านราวอ มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 1,020 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาโดยจะทำนาปีละ 2 ครั้ง ส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ทองถิ่นเพราะมีความทนต่อสภาพแวดล้อมและให้ผลผลิตดีกว่าข้าวที่ได้รับการส่งเสริมจากกรมการข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูก คือ พันธุ์ข้าวเจ๊ะบิเดาะ เพราะเป็นที่ต้องการของตลาด โดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อไปทำเป็นอาหารสัตว์ ในราคากิโลกรัมละ 10 บาท เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 20,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี ปัจจุบันการทำนาในพื้นที่บ้านราวอ ประสบกับปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ 1.ต้นทุนการทำนาที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวให้สูงขึ้น และ 2.การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวให้เพิ่มขึ้น ศัตรูข้าวที่กำลังระบาดหนักในพื้นที่ได้ คือ หอยเชอรี่ ซึ่งสร้างหนักใจให้กับเกษตรกรเป็นอย่างมาก เนื่องจากหอยเชอรี่มีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและไปทำลายกัดกินต้นข้าวอ่อนจากโคนถึงปลายหมด ทำให้เกษตรกรต้องเสียเวลาในการ

ซ่อมต้นกล้า รวมทั้งเสียค่าใช้จ่ายค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวและซื้อกากขามาทำจัดหอยเชอรี่ จากสภาพปัญหากล่าว
 เกษตรบ้านราวอ ได้รวมกันเป็นกลุ่มพัฒนาวิสาหกิจ มีสมาชิก จำนวน 80 ครอบครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อ
 แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การทำนาและหาวิธีการลดต้นทุนการทำนา รวมทั้งแก้ปัญหาศัตรูพืช
 โดยเฉพาะหอยเชอรี่แบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ด้วยข้อจำกัดในด้านความรู้และประสบการณ์แบบเดิมๆและ
 เป็นความรู้ที่กระจัดกระจายไม่เป็นระบบจึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวเพื่อลดต้นทุนการ
 ทำนาที่มีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร รวมทั้งจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้และมุมมองใหม่ๆ
 เกี่ยวกับวิธีการกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุดเพื่อนำมาทดลองปฏิบัติการจริงให้เกิดผล
 เจริญรูปธรรม สร้างการเรียนรู้และขยายผลไปสู่ชุมชนชาวนาในพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

หัวหน้าโครงการ คือ นายวรวิทย์ มามะ เป็นเกษตรกรชาวนาที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาอาชีพชาวนา
 ให้มีความก้าวหน้าเป็นอาชีพที่มั่นคง เป็นปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการทำนา และ เป็นสมาชิกสภาเกษตรกร
 จังหวัดปัตตานี ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีบทบาทในการขับเคลื่อนงาน
 พัฒนาชุมชนทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด

โครงการนี้เป็นงานวิจัยเต็มรูปแบบ ซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 (6 เดือน)
 จะเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการวิจัย (เช่น การชี้แจงโครงการ อบรมทักษะการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ
 ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงาน) การศึกษาข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่
 เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย ศึกษาดูงาน การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ การประชุม
 รายงานความก้าวหน้า ระยะที่ 2 (6 เดือน) จะเป็นการสรุปความรู้และจัดทำแผนปฏิบัติการ การสร้างปฏิบัติ
 การทดลอง การติดตามประเมินผล การนำเสนอผลการวิจัย

ภาคผนวก 2

ประมวลภาพ

1. พัฒนาโครงการ

1.1 ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล/พื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการ

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2561

ณ บ้านนาหอม ต.จะรัง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

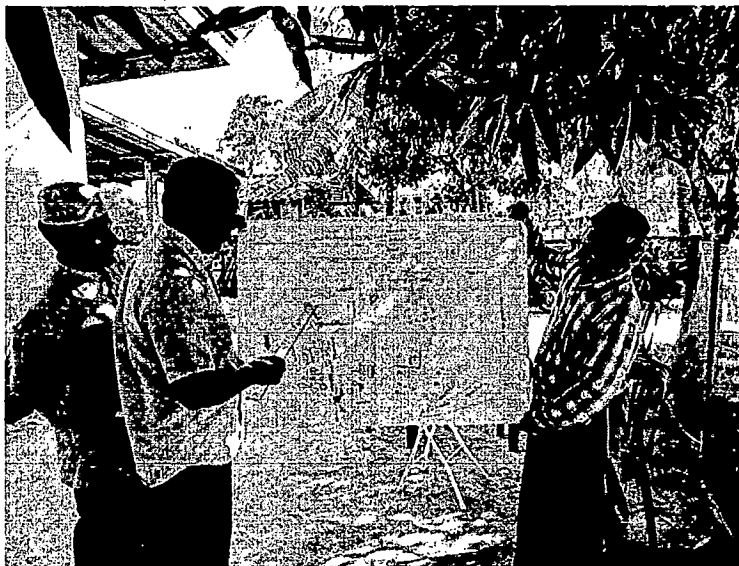

จัดทำแผนที่ชุมชน

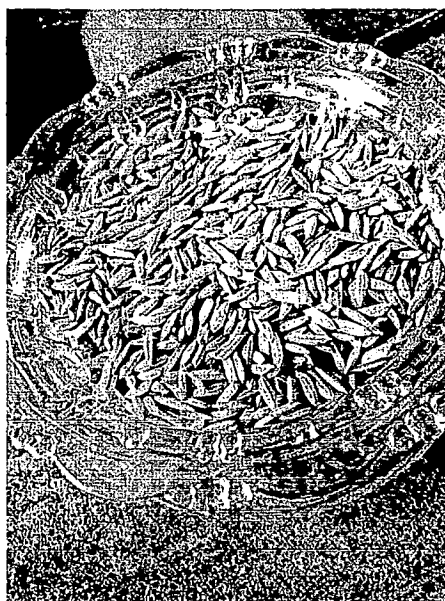

1.2 ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล/พื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการ
ลงพื้นที่บ้านราวอ

วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561

ภาพการอธิบายแผนที่ชุมชนและเส้นทางน้ำในหมู่บ้าน

ข้าวพันธุ์เจ๊ะเปีไคาะ

1.3 ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล/พื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการ
ลงพื้นที่ ณ บ้านทุ่ง อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

19 มีนาคม 2561

ภาพการทำ time line การทำนาและประเพณีท้องถิ่นของบ้านทุ่ง

ร่วมแลกเปลี่ยนเรื่องพันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่ยังคงปลูกและบริโภคในพื้นที่บ้านทุ่ง

เวทีปิดโครงการ “แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพและสร้างรายได้
เสริมของกลุ่มผู้สูงอายุ”

ณ ที่ทำการกลุ่มผู้สูงอายุบ้านปลักปรือ ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

ภาพการนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัย

ภาพการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้สูงอายุ

เวทีปิดโครงการ “แนวทางการพัฒนาภัณฑ์และการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำของสหกรณ์ผู้เลี้ยง
สัตว์น้ำยะหริ่ง จำกัด

(โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดปัตตานี”

ณ สหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำยะหริ่ง ตำบลลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ภาพนำเสนอผลงานวิจัย

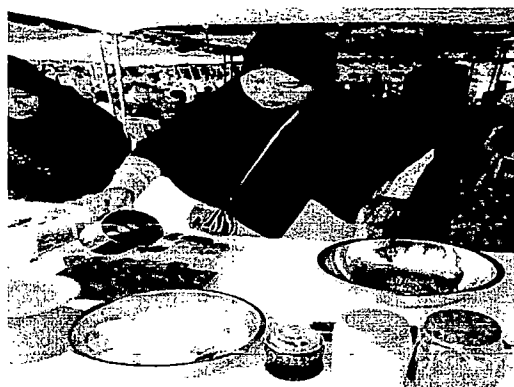
ปลัดอำเภอยะหริ่ง และ หัวหน้าเกษตรอำเภอยะหริ่ง ร่วมชมชิมซื้บ ตามคอนเซ็ปงาน

เวทีปิดโครง”การศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาอาชีพของสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชน
บ้านท่าคลอง”

ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอกอโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

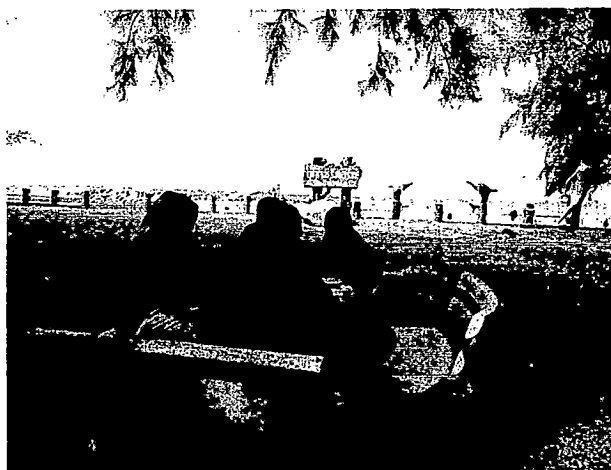

ภาพการนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัย

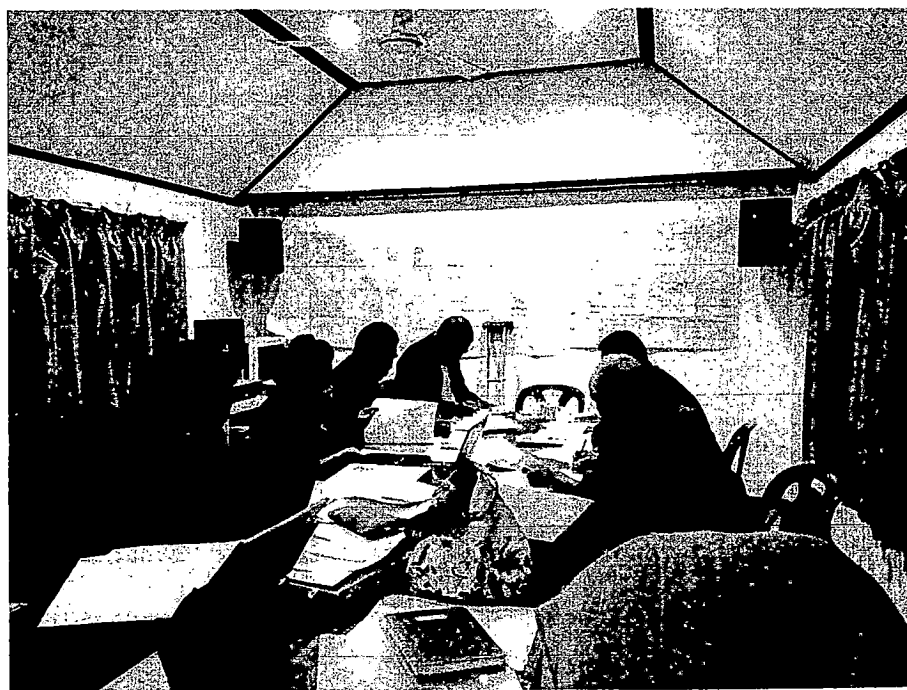

ภาพการสาธิตการทำสมุนไพร

กิจกรรมการเขียนรายงาน
วันที่ 27-28 ตุลาคม 2560
ณ เพชรบุรีรีสอร์ท อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

ภาพผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษากับทีมวิจัยปัตตานี

ภาพการเขียนรายงานของทีมวิจัยสงขลา

ประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างสภาเศรษฐกิจชุมชน จ.ปัตตานี
เรื่องประเด็น ชาวนา ประมง เกษตร สู่การวางแผนงานขับเคลื่อนงาน ของสภาฯ
วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 61 ณ ร้านอารีณี โกชนา

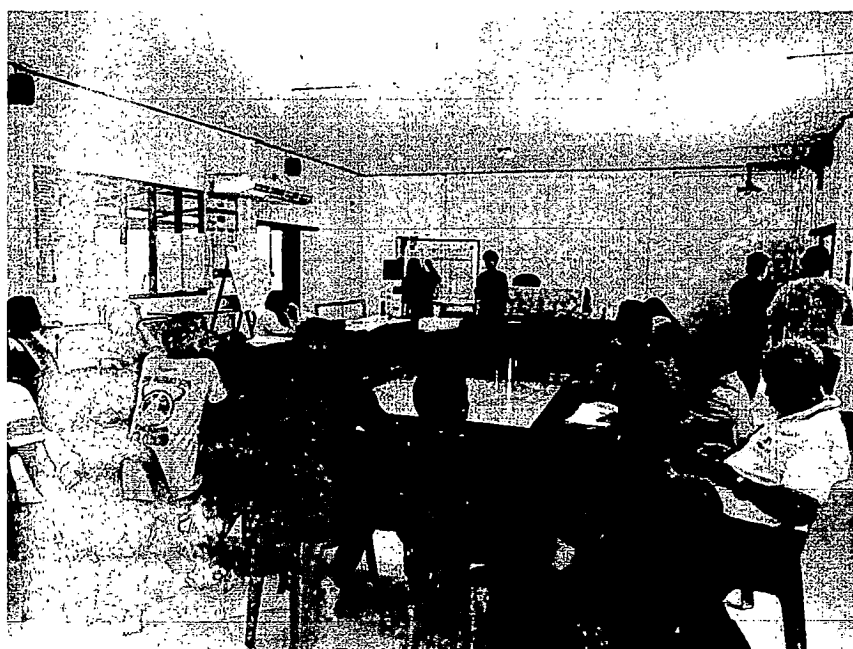

บรรยากาศประชุมแลกเปลี่ยนสภาเศรษฐกิจชาวบ้าน

การศึกษาดูงาน
เรียนรู้ประสบการณ์การพัฒนาเทคโนโลยีเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน
ระหว่างวันที่ 13-14 มีนาคม 2561
อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ภาพศึกษาดูงานการปลูกผักปลอดสารพิษและตลาดสุขภาวะ ณ บ้านหัวหิน

ภาพการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดสตูล

เวทีการถอดบทเรียนการเรียนรู้ จากการอบรมการเสริมศักยภาพในการทำงาน ผู้ปฏิบัติงาน ในระดับศูนย์

ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

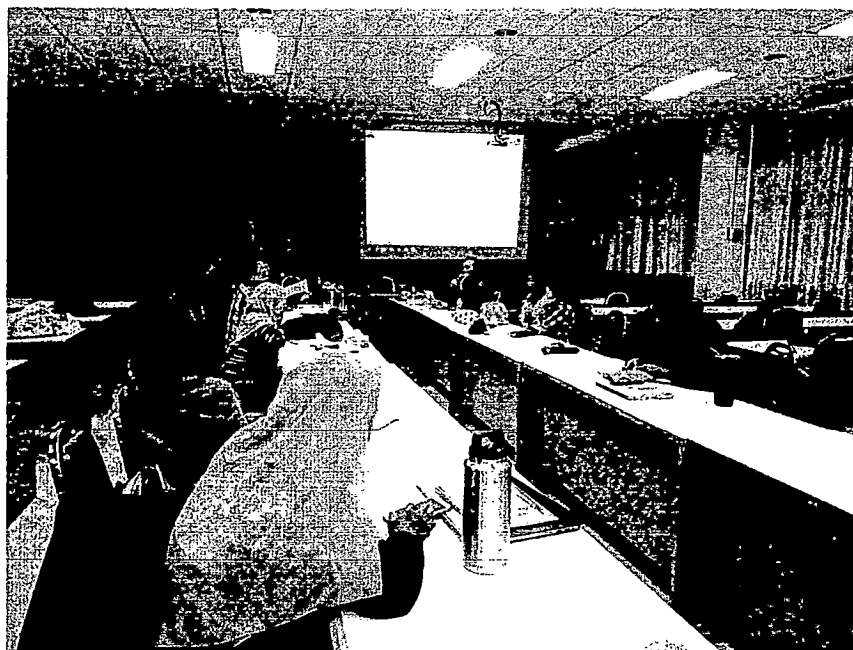
วันที่ 17-18 พฤศจิกายน 2560

ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

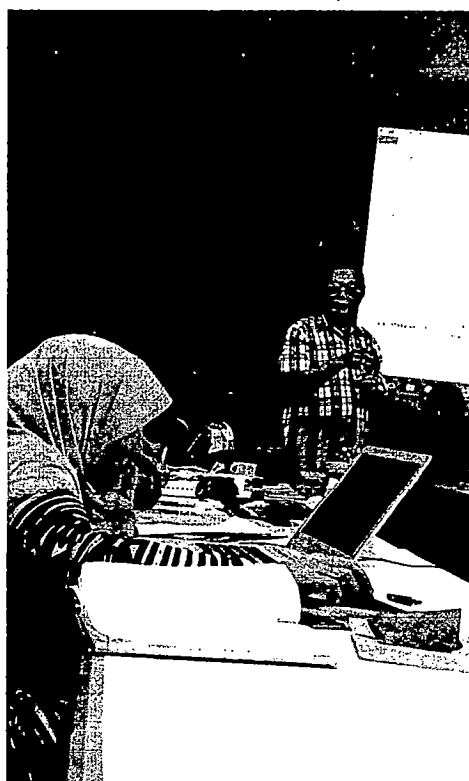

ภาพแลกเปลี่ยนจากการอบรมที่ผ่านมาบ้างแล้วนำไปใช้อย่างไรกับงานของแต่ละหนอด

อบรมการบริหารความเสี่ยง
วันที่ 19-20 ธันวาคม 2560
ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาพบรรยากาศการประชุม

ช่วงการนำเสนอการบริหารความเสี่ยงของโหนดปัตตานี

เวทีถอดบทเรียนการพัฒนาโครงการวิจัย

วันที่ 20-21 ม.ค. 61

ณ ชันดา เลควิว แอนริสอร์ท อ.นาหม่อม จ.สงขลา

อ.อุทัย สรุปรายการถอดบทเรียนจากการพัฒนาโครงการ

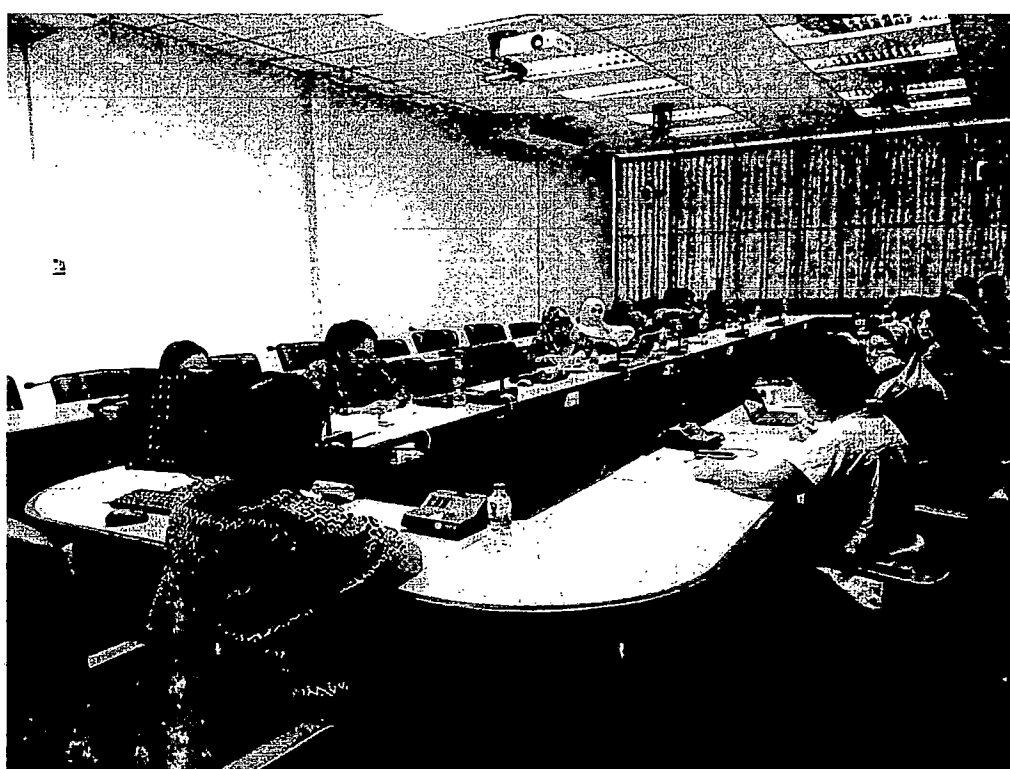

สกว. ระนอง นำเสนอผลการถอดบทเรียนจากการพัฒนาโครงการ

การวิเคราะห์ชุมชนสำหรับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วันที่ 25-26 มีนาคม 2561

ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บรรยากาศที่เลี้ยงแต่ละโหนด กำลังนำเสนอ การวิเคราะห์ชุมชนตามภารกิจของตนเอง

สรุปเครื่องมือในการวิเคราะห์ชุมชน
อบรมการถอดบทเรียนจากการพัฒนาศักยภาพ

วันที่ 28 มีนาคม 2561

ณ อนันตา รีสอร์ท พัทยา

บรรยากาศอบรมถอดบทเรียน ความรู้สึก จากการเข้าร่วมอบรมที่ผ่านมา

รวมกลุ่มระดมความคิด การเปลี่ยนตัวเอง จากการพัฒนาศักยภาพจากอาจารย์อุทัย

สกว. ระนองร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโหนด สกว.ปัตตานีและโหนดอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม

วันที่ 22-23 มกราคม 2561

ณ พื้นที่โครงการวิจัยสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ อูโมงค์ป่าโกงกาง

และพื้นที่ กีรออาตี โหนดอิสลามศึกษาและวัฒนธรรม

ภาพการแลกเปลี่ยนที่มวิจัยสหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำนำเสนอผลการวิจัยให้ผู้มาเยือนได้รับรู้

ทีมวิจัยสาธิตการทำปลาต้ม

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด

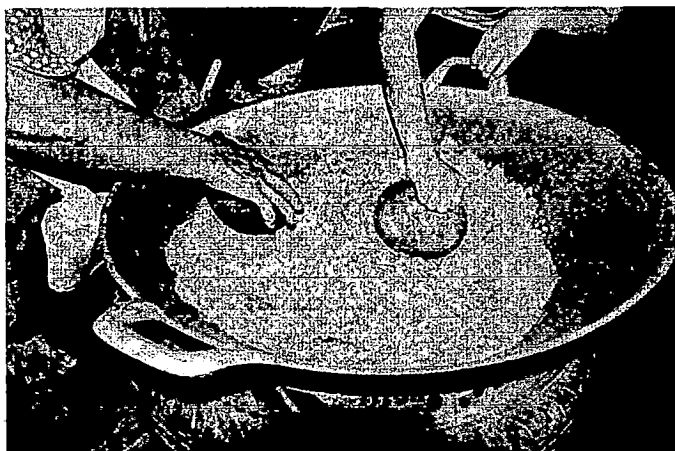
วันที่ 25 มกราคม 2561

ณ ตำบลท่าหิน อำเภอสะทิงพระ

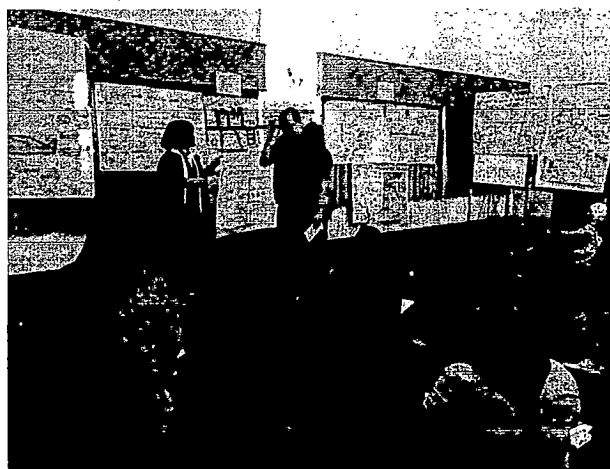
โดยอาจารย์ไพฑูรย์ ศิริรักษ์ ได้เล่าถึงประวัติการทำตาลโตนดของชาวสะทิงพระ พร้อมอธิบายเกี่ยวกับ การทำ

โนด-นา-เล

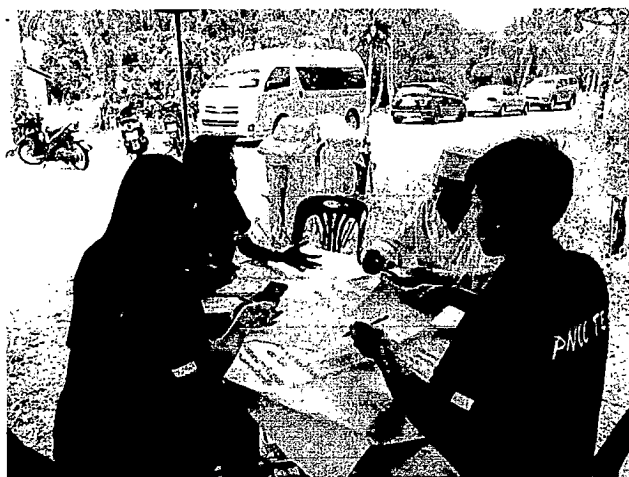

ภาพการทำน้ำผึ้งจากตาลโตนด กับป้าสรวย ภูมิปัญญาชาวบ้าน

การอบรมการพัฒนาสมรรถนะนักวิจัยชุมชน
 ในสถาบันการศึกษา
 การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อกำหนดโจทย์การวิจัยชุมชนแบบมีส่วนร่วม
 ณ โรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี

ภาพการอบรมเครื่องมือที่จะใช้ในการลงพื้นที่ของแต่ละด้าน

ภาพการลงพื้นที่ ณ บ้านปาตา ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

แลกเปลี่ยน เพื่อพัฒนาระดับเศรษฐกิจฐานราก..

วันที่ 20 มีนาคม 2561

ภาพผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นชวนคิดชวนมองการขยายงานต่อของกลุ่มอมทรัพย์

ภาพการสาธิตการใช้ประโยชน์จากมะพร้าวอย่างคุ้มค่า